

БУРЯАД

Бүгэдэ арадай сонин

ҮНЭН

1921 оной декабрийн 21-нээ гараг

2002
апрелин
4
Четверт

№ 39
(20549)

Хабарай
дунда
харагшан
туулай
нарын
22
гарагай
5

Буряад үнэн

ХУБИ ЗАЯАГААРАА ХОЛБООТОЙ

Л.В.ПОТАПОВ локомотив вагоны заабаарилгын заводто

Буряад ороной омогорхол байһан эрээз мүнөөнэйшье ороо байдалдаа тууруулангүй ябанат, гэжэ локомотив вагоны заабаарилгын Улаан-Удын заводой үндэмэрилэгшэдтэ республикын Президент Леонид Васильевич Потапов уржадэр эрээз хэцүүдээр ябахандаа хэлэбэ. - Имангал гэжэ заводтой минии хуби заяан нягтаар холбоотой. Залуухан мэргэжэлтэнээр эндэ ажлаа, ажалынгаа намтарые эхилхэн хүм, манай тушаалнуудые дааж ябааб, заводой аманда инженерээр олон жэлүүдэй туршада хүдэлөөб. Тиймэһээ танай активтэй намда үнэншэжэ, намайе өмчлөжэ байхада, ехэ урматай байнаб.

Һүүдэй арбаад жэлэй туршада экономикадо угаа ехэ хубилалтанууд боложо, мантан завод, фабрикануудай зариманинь юрэдөөшье үндэһөөрөө үгы болоходо, нүгөө заримануудайн ондоо эзэдтэй болоод, шэглэлээ хубилгаханда, харин АБРЗ дэлгүүрэй шэрүүн долгиндо тогтууритай байжа, түмэр замһаа хадуурангүй, мэргэжэлээрэ хүдэлгэдэжэ байна гэшэ. Илангаяа һүүлэй хоёр-гурбан жэлэй туршада заводой цехүүд хүсэн түгэс хүдэлгэдэнэ. Ушар юуб гэхэдэ, манай ороной түмэр замтай транспорт совет үеһөө хойшо шэнээр бүтээгдэнгүй, гол түлэб

хуушан локомотивууд болон вагонууд ашаглагдана. Тиймэһээ гэдэниие саг үргэлжэ заабаарилжа байхань шухала ааб даа. Энэ ушарһаа заабаарилгын захил заводто ходол орожо байна, хүдэмэрилшэд ажалгүй хуунагүй. Президентын ябахандашье, локомотив заабаарилгын цех соо олон булад хүлэгүүд «эмшэлүүлэгдэжэ» харагдаа, харин вагоной цех соо мүн хүхэ, ногоон, улаабтар вагонууд шэнэлэгдэжэ байгаа.

Бүхы цехүүд ажалай дүүрэн программаар ашаглагдажа байна, - заводой директор Владимир Петрович Мельников мэдүүлэ. - Тэршэлэн үйлэдбэрийн ажалһаа гадна бидэ холын хараатайгаар заводоо шэнэлэн хальбэхэ хүдэмэри ябуулабди. Олон цехүүд шэнэ технологи нэбтэрүүлхээр оньхожоруулагдана, газогенераторна цех үндэһөөрөө шэнэлэгдэхэн. Манай ажалда Буряад Республикын правительство, Президент өөрөө, мүн Түмэр замтай министерство туһаламжа үзүүлнэ.

Гэбэшье, шийдхэгдэжэ асуудалнууд олон, - гэжэ В.П.Мельников Президент Л.В.Потаповта болон тэрэнтэй эрэлсэһэн Правительствын гэшүүдтэ дуулгаба. - Нэгэдэхээр, электрын болон дулаа дамжуулгын үнэ сэн угаа ехэ байжа, үйлэдбэридэ номологдохо мунгэнэй горитой хубиенэ «эдижэрхинэ». Хэрбээр Улаан-Удын ГЭЦ-тэй сэхэ холбоотой байжа, өөһэд хоорондын сэхэ хэлсэһэнэй ёһоор түлбэригтэй байбал, манда ехэл таарамжатай нэн. Хоёрдохоор, инвестици татуулхань шухала.

Эдэ асуудалнуудые республикын Правительство анхаралдаа абажа, шадал соогоо шийдхэлсэхэ гэжэ оролдохо тухайгаа тусхай зүблөөн дээрэ хэлсэбэ. Энэ зүблөөндэ Улаан-Удын өөрын хүтэлбэриэлгшэ Г.А.Айдаев хабаадалсажа, заводой хуби заяанда ханалаа табижа байһан тухайгаа мэдүүлэ.

АБРЗ, манай республикын Правительство, Түмэр замтай министерство гурбанай хоорондо тусхай хэлсэһэн бии юм байна, тэрэ хэлсээ бэлүүлэн, заводой урдахи асуудалнуудые хамтадаа шийдхэхэ тушаа зүблөөн дээрэ хэлсэбэ.

Николай НАМСАРАЕВ.

Радна-Нима БАЗАРОВАЙ фото-зураг дээрэ: Л.В.Потапов заводой цех соо.

ТЕЛЕФОНООР СЭХЭ ХАРИЛСААН

АЖАБАЙДАЛДА ХАБААТАЙ

Буряад Республикын Правительствоын Түрүүлэгшын I-дэхи оролгошо, Финансын министр Александр НАЛЕТОВ манай «Буряад үнэн» хэблэлэй байшанай эмхидхэн телефоноор уншагшадтай сэхэ хөөрэлдөөндэ уржадэр хабаадаба.

Оройдоол час хахад соо 30 гаран хүн хонходожо, һонирхоһон асуудалдаа харюунуудые хүсэд абаба. Асуудалнууд гол түлэб юрэнхы ажабайдалда хабаатай байба. Пенси, эдэб пособи, салингай хэмжээн, заабаарилгада ородоггүй гэрнүүд тухай асуудалнууд олоор ороо. Мүн хүүгэдэй пособи зоний ханаа ехээр зобооно. Энэ асуудалаар Александр Налетов иигэжэ хэлэ: «Мүнөө үедэ 1996-1999 онуудай ури шэри түлэгдэжэ байна. 2001 ондо энэ хэрэгтэ 50 миллион түхэриг мунгэн үгтөө, харин 2002 ондо 80 миллион түхэриг номологдонхой. Тийхэдэ энэ урьһа түлэмжын ябаса федеральна засагһаа сэхэ дуудыдана». Тиймэһээ хэзээб даа бүхы пособи түлэгдэхэ гээд найдая.

Манай эрхэтэд ганса хубини асуудалаар һонирхоно бэшэ, мүн республикын социальн-экономическа байдал, экономикадо хари гүрэнһөө хэр зэргэ инвестици оруулагданаб, республиканска бюджет ямараар бэлдүүлэгдэнэб гэхэ мэтэ асуудалнууд хүн зонойнай зүрхэ сэдхэл хүлгөөнэ гэшэ.

Иимэ сэхэ хөөрэлдөөн Правительствоын Түрүүлэгшын орлогшоной болон министрүүдтэй долоон хоног бүри эмхидхэгдэжэ байха. Тиймэһээ һонирхоһон асуудалаа табижа гээбэл, 21-50-96, 21-54-54 гэхэн телефоноор понеделник бүхэндэ хонходохо аргатай.

Эрхэ гараган хоёрто танай асуудалнуудта агропромын-денна талаар Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Леонид Турбянов харюусаха гээд мэдүүлэбди.

Борис БАЛДАНОВ, Аркадий БАТОМУНКУЕВАЙ фото. (Сонийонмай удаадахи дугаарта энэ харилсаана хөөрэлдөөн тухай дэлгэрэнгүйгээр үгтэхэ).

В Правительстве РБ

НАЧАЛО ПОЛОЖЕНО

Очередное заседание Правительства нашей республики прошло под руководством Президента Леонида Васильевича Потапова. На нем шел серьезный разговор о проделанном - об итогах выполнения программы социально-экономического развития за прошедший

год и двух месяцев нынешнего. Кстати, анализ состояния экономики Бурятии показал, что в течение всего года наблюдалась положительная динамика основных макроэкономических показателей почти во всех отраслях. Но анализ проделанного — это еще и наметки на завтра. Ибо подведение итогов всегда было гарантией реального будущего.

Валентина ГОМБОЕВА.

ЭРДЭМЭЙ ГУЛАМТЫН БАТА АЛХАМУУД

1931 оной һүүл багаар манай республикада түрүүшын гээдэ нургуули үндэмэрилэгшэ байна. Агроединститут гэжэ үндэмэрилэгшэ энэ гуламтада оройдоол үндэмэрилэгшэ кафедра хүдэлжэ эхилэ, 50 гаран нургуушан нуралсалаа эхилэ бэлэй.

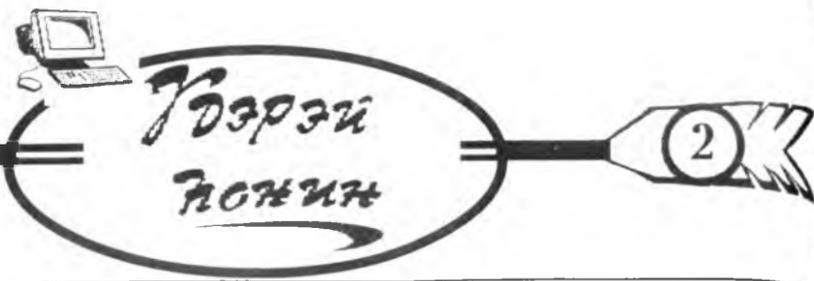
Тэрэ гэхээр 70 жэл үнэрбэ. Байһан оной март нара соо тус баяр ёһолоддо зорюулагданаһан олон тоото хэмжээ ябууланууд болоһон байна. Үнэрһэн долоон хоногой эсэтэ гүрэнэй өсөр болон балед и театрай танхим соо баяр ёһолодон суглаан, концерт наадан эмхидхэдэ. Мүнөөдөр Буряад орондойн 4 дээдэ нургуули амжалтантайгаар хүдэлжэ байдаг.

Тэрээн сооһоо эгээл томонь Бурядай гүрэнэй университет болоно. Тус нуралсалай гуламтын ректор, Арадай Хуралай депутат Степан Калмыков баяр ёһолоддо суглааргаһадые үнэн зүрхэнһөө халуунаар амаршалаад, хүтэлбэрилжэ ябаһан нургуули тухайгаа тобшохоноор хөөрөжэ үгэбэ.

Баяр ёһолодой суглаанда Буряад Республикын Президент - Правительствын Түрүүлэгшэ Леонид Потапов, Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ Михаил Семёнов хабаадалсаа. Леонид Потапов тус дээдэ нургуулийн бүлэг хүдэмэрилэгшэдтэ гүрэн түрэн нэр зэргэ нүүдтэ хүртэһэн үнэмшэлгэ барюулаа. Михаил Семёнов хэлэһэнэй ёһоор, багшанарай институтдай ашаар манай республика эрдэм мэдэһэтэй хүнүүдэй тоогоор гүрэн дотороо хоёрдохон хуури үгэлнэ. Республикын Президент нэгэ миллион түхэриг хамтын байрануудай заабаарилгын хэрэгтэ бэлэглэе. Хотын мэр Геннадий Айдаев мүн ээ халуунаар амаршалаад, 500 мянган түхэриг дээдэ нургуулийн хүгжэлтэдэ барихан байна.

«Байгалай долгиунууд» гэхэн оюутдай ансамблин дуун, хатарнууд олондо һаншаагдаа.

Борис БАЛДАНОВ, Аркадий БАТОМУНКУЕВАЙ фото.

ЛВРЗ-гэй үүсхэл дэмжэгдээ

**АЛТА ОЛЗОБОРИЛОГШОД,
ХҮДӨӨГЭЙХИД**

ЛЕОНИД ПОТАПОВЫЕ ДЭМЖЭБЭ

Буряадаг Президентын тушаалда кандидатдаар Леонид Потановые дэбжүүлхэ тухай Улаан-Удын ЛВРЗ-гэй үүсхэлые республикын алта олзоборилдог промышленностиин предпритиинууд дэмжэбэ. Нэрлэбэл, «Рассвет», «Баунт», «Искра» болон «Восход» гэхэн алта олзоборилдогдой коллективүүд болоно.

Тэрэшэлэн «Сэлэнгэ» гэхэн футболлой клубай, дээдэ спортивна бэлиг шадабринин хургуулиин, хүүгэд болон эдиршүүлэй олимпийскэ бэлдэхэлэй спортивна 7-дохи хургуулиин, стоматологическа 1-дэхи поликлиникин, «Городские электрические сети» муниципальна унитарна предпритиин коллективүүд. Улан-Удэ хотын болон нислэл шадархи хүдөөгэй аймагуудай саад ургуулагшадай найн дуранай бүлгэмэй совет, Загарайн районой Хандагатайн лесхозой ажалшад хамтын суглаануудай протоколнуудые, мүн бэшгүүдые эльгээжэ, энэ кандидатурые дэмжээн тухайгаа мэдүүлхэн байна.

Тарбагатайн районой Дээдэ-Жэрэм тосхоной, Кабанскын районой Ранжуровой хүдөөгэй захиргаанай мэдэлдэ ородог хуурин тосхонуудай ажаһуугшад Леонид Потановые удаадахи болзорто Президентын тушаалда дэбжүүлгы дэмжээ.

Загарайн районой эмхи зургаанууд болон предпритиинууд мүнөө байһан Президентые дэбжүүлхэ хэрэг баһал дэмжээ. Нэрлэбэл, Онохойн коммунальна ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй, Новоильинск посёлогой мэргэжэлэй 6-даху училищин, «Перлит», «Новоильинсклес», «Карьер «Татарский ключ» акционернэ бүлгэмүүдэй коллективүүд болоно.

**НЮТАГ НЮТАГАЙ ЭБЛЭЛНҮҮД -
ЛВРЗ-гэй ҮҮСХЭЛЭЙ ТҮЛӨӨ**

Буряадаг Президентын тушаалда республикын мүнөө байһан толгойлогшо Леонид Потановые дэбжүүлхэ тухай Улаан-Удын ЛВРЗ-гэй ажалша коллективэй үүсхэлые Буряадаг бүхы аймагуудһаа, Агын болон Усть-Ордын Буряадаг автономито тойрогуудһаа гарагнадай эблэлнүүдэй хүтэлбэрлэгшэд нэгэ мүнэн дэмжээ.

Федерациин гурбан буряад субъектнүүдэй нютаг нютагай эблэлнүүдые түлөөлхэн Буряадаг үндэһэтэнэй эблэлнүүдэй региональна ассоциациин суглаанда энэн тухай хөөрлөдөн болоо. Буряадаг мүнөө үедэ хүдэлжэ байһан хүтэлбэрлэгшын хүсэл оролдолгоор республикада үндэһэтэн хоорондын харилсаануудай талаар тогтууртай байдалтай, мүн экономикын ба социальна һалбаринн талаар ургалта туйлагдана гэжэ эндэ үгэ хэлэгшэд тэмдэглээ.

Нютаг нютагуудай эблэлнүүдэй түрүүлэгшэнэр энэнһээ гадуур Буряадаг нислэл хотын мэрэй тушаалда кандидатдаар мүнөө хүдэлжэ байһан Геннадий Айдаевые дэбжүүлхэ тухай Улаан-Удын прибор бүтээлгын үйлэдбэринин нэгэдэлэй коллективэй үүсхэлые баһал дэмжэбэ.

ОЛОНОЙ ХҮСЭЛӨӨР

Манай урда дугаарнуудта мэдээсэгдэнэй ёһоор, республикын эмхи зургаануудай, хүдөө ажахын кооперативуудай болон үйлэдбэринин предпритиинуудай ажалша коллективүүдэй хамтын суглаануудай хандалганууд болон протоколнууд манай редакцида ороһоор. Тэдэн дотор Буряадаг Президент Леонид Потановые удаадахи болзорто энэ тушаалда дахин дэбжүүлгы дэмжээ тухай мэдээсэгдэнэ.

Улаан-Удын ЛВРЗ-гэй ажалша коллективэй үүсхэлые дэмжээн тухай телеграмманууд болон бэшгүүд Буряад ороной эгээл заха холын нютагуудһаа эрэнэ Хурамхаанай Пахалин, Мухар-Шэбэрэй Сугайн хүдөө ажахын үйлэдбэринин кооперативуудай, «Байкальское» ОПХ-гай коллективүүд, тэрэшэлэн бусад олон хүдөө ажахын эмхинүүд эгээл түрүүлэн дэмжээн тухайгаа мэдүүлээ.

Нислэл хотын томо предпритиинууд болон эмхинүүдэй коллективүүд гэхэдэ, «Бурятмаспром», «Нарин сэмбын мануфактура», «Улаан-Удэстальмост», «Бурятзолото» акционернэ бүлгэмүүд, «Нарин» и г.д.д., авиационно завод, «Электросвязь» акционернэ бүлгэмэй хотын үзэл, 1-дэхи ТЭЦ, республикын Эхэнэрнүүдэй холбооной президиум Л.Потановые Президентын тушаалда залан шууд дэбжүүлхэн тухайгаа мэдүүлээ.

Тэрэшэлэн буряад болон ород драмын театруудай артистнууд, ВСГТУ-гэй, ВСГАКИ-гай багшанар ба оюутад, республиканска багшанарай, мүн базова медицинн колледжуудай коллективүүд, худалдаа наймаанай һалбаринн, дунда хургуулинуудай, хүүгэдэй хургуулиин наһа хүсөөдүй эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэд, үндэһэтэнэй соёлой түбүүд, нинтын эмхинүүд, ветерануудай эмхи Леонид Потановые энэ тушаалда дэбжүүлбэ.

ЛВРЗ-гэй ажалша коллективэй үүсхэлые дэмжээн тухайгаа «Сибирское ОВК», «Байкалбанк» гэхэн томо банкнуудай ажалшад, Буряадаг хасагууд, республикын энергетическэ томо предприти болохо «Бурятэнерго» акционернэ бүлгэм мэдүүлээ.

**СУДНА БҮТЭЭГШЭД НЭГЭН
НАНАЛТАЙГААР**

Республикын Президентын тушаалда мүнөө Буряад Республикын толгойлогшо байһан Леонид Потановые дэбжүүлхэ Улаан-Удын судна бүтээлгын заводой коллектив нэгэ мүнэн энэ шиндхэбэринэ дэмжээ.

Республикын үннэй предпритиин ажалша коллективэй гэнүүд хамтынгаа суглаан дээрэ энэ шиндхэбэринэ дэмжээ, нэгэ мүнэн дуугаа үгөө.

Буряад Республикын Президентын тушаалда Леонид Потановые дэбжүүлхэ тухай ЛВРЗ-гэй хүдэлмэрилэгшэдэй үүсхэлые «Хотын оптово-рознично худалдаа наймаан» гэхэн муниципальна унитарна предприти мүн лэ дэмжээ.

Гадна Д.Аюшевэй нэрэмжэтэ хүгжэмэй-гуманитарна лицейн, Бэншүүрэй аймагай Бага Хунилын хүүгэдэй байшанай, Гусинозёрск хотын 1-дэхи дунда хургуулиин коллективүүд республикын мүнөөнэй толгойлогшые удаадахи болзорто дахин дэбжүүлгы дэмжээ тухайгаа мэдүүлбэ.

Соб.инф.

**Правительство Республики Бурятия
РАСПОРЯЖЕНИЕ**

от 02.04.2002

№248-р

На основании статьи 34 Лесного кодекса Российской Федерации Комитету природных ресурсов Республики Бурятия (Бахтин В.И.) выставить на очередной открытый конкурс участок лесного фонда для предоставления в аренду в культурно-оздоровительных, туристических, спортивных целях в лесхозе Кабанского лесхоза на площади 3 гектара.

Первый заместитель Председателя Правительства Республики Бурятия А.Ю.НАЛЕТОВ

УТАЙМНАЙ ЗАНШАЛНУУ

ҮЛЗЫТЭ НЮТАГ ҺАЙХАН ДАА

Хэжэнгын аймагай Үлзытэ, ХХ зуунай табяад онуудта Кировэй нэрэмжэтэ түрүү колхозой энгэ байха үедэ, нилээд хүгжэжэ, ургажа байгаа хуурин бэлэй. Теэд 60-аад онуудай томодхолгын үедэ хэдэн ажахынуудай Могсохондо түбтэйгөөр Худанай совхоз боложо нэгэгдэхэдэ, Үлзытэ нэгэ отделенинь болошоһон юм.

Тэрэ гэхээр хорёод жэлэй туршада хүгжэлтэнь миш тогтошоо бэшэ, харин бүри доошоо орожо эхилхэн байна. Дунда хургуули, МТМ, соёлой байшан гэхэ мэтэнь дууһан түб хууринда байха. Үхибүүдэйнгээ тала хараад, олон айлнууд аймагай түб гү, али Могсохон зөөжэ ябашадаг хэн.

Имагтал 70-аад онуудай эсэтэ Худанай совхозой түб Үлзытэ зөөгөөд, уганшьегүй Могсохон аяараа совхоз боложо таһарһан юм. Тэрэ саһаа хуурин Үлзытэ нэрэе баталха гэхэндэл, хараа байса нэргэхэ тээшэ боложо, дунда хургуули, клуб, МТМ гэхэ мэтэ шэнээр баригажа эхилхэн байна.

70-аад онуудта «Хэжэнгын гол» сонинтой корреспондент гэр ажаллаха үедөө энээгүүр оло дахин ябагдһан бээ даа. Отделение эрхилэгшэ Боду Гатапов Ринчиндоржиев, баригадуур Базар Жамсаранович Балданов, Үлзытэдэ совхозой түб болоходо, түрүүшын директор байһан Цырендоржо Намдалович Лодоев, удаадахи директор Цыбан Адиаевич Рабданов гэгшэдтэй конторосоо гү, али таряалан, сабшан гэрэ ажалай талаар харихсаха, уулаха ушар али олон тарадаг лэ хэн бээ.

Һаяшаг «Буряад үнэн» сонинийгоо ахмад редактор А.А.Ангархаевтай Үлзытөөр ябахад, дунда хургуулидаг Намжил Чимитдоржиеван дурсахадай музей соо орожо гараабди. Тишхэдэмнай гэрэ дурсаһан хунүүдн ханаар, шэрээ, тагууд гээгүүр дэлгэгдхэн дэбтэрнүүд соо дууһан орошонхой, танил шарайнуудын фото-зурагуудһаа намайе мэндэшлэхэндэ үзэгдэбэ.

Мүнөө Худанай совхозые үнхэн тараагданхай бэд даа. Нютагай зон гол түлэбүмсынөө ажахы эрхилээд хууна. Таряаланай ажахынууд гэжэ бий юм бээ. Одоо ажал багахан хууринда олохон хэсүү.

Ним эрхэ байдалда нютагаа дунда хургуулитай болгоһонийн аргагүй һаин. Хүгжэлгээрэ багахан, 115 хүүгэдтэ 17 багша заана. Байшанарай дунда зэргын наһан - 30 ж. Директорын - Павел Герасимович Галданов, мэргэжлээрэ физикын багша. Музейн гээ үзэхэлүүдые директор харуулажа байһаад, дунда-Худанай захиргаанай заһан Доржо Базарович Балданов, хүгжэмэй багша Цырегма Цыренжаповна Бадамсва гэгшэдтэй нютагаингаа, хургуулиингаа түхэ мухан дэлгэрлэггэр хөөржэ үгтөө.

Хэды олон эрхэмтэй, зохиоһонд, элдэ шоглоон мэргэжэлтэдые багахан нэ хуурин Буряад орондоо үргөө гэншэ! Физико-математикын эрдэмэй доктор, Буряадаг эрдэмэй түбэй түрүүлэгшын орлого байһан аад, саһаа уриг наһа бараһан Намжил Бодиевич Чимитдоржиевай ехэхэн портрет музейн ханада хадагданхай. Хажуугааринь-тэрэнэй намтар тухай хөөрхөн, фото-зурагуудтай самбарнууд. Тэрэнэй эгээл ехэ аха Ширар-Жалсан Бодиевич Чимитдоржиев - Буряадаг үнн түхүүлэгш, баһал эрдэмэй доктор, удаадахи Дугар Бодиевич физико-математикын эрдэмэй кандидат байһан юм. Юрын колхозник Чимитдоржо Бодиевай 8 хүүгэд булта гэрэ эрдэмтэй аад, гэрэ дурсаһан гурбаншын эрдэмэй нэрэ зэргэнүүдтэ хүртхэн болоно. Саашань тоолохо болоо һаа,

хүдөө ажахын эрдэмэй доктор Б.Д.Ж.Цырендоржиев зоо-экономикын эрдэмэй доктор П.Ж.Хандуев, физико-математикын эрдэмэй доктор Г.Н.Б.Дандарон, медицинн эрдэмэй кандидат, элүүр хамгаалгын министр Б.Г.Бальжиров, биологич эрдэмэй кандидат И.С.Батороева, физико-математикын эрдэмэй кандидат А.С.Батороев гэгшэ тухай баримта мэдээнүүд дэбтэр, самбар, тагууд гээгүүр дэлгэгдхэн. Уран зохиоһон «Буряад үнэн» сониний редактор байһан Ц.Б.Цырендоржиев, залуу дууһан композитор Ц.Шошонимаев мүн Үлзытөөрхон болоно. Тэрэшэлэн нютагта хамтын ажал мандуулалсаһа

Д.Д.Жамбалдоржиев, Д.Н.Дамбаев, Б.Б.Бадамсва, Ц.Ц.Бадамсва гэгшэдтэй юм намтарнууд, зурагта дурдагдана. Могсохон совхоздо ахмад мелиоратор олон жэлдэ хүдэлхэн, хэдэн ордон медальнуудтаар шагнагдан Б.Р.Санжимитылов байһан Үлзытөөр гарбалтай гэгшэ ойлгообди.

Нэвгэр дурсэлжэ шэмэглэ булганай баруун талада Буряад хангай урдань - тахил үнхэн түсэ, тэгшгэнь тогтоно хатаатай.

Дунда-Худанай гайхамшаг олимтн, уран зураг Ц.Н.Очировой зурагууд хамта хадаатай. Бидниие угталсаһан Ц.Бадамсва «Худан» гэхэн уран бүтээлэй ансамбль хүтэлбэрлэнэ. Гэр толгойгоо олоо тахилга, ноһо соһо һэвэ дарага, гал гулам сахилга гэхэ мэтнэ жүжжэ дүү, хатартай нааданууд гүйсэдхэдг юм байна.

Һонирхолтой энэ музей орожо гараха үлзытынхидэй нютагаин түхүү, нэрэ солые дээрэ үр хонгор һайхан Хэжэнгээ, голоо, Буряад ороноо мэтнэ хүндэлжэ байдагынь харууһан зүрхэнһөө баясаабди.

Нилэ Бадмаринчийн Зурагууд гээрэ (бар, гарһаа) А.Б.Бадамсва, И.Г.Галданов, Ц.Ц.Бадамсва «Хэжэнгын гол» сонин редактор Б.Ц.Эрдэнеев, Буряад арадай уран зохиоһон А.А.Ангархаев; буряад байдал харууһан булан Радна-Нума БАЗАРОВ

АГИТПРОП ПО-АМЕРИКАНСКИ

Американцы - нация достаточно самоуверенная, не склонная терзаться мыслью: «За что нас в мире не любят?» Но после 11 сентября этот вопрос перестал быть умозрительным. Трагедия заставила американцев всерьез задуматься о тонкостях того, что в советские времена именовалось "агитпропом". За океаном придумали свой термин - "публичная дипломатия" (ПД).

Первоочередная цель состояла в том, чтобы обеспечить по меньшей мере нейтральное отношение к действиям США со стороны других стран, особенно мусульманских. Утверждался тезис о том, что развернутая Вашингтоном кампания не является "цивилизационным вызовом" или тем более "крестовым походом" против мусульман, а направлена исключительно против чуждого самому исламу терроризма. Для этого же велась целенаправленная работа по дискредитации Усамы бен Ладена, мутлы Омара и других главарей террористов и фундаменталистов.

В конце февраля Институт Гэллага провел опрос в 9 мусульманских странах - Индонезии, Иране, Иордании, Кувейте, Ливане, Марокко, Пакистане, Саудовской Аравии и Турции - и получил удручающие результаты. Подавляющее большинство участников охарактеризовали США, как "жестокое, агрессивное, высокомерное, наглое, легко поддающееся на провокации, предубежденное" государство. Лишь

Президент Буш со своим советником Карен Хьюз. Они единомышленники, хотя иногда показывают в разные стороны.

12 процентов согласились с тем, что Запад, в частности США, с уважением относится к исламским ценностям. И только 9 считают военную операцию в Афганистане "морально оправданной".

Функции ПД распределены в США среди ряда правительственных, квазинезависимых и частных организаций. После 11 сентября пришлось произвести ревизию всего этого хозяйства. Роль руководящего и координирующего центра взял на себя Белый дом в лице одного из самых доверенных лиц Джорджа Буша - его бывшего биографа и пресс-секретаря, а ныне старшего советника президента Карен Хьюз. Теперь на ней замыкается разветвленная информационная инфраструктура всех правительственных ведомств.

Андрей ШИТОВ.

"ЗА ЭТОЙ АТАКОЙ БУДЕТ МНОГО ДРУГИХ"

Жена Усамы бен Ладена верит, что ее супруг жив и нигде из Афганистана не уезжал. "Он никогда мне не говорил, что уедет из Афганистана. Напротив, он всегда подчеркивал, что хочет там остаться до конца своих дней", - заявляет жена бен Ладена.

Жена Усамы бен Ладена его точное местонахождение не известно. В интервью издающемуся в Лондоне арабскому журналу "Аль-Маджал" эта женщина, пожелавшая сохранить свое имя в тайне, выразила сомнение, что Усама покинул Афганистан.

Касаясь причастности своего мужа к террористической атаке на США 11 сентября, женщина заявила, что бен Ладен никогда не обсуждал с ней этих вопросов. Он всегда считал США врагом номер один, который развязал охоту лично на него. Он приветствовал нападения на посольства США в Кении и Танзании, заявив, что прославляет доблесть нападавших. "За этой атакой будет много других", - неоднократно говорил бен Ладен в присутствии жены. В последние месяцы супруг редко

«Террорист №1» на экране катарской телекомпании «Аль-Джазиры» - информационного конкурента Белого дома.

разговаривал с ней. Приходил домой только по ночам и принимал спотворное. Он жаловался на болезнь почек и желудка и за два месяца до 11 сентября проходил курс лечения в Пакистане.

Подданный Саудовской Аравии, назвавший себя Хаджи Мухаммедом Акрам, заявляет, что бен Ладен, вероятнее всего, находится либо в Иране, либо в Азербайджане. "Возможно также, что он перебрался в Чечню", - рассуждал Акрам.

ГУЛЬБЕДИН ХЕКМАТИАР

В Афганистане появились ночные листовки - так называемые "шабнамат", - призывающие к священной войне против "новых оккупантов", то есть американских войск, и "марионеточного режима Карзая". Наблюдатели полагают, что образовалась новая подпольная сила, выступающая против инвизитной слабости в стране и возвращении к мирной жизни.

Появление листовок связывают с возвращением в страну из Ирана лидера Исламской партии Афганистана Гильбедини Хекматиара. По некоторым данным, он нашел убежище в провинции Герат, созывает под свои знамена старейших племен и видных деятелей страны. На этом собрании планировалось сформировать новое правительство, дабы укрепить власть нынешнего премьер-министра Ахмада Карзая.

Хекматиар родился в 1948 году в провинции Баглан. Сын помещика. По национальности пуштун.

ХОРОШО БЫТЬ МАЛЕНЬКОЙ СТРАНОЙ

В Лихтенштейне, одном из самых крохотных государств на земле, жителей в 20 раз меньше, чем в Москве. Но по уровню дохода на душу населения страна принадлежит к мировым лидерам. С правящим князем Лихтенштейна Хансом Адамом II беседовал первый заместитель генерального директора ИТАР-ТАСС Михаил Гусман.

Династия правящих князей Лихтенштейна почти 300 лет. Кто из предшественников в наибольшей степени служит для вас примером?

- Прежде всего Йоханн Адам Андреас, в честь которого меня и назвали. Полагаю, что отец сделал это сознательно, потому что основатель пашей династии был хорошим коммерсантом, приумножившим семейное состояние. Отец хотел, чтобы я поступал так же, что я впоследствии и делал. Мы всегда сами финансировали монархию, используя для этого собственное состояние, то есть не получая каких-либо дотаций за счет сбора налогов. Половину своего времени я провожу в офисе, зарабатывая деньги. Другую половину являюсь главой государства и тогда трачу собственные средства.

Ваша маленькая страна занимает одно из ведущих мест в Европе по уровню национального дохода. Не могли бы вы раскрыть секрет лихтенштейнского экономического чуда?

Правящий князь с супругой в Москве, на выставке документов об уничтожении династии Романовых, полученных из Лихтенштейна.

- Нам повезло: во время Второй мировой войны, да и Первой, мы сохраняли нейтралитет, и поэтому страна не была разрушена. После 45-го года границы в Западной Европе стали по большей части прозрачными, снизились таможенные пошлины, оказалась возможной свободная торговля. Все это позволило моему отцу вместе с правительством превратить Лихтенштейн из страны аграрной в индустриальную.

ИОЛАНТА - КУМИР ПОЛЯКОВ

Супругу президента Польши Иоланту Квасьневскую поляки считают не только милой, справедливой, элегантной, образованной и сексуальной, но и одаренным, даже перспективным политиком. Согласно социологическим опросам, рейтинг пани Иоланты максимально близок к рейтингу главных любимцев Речи Посполитой - папы Римского и мужа Александра Квасьневского.

В Баршаве заговорили о том, что Иоланта Квасьневская может выставить свою кандидатуру на выборах президента (мэра) Баршавы.

Пани Иоланта Квасьневская очень популярна. Она играет огромную роль как первая дама Польши. Ее очень хорошо знают за границей. С точки зрения СДАС, выставить ее кандидатом было бы очень важно, поскольку она смогла бы на равных соперничать с остальными популярными в Баршаве кандидатами от других партий, заявил генеральный секретарь СДАС Марек Дигух.

Ксения АВДЕЕВА, Алексей КАРЦЕВ.

(По страницам журнала "Эхо планеты" №12. Статьи даны в сокращении).

ШЕСТАЯ АРАБО-ИЗРАИЛЬСКАЯ ВОЙНА

То, что происходит сейчас на Западном берегу реки Иордан, в секторе Газа и израильских городах, недостойно политической культуры XXI века.

Израильские ВВС полностью уничтожили штаб-квартиру палестинского лидера Ясира Арафата в Газе. Вертолеты нанесли серию ракетно-бомбовых ударов по нескольким целям в городе.

Многие в мире уже успели получить исчерпывающее представление о политической логике нынешнего израильского правительства и потому могут прогнозировать, что оно и дальше будет действовать по принципу удар за удар. Но можно ли на самом деле считать политику сведения счетов адекватной? И можно ли, строго говоря, называть эту модель поведения политикой? Наверное, нет. Даже если попробовать посмотреть с точки зрения Израиля. Тактика массированного военного давления на палестинцев не выдерживает критики даже с этой позиции, в основе которой, как известно, лежат интересы безопасности еврейского государства. Истребление палестинцев, как показывает практика, эту безопасность обеспечить не может. Их нынешнее положение, в том числе экономическое настолько беспросветно, что процесс воспроизводства террористов-самоубийц обещает быть бесконечным. Они все равно будут появляться. Сегодня, на следующей неделе, через месяц, через год...

Палестинский город Бейтхелем

Палестинцев в Газе и на Западном берегу Иордана достаточно для того, чтобы превратить кошмар все последующие шатабы ныне живущих поколений израильтян.

Политического благоразумия логически все-таки было бы ожидать от Израиля, и именно исходя из интересов его собственной безопасности. Как бы то ни было, но Израиль - это государство политическими институтами, политический процесс отлаженными механизмами принятия решений.

У палестинцев пока что государства нет, это квази-государство, некая неясная антонимия, которой уже три месяца находится в "израильской плену" в Рамаллахе.

Рафаэль БИКБАВ

Израиль: «Что же делать с Арафатом - выслать или сам уйдет?» Как сообщила газета Ha'aretz, в качестве дипломатического шага доброй воли Израиль предложил лидеру ПА Ясиру Арафату покинуть пределы Рамаллы.

При этом Арафату выставлены всего два условия:

1. Он заранее обязуется не возвращаться на палестинские территории.
2. Он не сможет унести за собой лиц, указанных в «черном списке» израильских спецслужб.

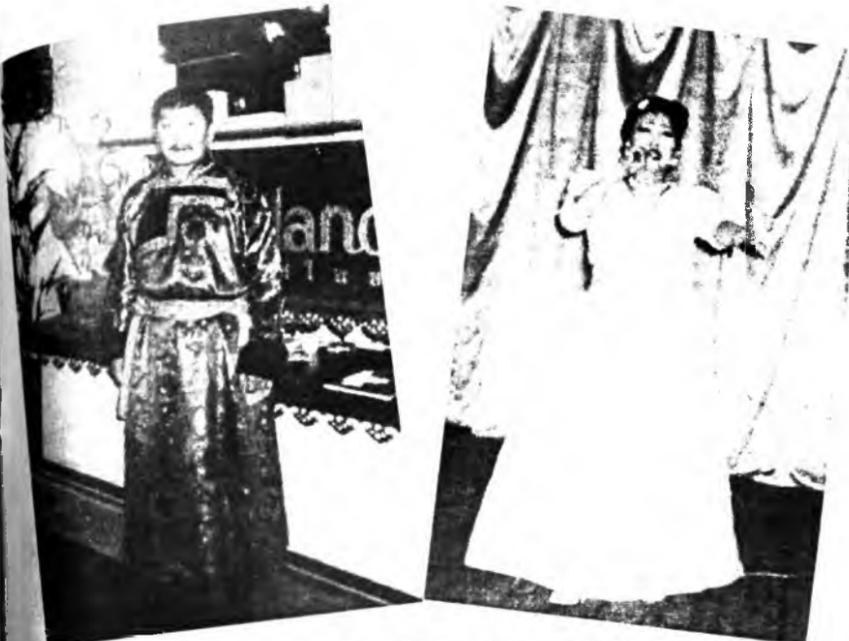
По предварительным данным, впервые подобная идея была высказана несколько дней тому назад ходе консультаций, постоянно проводимых между канцелярией премьер-министра Израиля Ариэля Шарона и представителями государств, пытающихся добиться возможности «навесить» Арафата на Рамалле.

Было внесено и другое предложение, которое в настоящий момент прорабатывается министерством иностранных дел Израиля Шимоном Пересом. Суть его заключается в том, чтобы обеспечить Арафату право покинуть Рамаллу по собственному желанию, если какое-либо иностранное государство согласится предоставить ему статус беженца.

По каналам сети «Интернет»

ДУУЦУЖ ЯАГААД МҮНДЭЛДЭГ БЭ?

ДУУША БҮЛЭНҮҮДЭЙ ДҮХЭРИГ СОО

Урихан илдамхан шарайтай эхнэр, бата бэхи үндэр бэстэй эрэ нүхэртэйгөө Хэжэнгын талада сэнгэн ябана. Аян-гатуулан дуулахан дуунһаань үлэ мэдэг нэбшээ миралан, үнжэгэн хайхан сэгсгүүд залаа дэльбээ загалан, һонюшархан найга-һандал. Хэды жэл үнгэрөөб даа, Баир Арюна Батодоржиев-танай айл болохо мүндэлхөөр, аласайнгаа замые дуу хүг-жэмтэй холбоһоор... Шалсаана буурал баабай урданайхудаал уриханаар угтан абанал дууша хоёр үринэрөө.

БАИР БАТОДОРЖИЕВАЙ ЭГЭЭЛ МЭДЭЭЖЭ ДУУНУУД

Ахын аймагта бүлэг нүхэдөөрөө

Шалсаана баабаймнай дуунда угаа дуратай ганадагби. Тиймээрээ Хэжэнгын голдо алишье сагта дуунда таһалдаагүй ёһотой. Урдандаа гурбан ондоо буусын эхн Шудуута руу дуулаадаһаар гурбан сугларжа, үглөөгүүр болотор ёохорлодог һэмди гэжэ Балжад абгайм хөөрөө гэв. Буряадай классическа дуундэй эхи табиһаад Байр Арюна Жигжид Батуев хоёр Хэжэнгээ тодорон гараһан гэвээ. Мүнөөшье Хэжэнгын бэлигтэниие тооложо байрар аал? Тогмит Танхасев, Арима Дугданова, Цырен Шойжинимасев, Солбон Бадмаев, Баир Цыденжапов, Баир Шийдоков, Ринчин-Доржи Цыренжиев, Ошорма Баяртуева...

Эдэ олон соо өөрын маяг хэжэгтэй зохёолоор илгэ-гүй хэжэ, холидон тоо-лоомор бэше гү? Али та юрэл хэжэгтэй бэше, нэн түрүүн композитор хадаа оорынгоо гур хэлбэриие эхинһээн хөөрөө тодорхойло аргатай бай?

Үнэхөөрөөшье, бусадые үнэхөөрөөшье оролдоно аабзаб да. Теэдшье эхинһээ харгалхайн юрэ бусын байгаа. Би Омскын гүрэнэй универси-тетэй радиопизическэ фа-культ дүүргэһэмби, Арюна - Улаан-Үдэн медучилищи. Эдэ хэжэгтэй үндэрээ хүдэлөөди. Шийдэ сэдхэлэй уряа хүсэтэй үндэр даа. Хоюулан бидэ дууша бүлэгүүдтэ үндэрһэмди. Баир - хори буряадай гутаар дуулаһануудай үри наһаан - Владимир Найданович клубые гутаар хүдэлһэн, баритон гоё дуундотой. Москвада болоһон буряадай искусствын хоёрдох хили хабаадалсаһан юм. Баир - Дани-Дулма Цы-ренова - мэдестра. Арюнын Цыренжапов Эрдынеевич Дыров, эжынь Ирина Ба-ржаповна «Байгал» ан-самблдин артистуудаар дуулаһан. Нэгтэ гастрольноо сахадань, бишыхан Арюна хэжэг танингүй зугадаа дуулаһаг. Үүнэ сэдхэлһээ дуураһон эжынь «Энэ ажалаа хэжэ» гэжэ үбгэнөө үгэдөө дуулаһан, «нүүдэл бэше» ажал хэжэ.

Хульхисоон шотаһаа уг дуулаһангаас эжымни хэжэ угай бэлигтэй хүн байһан. Угынь оорөө зохёооод дуулаһаг байгаа. Иймэл дууша дуураһон соо үндэрһэн Арюна хэжэ хоёр энэ дүхэригтөөл дуураһон болоһон хубитай дуулаһан даа, - гэжэ хөөрэнэ.

Аба эжыдээ. Угынь Б-Х. Цыренжаповатай Хонгорхон холшорхон гансамни. Угынь Г. Чимитовэй Буряад хүбүүдтэ уряал. Угынь А. Танхасевтай Дуулыш намдаа. Угынь Б-Ц. Дугаровтай Орогты манайда. Угынь Ц-Х. Хубитуевагай Хүбүүнэй гуниг дуун. Угынь А. Бадаевтай Алтанхан дэлхэй дээр гансаханши. Угынь Г. Чимитовэй Дуранай эхин инагхам, шамһаа. Угынь А. Бадаевтай Хуби заяамни. Угынь С. Хүбүүхэйни. Би шамдаа ерээб. Угынь Б-Х. Цыренжаповатай Энэ наһан. Угынь М.Батоинай.

Һуралсалайше нүдөөн эндэ эхэ байгаа. 4-дэхи классһаа Баир хүгжэмэй һургуулида ябажа эхилээ, хүгжэмэй олон ондоо инструментүүддээр наадажа һураа. Нотонуудай һубарил, аялануудай зохиолдо - юрэдөөл, эдэ бүгэдые шудалхадаа томо болоходом, толгойдом орожо, ами бээ даһан зохёолнуудые бэшэдэг болоход гэжэ хаанаһаа мэдэхэ, тухайлаха бэлэй даа...

«Артек» лагерята амарһаана мартатадгүйб. Автобусоор Ялта ошожо ябахадаа, далайн катераар бидэниие сэнгүүдхэ үдэһэн «Хэл дуулахаб?» гэхэтэйнь сасуу эгээл түрүүлэн хүсэлөө мэдүүдэг һэм. Тийхэ үдөө эдэ дуунуудые зохёһон пост композитор хоёр тухай ямар бэ даа оорс атаар-халтайгаар бодоһоноо мартатадгүйб, - гээд, Баир Влади-мирович хөөрэнэ.

СЭНТЭЙ ЗААБАРИ
Баир БАТОДОРЖИЕВ - Буряад Республикын соёлой габьяата хүдэмэрлэгшэ, 1993, 1998 онуудай «Жэлэй эрхим дуун» гэхэн конкурсуудай - лауреат мүн. 2001 оной «Хит парадта» эгээл олон шагнагшадтай элэрхэйһэнэй ёһоор «Эрхим композитор» болон тодорһон, «Мүнгэн хүн шубуун» гэхэн үнэтэ шанда хүртэһэн байна. Арюна БАТОДОРЖИЕВА 1995 оной эстрадна телеконкурсдо, илангаяа олон харагшадта найшаагдажа, тухай шанда хүртэһэн намтартай.

Инженер-радио физик мэргэжэлтэй Баир Батодоржиев гол ажалһаа сүлөө сагтаа «Уряал» ансамбльда ябажа эхилээ бэлэй. Хүгжэм найн дуураараа зохёодог композиторнуудтай нэгдэн, ажал ябуул-гаяа эдэбхижүүлһэн бэлэй. Владимир Дамбаеван хүтэлбэ-рийдэг иимэ холбоондо яба-хадаа, эвенк композитор Виктор Гончиковтой танилсаа һэн. Дуунуудаа соёлой минис-терствын дэргэдэхи худсөөдтэ тушаа. Турнахал хэрэгтэй, - гэжэ тэрэнэ заажа үгөө бэлэй.

Үнэхөөрөөшье, найн зүб-шлөөр туһалһан энэ хүниие мартадаггүй. Мүн түрүүшын-гээ багшанарые - Евгений Георгиевич Манзархановые, Виктор Иванович Аносовые Баир Владимирович үнэн зүрхэнһөө хүндэлэн дурдана, һурган хүмүүжүүлэгшэдтээ сэдхэлэй хайхан баярые хүргэнэ.

Тусгаар консерватори дүүргэгүй ушарһаа голхор-догби. Композиторнуудай мэргэжэлтэ холбоондо иимэ һуралсалтай зоһие абадаггүй хайм. Гэбшье Сибирини эгээл түрүүшын вуз дүүргэһэмни баһал туһатай байшоо. Нэгдэхээр, университеттэ капелладэ ябадаг һэм, хоёрдохоор гээд, гастрольдо мүнөө ябахадаа, аппаратураяа өөрөө тодохоо, заһабарихада, ямар амар, аятай гээшэб, - гээд, композитор ханамжатайгаар хэлээ һэн.

«ЗАЯАН ҮНДЭР ДАБААН ДЭЭР ЗОЛОЙ ЗҮРГЭ ТАНИЛАЙБ ДАА...»
- Дэлгүүрэй үе сагта мүнөөнэй үеһэн буряад эстрадада булюу найн тала, наад боломо бэр-хэһэлшье ушараа ааб даа. Найн дуранай композиторнуудай бүтээлнүүдэй «салгидажа» байһан энэ үеһе ямараар сэнгэхэ, юунтэй сасуулаха гээһэбтэ? Үргэн эхэ голой наһаһаа халижа байһандал гү, ам?

- Баруун зүгтэй гү, али Россия аранжировщицуудые нажаан, дуунуудые мундэрүүлхэ зан-шалай дэлгэржэ байһаниинь мэдэжэ. Тийхэдэ, имагтаа буряад аяла алданан алдана гээд голхорон ажалламаар. Зарим удхаар ядуухан текстые шэмэглэн гоёоһоод гүйсэд-хэхэдэ, искусствын эрхим бүтээл мэтээр зарим шаг-нагшадтай һанана ошуу. Энэ нэгдэхээр. Хоёрдохоор гээд, олон ондоо маягтай хүг-шэмшэдэй олоһорһонинь сагай хэжэ гээшэ. Ябан ошон эдэн сооһоо үеһөөшье һаа, үнэн бэлигтэн заатагүй тодорхо ха юм. Мүнөө эстрадада ами

амяараа, бүлэг бүлэгээрөөшье ажалаа гээд, бага бэлэ мүнгэн хэрэгтэй. Спонсор-нуудые олоод, вокалаи, хатарай багшдаа, менеждер, продюсера түлөөд, яһала урагшатай гүдэлһэн зон бии. Теэд түлэхэ хүтэлбэрнэгшэ, менеждер, аппаратураяа заһагша, концерт эмхидхэгшэ болоод лэ ябаа гүһини, - гэхэн наһамжаяа хэлэнэ.

Баир Арюна Батодоржиевтан эгээл иимэ хубини эмхи байгуулаад, ажалаа эрхилнэ гээшэ. Гастрольнуудые өөһэдн хүсөөр эмхидхээд, аудио-продукци, буряад дуунуудай номуудые нототойнь олоор гаргажа дэлгэрүүлхэ талаар шууд эдэбхитэйгээр хүдэлжэ байһан бэлигтэн мүн. «Орогты манайда» гэхэн хүүгэдэй, «Хуби заяамни» гэхэн номуудые тус тустайн 2 мянган 5 мянган хэжэгээр гаргуулжа, республика соогуураа тараһан байна. ВАРК-ын байгуулагдаха үеэр Ага шотагаар оло дахин ябалсажа, аргагүй эхэ туһа хүргэһэн юм. Телевидениин хоёрдохи программа хараха аргагүй Ахын, Захамнишай, Түнхэнэй аймагуудта һүүлэй үедэ оло дахин айлшалаа.

- Ниггэжэ зонтой уулзажа, харилсажа ябаха гээшэ нэгэ наһанаймнай хэжэг хуби гэжэ тоолоһонди, - гээд, Арюна Цыренжаповна наһамжаяа хэлэнэ. - Дэлгэр хүндэмүүшэ зон эдэ шотагуудта ажаһуудаг. Байгааһинь хайхан, үгөөр дамжуулаһагүй...

- Ахын аймагта харгыгүй гүхээр газараар хэды ябаабди. Нуранги гэхэн газарта жоншлалба, айжашье абаһаар бангаа даа. Шэбээдэ вулканай үлөөдһэнгүй Алаг Шудуунда һарлагуудые дахаад ябаһан хүүгэдые хаража һонирхоо һэмди. Гэхтээ эхилээд гай-халтай үзэгдэлүүд олон. Цырен Шойжинимасевтай, Булад Гомбоевтой, Эрдэн Батсүхтэй эвенк хушуунай Шэнгэнэн ошоһоннай мартагдаһагүй. Эрхүүгэй областини Усть-

Ордын округой шотагуудан сэхэ холбоотой болоһонди. Монгол ороһоор долоо дахин ябаабди. Сэнгэй даа, - гэжэ нүхэрнш хөөрөөшье халан абажа үргэлжэлүүлнэ.

Улаан-Үдэн 9-дэхи, 3-дахн, 29-дэхи, 32-дэхи һургуули-нуудта, 1-дэхи лицей-ин-тернадта, дээдэ һургуулинууд-та Батодоржиевтанай дуут эдэлжэ, эдир залуу үетэниие баясуулжа байдаг. Үбгэн наһатайшуулайшье ойлгоһоор, сэдхэлэһень дайраһаар дуу-нуудаа зохёодог, буряад аялын ариг сэдэриие сахихын түлөө оролдодог юм.

Удаань иимэ асуудал табиһаб:
- Дуун яагаад мундээдэг бэ?
- Дуу зохёоһон гээд, лаб һуугаад юумэн бүтээдэггүй даа. Ямар нэгэн абьяас ульһын хүсөөр дээрһээ дэгдэн буудаг... Шэбээдэ заримдаа өөрөө эдэлээд ердэг. Шюсатай юумэн лэ даа. Дууджа асарха, һудыень дуудаха хэрэгтэй. Харин ерэн гэхэдэ, ульһамаар, уриханаар эдэлжэ, «Биши ерээли даа» гэхэдэ болодог, - гээд, бэлигтэ композитор зохёохы ажалаһаа таабарниие өөрсэ янзаар тайлбарлана.

- Харагшадтай уулзалга бүхэн ёһотой һайндэр, урма зориг нэмэжэ, урдахи замдам уряалжа байһандал болодог, - гэжэ Арюна Цыренжаповна хэлээд, үргэн олон шагна-шадтаа үндэр амжалта, үнэн хани - дуунтай ханһан ябахыень хүсөө һэн.

БУРЯАДАЙ МҮНӨӨНЭЙ ЭСТРАДЫН ОДОД
- зохёохы ажалынгаа эгээл охин соо ябаһан эдэ хоёр бэлигтэндэ урасхалаа аали-дуулангүй улам түргэ-дүүлхыень, зоной дунда зохёолнуудаа золтойгоор дэлгэрүүлхыень, урихан хоёр үринэрөө - Амгалан Сэгсма хоёроо ажабайдалай ариухан замда гаргахыень үнэн сэдхэлһээ хүсэл даа.
Талина ДАШЕЕВА.

ДУУЖАЙМ ЭХИЖ БУРЬЯЛААД...

Хит-парад - 2002

БУРЯАД ДУУН - АРАДАЙМ ШЭМЭТ

(Уншагшын ханамжа)

«Буряад үнэн» газетэд (24.01.02 оной) «Выбираем лучшие песни» гэнэн хандалгада харюу болгон, бараг бэрхэ дуушание олохонь бэрхэтэй гэжэ ханагдана. Юуб гэхэдэ, бидэ «Баян талын аялганаа» бэшэ ондоо тээ дуушанай дуулахые ходо үзэнэгүйбди. Тездэше энэ список соо танигдаагүй нэрэнүүд олон байна. Юрэнхы хүн зон дуушание сэгнэхэдээ, буряад зонийнгоо дабтагдашагүй гэдэгые алдангүй аялга найханаар дуулахан дуушание шагнаха дуратай гээшэ. Тиигэбэл энэ ушараар дуун тухай нэгэ хэды үгэ хэлэхэ ханаам байна. Би ямар нэгэн хүгжэмэй сэгнэлтэ үгэхээс ханана бэшэб, харин юрын хүнэй найшаал дуулгаха дуран хүрэнэ. Урдань, мүнөөшье буряад хүн ямаршье ажаада ябахандаа, ходо дуу дуулажа ябадаг хэн.

Юундэ тиимэ аргатай байгааг гэхэдэ, нэгэ аялгаар олон ондоо дуу дууладаг, тиигэбэше дуун бүхэниинь ондо ондоо маягтай болоод гарадаг байгаа. Хүн бүхэн олон ондоо аялга мэдэхгүй гү, али шадахашьегүй хадаа мэдэхэ аялга дороо сэдхэл бодол соогоо тунашахан ханалаа гаргадаг хэн ха. Тиихэдэ урданай хүн дуу дуулажа, сэдхэлээ ханажа ябаа. Дуун гээшэ хүнэй ажа амидаралай ехэхэн хубинь гээшэл даа. Энээн дээрэхэ бодоходо, хүн ямаршье аялгаар дуулахадаа, дуулахан дуугаа өөрынгөө гүн сэдхэлтэй холбодог гэхэ гү, али хүнэй хүлгэн байхан сэдхэл бодол найхан аялга абян болоод, бэшэ зондо соностодог гээшэ. Гадна яхтан бүхэн өөрын онсо илгаатай, сэдхэлэйн долгин ондо ондоогоор гарадаг. Эндэхэ эхи абажа хэлэхэ болоо хаа - заал хаа шаггаар наярүүлхан хүн эрхим дуушан гэхын аргагүй, дуушад хэдэн ондоо хуби болон ондо ондоо сэгнэлтэ зоной дунда абадаг даа.

Нэгдэхэ бүлэг дуушад гэбэл, тэдэ аянгаша найхан хоолойтой. Тэдэнэй дунда зариманиинь аалиханааршье дуулаа хаа, гоё найханаар, хүнэй уярхаар дуулаха. Аянгаша хүн дуугаа ехэтэ шэмэглэжэ шададаг, гоё найханаар угалзатууддаг юм. Композиторай зохёонд дуунай ноото сэхэ дахаад, нэгшье нугаралта гоёолтогүйгөөр дуулахан дуун набшаа намаагүй ургамал шэнги болошодог. Эдэ аянгаша найхан хоолойтой зон гэжэ алдартай.

Нүгөө зариман гоё найханаар дуулахынгаа хажуугаар нилээдгүй шангаханаар ханхинулдаг - тэдэниие хонгёо найхан хоолойтой гэнэбди. Эдэ хүнүүд илгаран, зон соо найшаалда гарадаг гээшэ.

Т и и х э д э нилээдгүй шанга хоолойтой аад, аялгалан гоёохые тоодоггүйгэхэ гү, али бирадаггүй, юрэл шангаар лэ дуулахые оролдодог нүхэд олон болоххой. Тэдэ нүхэд шангаар татахадаа, нилээдгүй бараг болоно гээшэбди гэжэ ханадаг. Дуун гээшэ хүнэй зүрхэ сэдхэлхээ гараха ёһотой гэжэ үшөө дахин дабтая.

Гол түлэб эдэлдээрэ хэлэгдээшэ дуушанай шадабари харуулна ха. Тиихэдэ мүнөө үень шагнахада, манай зарим нүхэд дуулахан дуугаа, халаг даа, ондоо болгожорхидог Буряаддуунуудые оперын ари дуулахан янзаар дуулахада, буряад дуун бэшэ болошодог. Нүгөө зариманай дуулахан дуунай үгэ ойлгохын аргагүй байдаг. Бодоод үзээл даа, дуунай үгын ойгоогүй аад, хүнэй сэдхэл хайшан гэжэ хүдэлхэб даа. Наяраад лэ үнгэрөө гүб даа.

Буряад хүн дуулахан дуугаа угалзатуулан, бэрхэ уран зурааша шэнгээр гоёожо, уярма гоё болгожо дууладаг. Тиигэжэ дуулахан дуун дуунайнгаа үгэтэй тааралдан, урин налгай болодог, нүгөө үе гомдол, ядарал мэдүүлэн, уянгатайшье, хатуу шэрүүншье янза оруулдаг даа. Дуу гүйсэдхэхэ гээшэ тон харюусалгатай, юун тухай дуулаханаа хүсэд мэдэрхэ, дуунайнгаа үгын удхада өөрөө абтажа дуулабалын, гоё болохо байдаг.

Эндэ хэлэхэ ушар - буряад дуунууд бэшэгдэхэдээшье, гүйсэдхэгдэхэдээшье, түрэл арадайнгаа илгарма найхан (онсо аяг, маягын алдангүй, үндэнэн түхэлтэй зарим зон ород гү, али европийскэ түхэл оруулахада, ехэл урагшаа даб гэбэбди гэжэ ханадаг - тэрэ буруу гэжэ хананаб), арад зонийнгоо урдангаа асархан хүгжэм аялгатай холбоотой байг лэ гэхэл байнам. Тездэ энэ дээрэ дурсагдахан «Буряад үнэн» газетын хандалгада хэнэй, ямарааршье дуулахые хүсэд мэдэхгүй хадаа харюумни богонихон. Үнгэрхэн 2001 оной октябрийн 14-дэ Хэжэнгэдэ Джарун-Хашорой субаргын арамнай болоо хэн, тэндэ Дамдин-лама гэдэг аргагүй уярма гоёор энэ субаргын магтаал дуу дуулаа. Энэ дуунай үгын Цыван Фёдоровой, хүгжэмынь композитор Ошорма Баяртуевагай. Эдэ зоние тэмдэглэхыетнай гуйнам.

Д. РЫБДЫЛОВ.

Хэжэнгэ шотаг.

«ЗАХААМИНАЙ ЮУМЭЛ ДАА, МИНИИ НҮХЭР»

Цыренова Ханда Дыжитовна 1930 ондо Морин жэлдэ Захааминай аймагай Далахай нотагта түрэнэн намтартай. Сэрэнэй Дэжэд гэжэ эжын аман зохёолдо ехэ дуратай, үльгэр онтохо хөөрхэдөө бэрхэ хүн байхан. Тиймэхээ Ханда Дыжитовна эжынгээ энэ бэлигыень халан абажа, уран үгэдэ, уран зохёолдо дуратай, сүлөө сагтаа шүлэг зохёодог юм.

Ханда Дыжитовнагай шүлэгүүд аймагай «Ажалай туг» газетэдэ саг үргэлжэ толилогдожо байдаг.

Үндэр наһатай болобошье, Ханда Дыжитовна сэдхэлхээн бурьялан гарахан мүнүүдээ шүлэг, дуунууд болгон бэшэжэл байдаг.

Ханда Дыжитовнагай хэдэн шүлэгүүдые уншагшад айнгаа анхаралда дурарханабди.

1936 ондо сүлэгдэхэн ЦЫРЕНОВА Лупсан наасагаа

НАГАСАДАА

Шэнэнэн, шэнэнэн модонойнгоо Шэлбэһээрээ баян набшануудые Шоотороо тоолохотойш хүсэнэгүйб. Сэмүүн сахилгаан зуралзаад, Тэнгэрийн аян шэнги үе сагта Сэрэнэй хүбүүн Лупсанай Колхозой түрүүдэгшэ ябатараа, Суутай ламаш гүүдээд, Олон жэлээр сүүүдлэндэнь Ухаан зүрхэнһоонь орхижо, Мартажа оройдоо шаданагүйб.

Хуһан, хуһан модонойнгоо Холбоохон хабтагай набшануудые Компьютераар тоолоходоош хүсэнэгүйб.

Хуушанай харанхы Хубилжа байхан үе сагта Сэрэнэй хүбүүн Лупсанай Колхозые ударидан ябатараа, Хубилгаан хуурмаг ламаш гүүдээд, Аяар арбан жэлээр сүүүдлэндэнь Алаг эрээн зүрхэнһоонь Арилгажа, мартажа шаданагүйб.

ААДАРТАЙ АГААР

Арюухан агаарнай гэнтэ хубилаад, Арбагар үүлэнһээ аадар бороон адхараад,

Алтан дэлхэйгым амилуулаа. Аяар холоһоо, абымни жалгаһаа Алаг эрээн холонго татаад, гоёор харагдаа.

Арбан хургатай гараараа Адхаад абаха хүсэлтэй Алая заахан хүүхэднай Аба эжын эрхүүдэйнүүд.

Хүхэхэн тэнгэри гэнтэ хубилаад, Хүжэ үүлэнһээ хура бороон адхараад, Хабтагай дэлхэйгым амилуулаа. Тэрэ холоһоо, таабангым жалгаһаа Табан үнгын холонго татаад, гоёор харагдаа.

Табан хургатай гараараа Татаад абаха хүсэлтэй Табатай-зургаатай хүүхэднай Таабай, тообин эрхүүдэйнүүд.

МИНИИ НҮХЭР

Залгаа, залгаа гэшхэдэлтэй Залуудан жороолоо минии морин, Заяанай жаргалда нэгэдэхэн Захааминай юумэл даа, минии нүхэр.

Холо, холо гэшхэдэлтэй Хурдан жороо минии морин, Хуби заяандам нэгэдэхэн Колхозой юумэл даа, минии нүхэр.

Сарьдаг дээгүүр гэшхэдэлтэй Суутай жороо минии морин, Сагаан сэдхэхэдэм нэгэдэхэн Сасуутан юумэл даа, минии нүхэр.

ДАЛАХАЙН ҮЙЛСЭ

Зайгүй олон сонхонуудһаа Зайн гал ялараад, Даамай саагуур туяараад, Далахайн үйлсэ найхан даа. Дорһоо ерэхэдэм үдэшэндөө Хоёр нюдэнэйм галхание Холоһоо харгаагаад, Далахайн түб найхан даа. Тоогүй олон сонхонуудһаа Зайн гал ялараад, Угаа холуур туяараад, Утаатын үйлсэ найхан даа. Урдаһаа ерэхэдэм үдэшэндөө Хоёр нюдэнэйм галхание Угаа холоһоо харгаагаад, Утаатын центр найхан даа.

БОРБИЛОО

Борохон үнгэтэй борбилоо шубууе Баруун гартаа баряаб гэжэ зүүдэлээб, Баабай эжы хоёройнгоо Баруун дулахан гарнуудые баряаб гэжэ зүүдэлээб.

Тураг томо шубуудые Тоолооб гэжэ зүүдэлээб, Таабай тээбин хоёроо Тэбэринэб гэжэ зүүдэлээб.

Алтан шарахан гургалдай шубууе Арбан сагаан хургандаа адхааб гэжэ зүүдэлээб, Аха эгшэ хоёроо Алда сагаан хадагаар сагаалааб гэжэ зүүдэлээб.

Б Ш ШОЙДОКОВТО

БАГШАДАА

Хоорүүдэн хүнэй үрмэндээ Багша гэжэ нэрлэхэдэм, Хэлэн дээрэм зөөлхэн юм. Баруун үндэрэй боореор

бадма сэсэг Бараандаа түүдэг бэлэйбди, Багашуудда дуратайгаа мэдүүлэн, Баглаа сэсэгүүдые бэлэглэдэг бэлэйлта. Үндэр хаягай урдуур ургы сэсэгүүдые Уридан түүдэг бэлэйбди, Үхибүүдтэ дуратайгаа мэдүүлэн, Ургы сэсэгүүдые бэлэглэдэг бэлэйлта. Үндэр хаягай урдахы аршаан буларгаа

Үдэрлэн уужа сададаг бэлэйбди, Хул нюсэгэн хүлоороо Хүддэсээрөө оймодог бэлэйбди. Бадма багшын хургуулиһаа Бадаран дээшэ гараабди, Шойдоков багшын хургуулиһаа Шэлэдэжэ хургуулида ороолта, Шударгы дээшэ ургаалта.

ХУБҮУ, БЭРИМНИ

Аяар холоһоо айшалан ерэгшэ Ангир шубуунай алая гээшэнь, Айшалан манайдаа ерэгшэ Аляхан хоёр хүүгэдни найхан гээшэнь.

Хүйтэн нютагтам хүрэгжэ ерэгшэ Хүхы шубуунай хүтэй гээшэнь, Хоюулаа хуримдаа урижа ерэгшэ Хоёр хүүгэдни найхан гээшэнь. Халуунай оронһоо хүсэжэ ерэгшэ Хараасгай шубуунай шуран гээшэнь, Хүүхэтэй болохоо урижа ерэгшэ Хоёр үринэрэймни найхан гээшэнь.

ҮНДЭР ХАЯА

Уялангир хуһанууддаа Набша сэсэгүүдээ дэлгэрүүлээд, Наашаа харанал даа, үндэр хаяа. Наһатай болоһоноо мэдүүлжэ, Наһартаа сагаан малгайтайл даа.

Уялангир хуһанууддаа дэлгэрүүлээд, Урагшаа харанал даа, үндэр хаяа, Үбгэржэ байханаа мэдүүлжэ, Үбэлдөө зузаан малгайтайл даа.

Таба сагаануудда дэлгэрүүлээд, Тала дайдаа харанал даа. Таабайтай, тообинтэй сасууб гээд, Тамхяа нэржэ баануулал даа.

ДАЛАН НАҢАН

Огторгойн одо мүшэдэй Үдэшэндөө олоороо байхые гайханаб. Оорынгоо үндэр наһанай Үнгэрхэн үе сагуудые мэдэбэгүйб.

Тэнгэрийн одо мүшэдэй Үдэшэндөө тоогүй олоние гайханаб. Тэбхэр табин наһанайнгаа Жаргалтай найхан үе сагуудай Түргөөр үнгэрхые мэдэбэгүйб.

Огторгойн долоон үбгэдэй Үдэшэндөө омогорхуу ялагарые гайханаб. Оорынгоо далан наһанай Хүрэгжэ ерэхыень мэдэбэгүйб.

Аполл...
Пре...
Мир...
Недавн...
Аполлон...
Претму...
ева М.М...
ельст...
Гурдар...
Авторы...
ство изв...
матурга...
шот оск...
ия, разв...
ности, с...
ного ст...
очень р...
тивным...
днитель...
стью сум...
ирушкее...
...
Данзанов...
Аузнала...
гась инди...
на манера...
... Книга б...
... писател...
... поб...
... инт...
... еще мн...
... работ...
... вэгл...
... учены...
... есен...
... новова...
... пр...
... чтоб...
... этот пре...
... Познак...
... мой у мен...
... желание...
... произведе...
... и от ду...
... этого дем...
... веева И...
... этой кни...
... узнать...
... себя, з...
... идешь, н...
... ертуре...
... новова Т...
... вся книга...
... уважени...
... сумели р...
... Аполлоне...
... щемся и н...
... мене...
... новова Э...
... данное...
... Осинско...
... ия Апол...
... Шадаев...
... стужил л...
... и земл...
... ного народ...
... новова И...
... лиграфом...
... ило стихо...
... ушкеевой...
... выбор, по...
... творени...
... наны досто...
... бурятск...
... вава Аполл...
... новова Сое...
... произв...
... новова во...
... лучшее...
... богатый, и...
... доступны...
... няют гово...
... вовой, И.М...
... то он дей...
... себя все с...
... редать, о...
... наследств...
... новова Ду...
... читателе...
... нся и пр...
... альной ли...

Новая книга

УНШАГШЫН ТУРШАЛГА

АЛТАЙН АЛДАРТАНАЙ НЭГЭН

Агууха Эсэгийн дайнай хэдэ хүндэ хүшэр байдал, гашуудал асарһые хүн бүхэн мэддэг. Энэ дайн Александр Гуржапович Бундасвай сэдхэхэдэ нилээн шэрүүн сараа үлөөдөн юм. Александр Гуржапович Хяагтын аймагай Алтай ноотат тооттой, бүхэли наһаараа хоншоноор, трактористаар, жолоошоноор ажаллаһан намтартай. Нургуули нугар хэхэ арга боломжын болоошьегүй һаа, Александр Гуржапович гуурһа гаршаа барижа, шүлэгүүдые бэшэжэ эхилһэн юм. «Гуруушынгээ шүлэг Илалтын үдэр бэшэ һэм», гэжэ Александр аха хоорэдэг. Мүнөө Александр Гуржапович наһанайнгаа амаралтада гаранхай, ноотатайнгаа буддын шажантай түбье эдэбхитэй түлөөлжэ, хоёрдохиёо һунгаргаа юм. Айлай ганса үхибүүн байһан хойноо, эсэгийн нэрэ дэвшинь үргэхэ, ходоогоо һайханаар һанажа ябахые тон ехээр оролдодог.

АБА БААБАЙ ХОЁРНИ

Аюулай ехэ байлдаан, Амаргүй хүндэ сагууд Аршан ошоо үнц, Абамни ошолдоо тишшэ.

Абатай нүхэдөө хаража, Атаархан досоогоо ябадаг һэм. Аюулай дайнай үгы һаа. Абатай бишье байха һэм.

Эсэгийн сэрэгтэ мордоходо, Эгээл долоон һаратай Эхэнгээ доторхоно Эбхир эдэ хэмтэжэ байгаалой

Алтай һайхан ноотаттаа, Араг зоной гунда Абын нэрэ нэрүү хэ Арыйл ганса хүбүүмб.

Эсэгэ ороноо хамгаалжа, Эрэлхэг хүбүүднай унаал. Эдэнэй нэгэншье Эсэгэ минни байгаал.

Эндэ түрэл ноотаттай Эсэгэнэртэ хүшөө бодхоогоол. Эдир манай хурагшаг Энхэрэн сахижа байдаг.

Араг зоной хэрэгтэ Ами наһаяа үгөөл. Абымни эсэгэ - баабаймни, Ашадаа һайханаар юрөөтөөл.

Адаглан баабайгаа харахадам, Аршажа һуудар һэн нелбөөһөө. Асуужа минни ошохоодо, Абыгүй болоод байдаг һэн

Хүүгэн минни зурхые Хүндэхэ дурагүй байгаа хаш, Хаража мүнөө үлэхэдм, Хаиратаил байна баабаймни.

Ахир байна намда Абана хаража үлөөгүй, Аягүй байна намда Ашаа үлүүлэггүй баабайгаа.

Арайл бага байгааб, Арга намда байгаагүй, Алтай һайхан эжидээ Ашын аргагүй харюулааб.

Мүнөө сагай үедэ Мүлхын аршаанай байдаг һаа, Мүлхэхэ һэм таанадаа, Мэндэ һайхан байхыетнай.

Аюулай ехэ дайн тухай, Аршажа ябаһан тап тухай, Аргагүй хөөржэ үгэхэб Ашанар, гушанартаа.

НЮТАГАЙМ ТҮХЭЛ

Үглөөгүүр бодожо харахадам, Үгдэн маншар хүрэлэгдэһэн, Үнинэй тахилгатай уула, Үндэр томо Хүгтэ хаан Үндһингдэл урдга үлэгдэнэ.

Үшөө саашань харахадам, Үзүүр талаһаань эхилээд, Үеын болодон хаганууд Үргэлжэлиэ улам саашаа Үргэн ноотатгем тойроод.

Хараһаар саашань байхада, Хадануудай таһараад

Хайтаган саһан Сүхэмни, Хайтагар үргэн нугаар Хаялан ноотатгем урдана.

Басагад, хүбүүдгэр бови, Баатарлиг ажалараа мөгэжэ, Бата ехэ түмүүршанай Байдаг Алтай ноотат Буряад Ороноом үзүүртэ.

ТООНТО НЮТАГ

Тахилгатай ехэ Хүгтэ Хаан Тодожо абахаш һайхан Тодо сэдхэхэлым болгоһон Тоонто һайхан ноотатни.

Уужам тэнюун ноотатни Угтажа абахаш һайхан, Урма зоригым нэмээһэн Ушаргүй һайхан агааршн.

Ута сагаан Сүхэмни Уража байхадаа һайхан. Үндэр зрьеш шэмгэлэһэн Үинь һайхан сэгсгүүдшн.

Ушарһан минни нүхэрни Угтажа абахаш һайхан, Улаан зурхыем баясуулан Ушаргүй һайхан ноотатни.

ГУНИГ

Эсэгэ эжымни үгэһэн Энэхэн минни наһамни, Энхэ мүнхэ бэшэ даа Энэхэн юртэмсэ дээрэ.

Эмэлтэ морин бүдэ проошье һаа, Эсэнэ хайрладаг гэлсэдэг юм. Эсэгэ, эжымни үлгэрөөшье һаа, Эльгэ зүрхэндэмни үлөө юм.

Эсэгийн хүзүү тэбэрэггүй Энэл наһандаа гунигтайб. Эсэгэ болоодыше ябахадам, Эсэгүйл эсэгэмни һанагдаха юм.

Хамаг ажал хамхалһан, Хайрата минни эжымни, Хатуу үлөөнэгэ дайрагдаад, Хаксажа шадабагүйлиши эжымни.

Эжы баабайн ашаар Энэ болоһон бөгэмни, Эсэгдээл адлиш гэжэ Энэл ноотатайхидни хэлэхэй даа.

ХАЙРАТА МИНИИ ЭЖЫМНИ

Энэхэн һайхан ноотаттаа Эльгэ дүүрэн ябаргани, Эжымни наһа баража, Ээлжээтэ гашуудал асарба.

Энэхэн өөрингөө наһандаа Энэрхы жаргал үлөөшьегүй, Эдэ бидэнэрэ орхижо, Эрбен ерэхгүйгөөр мордобош.

Зургаан өөрингөө ашанарые Зула мэтэ үргөөлта, Заһан юрөөһэн үгыетнай, Заатагүй һанажа ябахал.

Буян зула бадарагаабди, Бусажа мандаа түрэхэт, Баян һайхан сэдхэлттай Бүхы зондо мэдэжэ.

Нойрсыт даа, эжымни, Номгон һайхан дайдадаа, Наагуур, саагуурше ябахадам, Намдаил наһангаанат, эжымни.

Буурал сагаан эжымни, Бурхан мэтэ байгаалта, Буарһан манай эжымнай, Байхаа үшөө яһан юм.

Захааминай аймагай 75 жэлэй оёе угтуулан

ХАНГАЙ НЮТАГТАА ЗОРЮУЛАА

«Минни тоонто Захаамин» гэхэн заншалта уран шүлэгэй конкурс Мэлэ ноотатта үнгэргэгдэб.

«Уран Дүшэ» нэгэдэлэн эдэбхитэй гэнүүн, поэт хизаар ороноо шэнжэлэгшэ Владимир Нимаевич Данжаловай бэ наһанань оёдо зорюулагдаһан энэ конкурсдо аймагай 21 хургуулини 69 хурагша хабаадаа.

Өбүдэхиеэ үнгэргэгдэжэ байһан энэ конкурсһын гол төмөрн гүрэл ноотат түрэн тоонто болоно. Конкурс Захааминан аймагай байгуулагдаһаар 75 жэлэй оёдо зорюулагдаа. Тим нэрэ энэ үдэр Мэлын хургуулин башһан сөө хангай һайхан Захааминнаа магтан түрээрһэн шүлэгүүд олоор эдэлээ. Ородше, буряадше хэлэн дээрэ эдэлхэни уран гоёе, уянгата һайхан шүлэгүүдые хангай ноотатаймнай хада ууланууд, ноотатууд шагнажа баясаһан, уран хурса үгтэй, бөмгүтэдэр хүүгдэтэе үшөө ехэ амжалта, бэлэг хүсэһэн дэ банха.

«Минни тоонто Захаамин» гэхэн конкурсгэ түрүүшнхөө 1994 оной октябрийн 30-да үнгэргэгдөө һэн. Энэ конкурсдо арба гаран хурагшад хабаадаа бэлэй. Хүүдэй жэмүүдтэ энэ конкурс эршээтэ абажа, үргэн дэлсэтэйгээр, олоной хабаадалгатайгаар, һонирхолтойгоор үнгэргэгдэнэ. Энэ конкурс үнгэргэгдэ аймагаймнай захиргаан, хуралсаһан таһаг, аймагай уран зохёолой «Уран Дүшэ» нэгэдэл аһараһаа ехээр хандуулна. Энэше удаа хуралсаһай таһагай түмөөлгшнэд уран дүшөөрхин олоороо ерэжэ, эдир бэлитгэһинше шагнажа, сэдхэхээ баясуулаа.

1999 оной декабрийн 2-то үнгэргэгдэһэн уран шүлэгэй һайндэр ноотатай поэт, уран зурааша Цыбикжан Цыденович Найдановай түрһөөр 70 жэлэй оёдо зорюулагдаа һэн. Шалгаран гараһан эдир бэлитгэндэ Цыбикжан Цыденович өөрынгөө зураһан зурагуудые бэлэг барин урмашуулаа бэ үнц.

Удаадахи долоодохи конкурс 2000 оной февралын 27-до Саһага ноотатта, Мэлэ Самбуевай түрһөөр 60 жэлэй оной баярай хүндэлдэд зорюулагдаһан байна.

Тийхэдэ «Минни тоонто Захаамин» гэхэн наһандахи конкурс 2001 оной февралын 15-да Ехэ-Цакир ноотата үнгэргэгдөө. Тус конкурс энэ ноотатай поэт Васһан Арсаханович Аюшеевэй дурасхаалда зорюулагдаһан юм. Конкурсдо хабаадаһандай шүлэгүүд «Минни тоонто Захаамин» гэхэн ном болгогдон гаража, эдир шүлэгүүдые тон ехээр баясуулаа. Захааминай эдир позүүдэй шүлэгүүд (дүр) зурагтайгаар) аймагай типографида хэблэгдэжэ, тарвагдан байна.

Энэ жэлэй конкурс тухай хэлэхэ болоо һаа, омхидэл һайтай, һонирхолтой, еһотойл нэгэһин һайндэр болоо гэжэ тэмдэглэхээр. Иймэ һайхан үдэр Захааминтайгаа эдиршүүдэ бэлэгдэһэн Мэлын хургуулини директор Виктор Ганжинович Гармаевта, хизаар ороноо шэнжэлэгшэ, поэт Владимир Нимаевич Данжаловта, Мэлын хургуулини бүхы баһанарта, ноотатайнь зондо һайнише хүргэхөөр, Аймагаймнай соёлой таһагайхид баһал ехэхэн оролдогдо гарган, энэ үдэрые шэмгэлэһээ.

Уража ябаһан улаан бургаһад болохо үхибүүдэй шүлэг зохёолнуудые шагнажа һуухада, одоол баясамаар гоё байгаа даа. Хурагшад шүлэгэй байгуулгын, удхын талаар һайн, уран һайхан зохёолнуудые бэшэнэ. Уран гоёор уншажа шадаһа. Тематикаһы гүнзэгы удхатай, һонирхол таһамаар.

«Намар» гэжэ шүлэг Саһагийн хургуулини 6-дахы классай хурагша Доржо Бадамасв бэшэ. Сахирай интернат-хургуулини 9-дэхи классай Валя Буянтуевагай «Тоонтом, шамдаа», Холтосоной хургуулини 9-дэхи классай хурагша Тания Осокинагай «Закамна», Шара-Азаргын хургуулини 11-дэхи классай хурагша Оюна Батуевагай «Минни Захаамин», Харасайн дунда хургуулини 7-дохи классай Миша Шелкуновой «Удивительная встреча» гэхэн расказ, Үлэгшэний хургуулини 11-дэхи классай Баяр Эрдынеевэй «Захаамин», Дабаатын хургуулини 7-дохи классай Аюр Дампилован «Ноотат», «Сэсэгүүд», 11-дэхи классай Майя Шагдуровай «Захаамин - тоонто ноотат», Утаатын хургуулини 11-дэхи классай Лена Будаевагай «Хангай Захаамин», «Инаг дураһанай галхин», 7-дохи классай Очир Мархаевай «Эжидээ», Баян-голой хургуулини 8-дахы классай хурагша Баярма Цыреновагай «Минни таабай», Мэлын хургуулини 5-дахы классай Юля Гармаевагай «Борбилдо», Дарима Дулмаевагай «Болохоом гү?», «Захааминтай замбаа амтатан», Оксана Цыреновагай «Захаамин», Енгорбойн хургуулини 11-дэхи классан Сэси Цыреновагай шүлэгүүд шагнаһандай анхарал таһаа.

Эгээл эдир шүлэгшнэдэ - Дүтэүүрэй хургуулини 3-дахы классай хурагша Долгор Дашиева даурасхаалай бэлэг барюулагдаа. Долгор Дашиева өөрынгөө зохёһон «Захаамин», «Огород» гэхэн шүлэгүүдые уншаа.

Тийхэдэ Михайловкын хургуулини дэргэдэ оршодог «Изюминка» студийн 8 хурагшад энэ конкурсдо гансаһше шүлэгүүдэ уншаа бэшэ, мүн хатарнуудаа хатарһан, дуулаадаһан байна.

Дабаатын хургуулини Майя Шагдурова «Эжы абын дурасхаалда» гэхэн дуу зохёожо, өөрөө гүйсэдхөө. Аха классуудай хурагшадай дундаһаа Майя түрүү һуури эвэлээ. Дунда классуудай хурагшадай дундаһаа Утаатын хургуулини 7-дохи классай хурагша Очир Мархаев түрүү һуурида гараа.

Поэт, хизаар ороноо шэнжэлэгшэ Владимир Нимаевич Данжалов өөрынгөө шагнуудые 8 хурагшада барюулаа. Тэднэр хэд бэ гбээ, Сахирай хургуулини Марина Баварова, Харасайн Миша Шелкунов, Үлэгшэний Алтына Лунтеева, Мэлын Дарима Дулмаева, Саһагийн Намжилма Ганжова, Утаатын Лена Будаева, Дабаатын Майя Шагдурова, Енгорбойн Роман Дашиев гэгшэд болоно.

Х.ДАМПИЛОВА.

ПРЕКРАСНЫЙ МИР ПИСАТЕЛЯ

Недавно издана книга Аполлон Шадаев: Штрихи к портрету, авторы Хамгуш-ева М.М., Сергеева И.М. (Из-дательство БГУ).

Подармаева Аюна: Авторы рассматривают творчество известного бурятского писателя, прозаика, проследив за основными вехами становления, развития его индивидуальности, своеобразия литературного стиля. Аполлон Шадаев - очень разносторонним и талантливым человеком. Об этом свидетельствует простота и ясность сумели рассказать нам Шушкеева М.М., Сергеева

Иванова Сэсэг: Узнала из книги, как развивалась индивидуальность, особенности, стиль его творчества. Книга богата интересными фактами, материалами из жизни писателя.

Учю поблагодарить авторов за такую интересную книгу. Буду еще много новых интересных работ. Потому что современный взгляд опытных литераторов/мне необычайно интересен.

Иванова Алена: Авторы проделали огромную работу, чтобы донести до нас этот прекрасный мир писателя. Познакомившись с этой книгой у меня появилось большое желание еще раз прочесть произведение Аполлона Шадаева и от души порадоваться своему земляку.

Сергеева Инна: В этой книге на мой взгляд, можно узнать много интересного о себе, здесь есть то, что мне интересно, например, в другой литературе.

Сергеева Туяна: Вся книга пронизана любовью и уважением писателю. Авторы сумели рассказать о писателе Аполлоне Шадаеве, как вышло у меня и неповторимом человеке.

Иванова Эржена: В данное время, одна из известных писательниц района гордо носит имя Аполлона Иннокентьевича Шадаева. Своим трудом прослужил любовь не только своим землякам, но всего бурятского народа.

Иванова Ирина: Биографом к этой книге можно было стихотворение М.М. Шадаева. Очень правильно выбран автор, потому что в этом творчестве наиболее точно раскрыты достоинства неповторимого бурятского драматурга, поэта Аполлона Шадаева.

Сергеева Соелма: Произведения Аполлона Шадаева вошел в себя все лучшее. Его язык красочный, богатый, и самое главное - доступный. Эти качества делают его творчество М.М. Хамгушовой, И.М. Сергеевой о том, что он действительно вошел в себя все самое лучшее, и передать, оставить нам богатое наследство.

Иванова Дулма: Эта книга очень нужна нам, как читателям, так и писателям, как студентам, так и преподавателям национальной литературы.

ЗОНИИЕ ЭМШЭЛХЭ ЗАЯАТАЙ

Савелий Лопсонович ДУГАРОВ 1975 ондо Яхадай гүрэнэй дээдэ һургуулин медико-эмшэлын факультет дүүргэһэн намтартай. һүүдэй жэлүүдтэ тэрэ дээдэ Онгостойн туберкулез үбшэ аргалха больницада түрүүн ахамад врачай орлогшоор, мүнөө ахамад врачаар хүдэлжэ байна.

-Өөрынгөө талаһаа хэды ехэ оролдолго гаргаашье наа, сугтаа хүдэлхэн нүхэдэй, илангаяа түрүүшын үедэ хүтэлбэрлэгшэ аха нүхэдэй туһаламжа, дэмжэлгүгээр залуу мэргэжэлтэдэ зүб мүрөө олохо, урагшатай һайн хүдэлхэн бэрхэтэй. Энэ талаар 1980 гаран онуудта республикын Элүүрье хамгаалгын министр байһан Любовь Дансарановна Мадыева тубдиспансерэй ахамад врач Ирина Манфеевна Тудохонова, республикын ахамад фтизиатр Галина Доржиевна Дугарова, Эрхүүгэй ГИДУВ-да заочноор аспирантурада гурахадамни туһалһан, ажалыемни хүтэлбэрлэһэн медицинһын эрдэмэй докторнууд Татьяна Павловна Маслаускене, Сергей Матвеевич Николаев болон бусадые һайн һайхан, баяр байсхалангай үгэнүүдээр һанан дурсажа ябадагби. Мүн 1998 ондо медицинһын эрдэмэй кандидатай нэрэ зэргэ хамгаалхадамни, Зүүн зүгэй буддын болон түбэдэй эмшэлгын онол аргуудадар мэдээжэ эрдэмтэн Эльберт Гомбожапович Базарон байлсажа, саашадаа энэ онол аргуудые ажалдаа нэбтэрүүлхэдэм эхэхэн тулхисэ боложо үгөө юм, гэжэ Савелий Лопсонович хөөрэнэ.

Туберкулез үбшэ эмшэлхэ дээдэ-Онгостойн больница республика соогоо эгээл үчинэй, томохоншые эмшэлгын эмхи зургаануудай нэгэн болоно. Эндэ нэгэ доро 200 үбшэнтэд хэбтэжэ

аргалуудат. Жэл соо 850-900 гаран хүн эмшлүүлжэ гарана. Эндэхи коллектив мүнөө үедэ орон соо, бүхы дэлхэйдэ хэрэглэгдэдэг эмшэлгын онол аргуудые ажалдаа нэбтэрүүлхэ, аргаамжын ашаг урые али болохоор дээшлүүлхэ гэжэ оролдно. Жэшээнь, СуДжок, Оннурин эмшэлгэ, жэжэ худаһа руу зүүгээр хадхаага, массаж, эмтэй ургамалуудадар, элүүржүүлгын гимнастикаар, түбэд эмээр эмнэлгэ, биоэнергокоррекции гэхэ мэтэ онол аргууд эндэ үргэнөөр хэрэглэгдэнэ. Наяшагай энэ больницада туберкулез аргалхадаа, эмтэй ургамалай шүүһэнтэй хамта незэлгй һүүер бэрлэһэн хүрэнгэ үбшэнтэдтэ уулгаха технологи хэрэглэдэг болоо.

-Эдэ бүгэдые нэбтэрүүлхэдэмнай, республикын габьяата врач, Буряадай гүрэнэй дээдэ һургуулин багша Цыремпил Нимаевич Базаров, Солонгос оронуудһаа эндэ хүдэлжэ байһан Пак Чже Ву болон Ли Си Куна, мүн манай арадай мэдээжэ аргашад

заарин боонэр Семен Тулгеевич Башров, Владимир Аюшеевич Ябжанов гэгшэд манда ехэ туһа хүргэнэ. Мүн буддын шажанай Россиян зашалаа Сангхые толгойлогшо Хамба лама Дамба Аюшеев, шажанай академин ректор лама Данзан-Хайбузун Самаев, түбэдэй ламанар Шираб, Агван философийн эрдэмэй доктор, мэдээжэ һүзэгшэн Ирина Урбанасева болон бусад нүхэдтэй ходо барисаатай хүдэлдэгбди, - гэжэ Савелий Лопсонович саашан хөөрэнэ.

Өөр тухайны үшөө хэдэн үгэ хэлэхэдэ, **һая тэбхэр 50 һана хүрөөд ябабашье, С.А.Дугаров энэ үе соо хүн зондо (үбшэнтэндэ) ашатай туһатай яһала ехэ юумэ хэжэ үргэе, саашадаа үшөө шилээд олон һайн хэрэгүүдые бүтээхэл. Нэрэ солөөшье һайса дурдуулаа, мэдээжэ болоо. Дээдэ шилдэгай врач, медицинһын эрдэмэй кандидат байхһаа гадна, һаяхан Буряад Республикын габьяата врач гэхэн нэрэ зэргэдэ хүртөө.**

Ажалаһаа талаар эрдэм шилдэгийн 20 гаран хүдэлмэри хэблээд толилууланхай, медицинһын эрдэмэй докторой диссертаци бэшжэ байһанай. Бүри залууһаа тэрэ буддын шажанай гүн гүнзэгы удыхе ойлгохо, шүтэхэ гэжэ оролдодог, бээе, ухаан бодолоо ариун сэдэрээр аважа ябадаг, тэр бүлэдөө элээнше сахиха, үри хүүгэдээ хүмүүжүүдэг заншалтай, бээеи тамирай һорёо хэдэг хүн. Баһал туберкулез үбшэ эмшэлхэ талаар мэргэжэлһэн дээдэ шилдэгай врач Елена Сократовна нүхэртээ хоёр үхибүүдые хүн болгожо, хүл дээрэнэ гаргаа. Ангрэй хубүүнишы дээдэ һургуули дүүргэжэ, «Бурятводогор» ПРСП эмхидэ албанай начальнигай орлогшоор хүдэлнэ. Юлия басаганишы Буряадай гүрэнэй дээдэ һургуулин Зүүн зүгэй факультетдэ 4-дэхи курсда һурана.

Хүндэһэн үбшэнтэй гэмсэхэ хүнгэн бэшэ ажаадаа үдэр бүхэндэ үнэн сэхээр оролдожо, зобохон туһананда туһалажа ябаха заяатай энэ хүндэ зол жаргал, аза талаан, амжалта хүсөө.

М.НАМЖИЛОВ, ажалай болон гайнай ветеран.

НИГҮҮЛЭСХЫ СЭДЬХЭЛ

ЗААХАНШЬЕ НААНЬ, ЗҮРХЭНЭЙ ДУЛААЕ...

Улаан-Удын үндэр наһатайшуулай болон нивалидуудай байшан-интернат 1972 ондо баригдажа ашатайлаһан юм. Тэрэ гэхээр эгэмнай бага багаар үргэлхэ гэжэ, үгэлхэ наһандаа гансаарлаһан, мүн хүнэй харууһанай болоһон эрэмдэг бэстэй олохон энэ зонон хоердохи гэрнше болоо гэхэдэ алдуугүй. Мүнөө энэ 335 үбэд, хүншэд болон хүнэй харууһанай нивалидууд, үшөө гэр байрагүй, зангуул болоһон хэдэн хүнүүд байрлана.

Хүн бүхэний хуын заяан будта адли бэшэ. Ямар нэгэ ушар шалтгаанаар үгэлхэ наа, өөрын үй-һын үрээр, урид хэһи алауу илдүүгээр үгэлхэ наһандаа гансаарлаха, харууһагүй үгэлхэ ушаршые тушаалдана. Мүн баһа элдэб үбшэнтэ дайрагдаад гү, али түрэхын эрэмдэг бэстэй, хүнэй харууһанай болоһон зоншые үсөөн бэшэ бии.

Эгээл нимэ хүнүүдые гүрэнэй гүйсэд гэдхэмжэ дээрэ байрлаха, харууһалха зорилготойгоор энэ байшан-интернат бии болоһонгоо ойлгоһотой.

Улаан-Уды хотын Октябрьска районий 43-44 кварталуудай зүүн урда захата тус байшан-интернат айлдуудай байрны гүрүүдтэй хаяа хадхажа оршоһотой. Тойроод түмэр хороогоор хүрэлдэгһэн яһала зохиһон 2-3 дабхар байшанууд, хоорондуурш олон тоотой сээрлин һууламал һонь бүрсаһан, парһан, улжаһан, модод, зонон ябаха зүрхэнүүд. Юрлооел, эндэ байһан зоной дулаанда газаруур сөбөр агаарта сэнэхэ талмай яһала бии.

Гол корнисууд соотуурнь ябажа харахада, хаа хаанагүй ариун сөбөр, ялагар-салагар болотор сайбар шэрээр шэрлэдэнхэй, уга коридоруудай хоер гэгүүр олон тоотой үүдэнүүд. Нишэ нишээ һүндэлхэ, шуужадаха хүнүүдые үгы.

Уужам фойе гэхэ гү, али барууд сөбөр талмайтай компануудай угуулаа үнгээ телевизорнууд тодохотой, зөөлн диван, кресло, тээүүр һууһан үбэд, хүгшэд, мүн коляска-гэрлэхэн соо һууһан нивалидуудые харагдана.

Эндэ байһан зонойнгоо байра байдалые арга шалдараа һайн болгохот гэжэ оролдоһонбди. Нелондо болотор тэрэ хуушан корнусаһай заһабарилагдахаар болоод хагданхай байһан юм. Тинимһээ энэ томо корнус соо 240 хүн байдаг, унган хаошуу болоһонон байһа. Дээдын засаг түрөөр һайса ябажа, мүнэ һомолдулжа, өһөдүйнгөө арга хурга хэрэгтэжэ, хуушан корнусоо шонгэһэн заһабарилабди. Тэрнэй ашаар нэгэ харууһа ехэтэй 125 хүншые амъяаринь байлаха аргатай болоодби.

Тусхайбал, урванда 273 хүнтэй энэ эмхидэ бүхыдөө 5557 мянган түхэри (хүн бүхэнэй гаргаһада 20,7 мянган түхэри) һомололдоһон байбал, үнэрһэн жэлдэ 336 хүндэ хамта 9,835 мянган түхэри гэхэ гү, али хүн бүхэнэй харууһанда 29,3 мянган түхэри гаргаһада. Тэрнэн ашаар байшан-интернаттай гэр байрануудые заһабарилаа, дулаасууһа болон бусад юумээр, мүн эндэ байдаг зонине эдэ хоодоор, хубсаһа хунарааршые хангалта һайн болоо. Хүдэлмэрилэгшэһэн сални хүлэһишые таһалдуугүй үгтэжэ, тэднэ урматай, уратшатай хүдэлнэ бээ.

- Би эндэ 15 жэл соо байнаб. Бүхы наһараа нютагтаа колхоздо хүдэлһэн 82 наһатай хүнби. Ганса хубүүтэй һэм. Тэрэһин наһа барашоо, нүхэрнишые бүри үнн дайнда үгы. Эндэ яһала һайн байһаб. Гансаарандам амъяараа таһалга үгэнхэй, энднэ туялет, ванна бии. Үдэрэй 4 дахин эдэлүүлнэ. Мяхан, һүн, тоһон хилээмэн таһалдуулагдадаггүй. Колбаса, сыр, үндэгэн, саахаршые

холол байдаг, - гэжэ Цырема Доржиева хүгшэн хөөрэнэ. - Манай нивалидуудай корнусто компата бүхэндэ 2 хүн, үшөө 8-9 хүндэ үбшэнтэй нэгэ-нэгээрэ байдаг. 128 нивалидуудые 3 врач, 10 медсестра, 28 няннар харууһална. Тобшоһон хэлэхэдэ, Баяржаб Намдаковичын хүдэлжэ эхилһэнһээ хойшо байдалнай яһалад һайжаржа байна. Хүдэлжэ байһан хүнүүдтэшые, эндэ байшадгышые урматан болоо, - гэжэ энэ корнусой сестра-хозяйка Эльвира Третьяк хэлэнэ.

Үндэр наһатай, үлбэр бэстэй зондо эмшэлгэ, медицинһын талаар харууһан ехэ хэрэгтэй ааб даа. Эндэ нэгэдэнх, хоердохи бүлэгтэй тусгаар харууһатай 185 нивалид зон байна. Тинимһээ медицинскэ хангалгые һайн болгохо хэрэгтэ эндэ онсо анхаралай хандуулагдадагын ойлгоһотой. Рентген-кабинет, физиокабинет, шүдэ эмнэлхэ, шүдэ табижа түхээрлэгтэй таһалга бии. Энэ жэлһээ хүнэй хоно, хоолоһон, доторой үбшэ шилжэлхэ, шалтаха ФГДС болон УЗИ-ын бүхы хэрэгтэһэнүүд тохилодожо байна. Өһөдүйн эм домой онтово аптектэй, эмнэлгын-физикулыура хэжэ таһаг бии.

- Хүндөөр үбшэнтэй хүнүүдые хэбтүүлжэ эмшэлхэ 20 оронтой өһөдүйн баһан болынца нээхээр бэлдэжэ олнобди. Манайда бүхы мэри жэлэй врачууд дүршэлтэй медсестранууд хүдэлнэ.

Тэднэй дулдаһаа врачууд Алексей Мардахаев, Надежда Карпова, ахалагша медсестра Светлана Жалсанова, медсестранууд Н.И.Прохорова, Д.Д.Цыбикова гэгшэдые онсолон нэрлэхээр.

Нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, өһөдүйнгөө зондо бүхы комплексно эмшэлгэ хэжэ, хүнүүдтэй элүүр элхые сахин хангалта арга боломжо манда гүйсэд бии болоо, - гэжэ эндэ 26 жэлдэ хүдэлжэ байһан ахамад врач Галина Владимировна Мокеева хөөрэнэ.

- Манай мелиүүдэй, бүхы хүдэлмэрилэгшэдэй хамаг хүсэ шалдараа, мэргэжэл шалабарыаа зориулажа, биднине үдэр бүри хаража, үргэжэ байгаагүй һаань, нам мэтэ хүнүүд бурхандаа үнн мөрдлөһон байха һэн. Эндэ 8 жэл соо байнаб. Би 1913 ондо түрлэһэн, дайнай, ажалай ветеран, нивалид хүм. Паралдаа 3 мянга шахуу түхэригэй пенсия абадагби. Тэрнэйм 75 процент байшан-интернаттай жасада оролод, 25 процентий өөртөм үггэдэ. Ингэжэ эхэшые, баһаные пенсийн хүнүүдэй мүнэгэй адли хубаарлагдадаг юм. Пенсийнми ехэнхи хубине абашана гэжэ гомдолтогүй. Дулаан эртэ амар байһаб, элдэлээд эмшэлүүлээд, наһа бараа һаам. һайнаар хүдөөлжэ гэжэ һанаад лэ амгалан һууна ха юмшин, - гэжэ Михаил Логинович Власов үбгэй хэлэнэ.

Эндэ байгшад минт уугаад, эдэдэ, унтаад байдаг бэшэ, мүн зохидоор шэмгэлһэн клуб соогоо сулдаржа, хаа-яа концерт, кино хараһан, библиотектэй хэрэгтэй номуудые абажа уншаха аргатай.

- Нэн түрүүн энэ эндэ байдаг зонойнгоо үлдэжэ, дааража, үшөө үлбэртэжэ, уйдажа байхагүйн тула арга шалдараа оролдоһонбди. Эдэ хоолынь һайн болгохо хэрэгтэмнай өһөдүйн хамһабарини ажахи гортной туһа нэмэри үгэнэ. Тэндэ 35 голной үсэ, гэднэй 13-ниинь хаалгана, 87 тахан, 187 таһаа баринабди. Тингэжэ илангаяа өһөдүйн һүүер, үндлөөр столовосо хүсэд хангаһабди. Пая үүсэлһэн хүрэй, тахайн мяхан үе-үе орожол байдаг. 360 дүрөлжон метр талмантан тейнцэдээ хабар-зунинш үгэрэ, реднекэ, номидор ургуулабди. 6 гектарт хартаабха, 2 гектарт канустар, морхооб, свекло таригдадаг. Энэ ажахыда 23 хүн хүдэлнэ юм. Тэднине Любовь Цыбикова хүдэлбэрлэнэ, - гэжэ Б.Н.Намдаков хэлэнэ.

Түгэсхэлдөө Баяржаб Намдакович тухай тобшоор хэлэхэдэ, энэ дээдэ шилдэгай врач, олон жэлдэ республика соо, Агын округто районий ахамад врачар хүдэлһэн, Буряад Республикын, Россия Федерацийн габьяата врач нэрэ зэргэтэй, Арадай Хуралдашые ажаллаһан эмхилхэһы, хүтэлбэрлэхы шалабарытай, хээдээ хүн зоной тала хаража, туһалжа ябадаг заншалтай мэргэжэлнэ.

Тинимһээ эндэ бүхы хүдэлмэрилэгшэдынь түбхын түрүүн үргэжэ, хаража байһан зондоо хануун анхарах хандуулжа, үдэр бүриниш ажалда нигүүдэхы сэдхэхэдээ, тусбэрлэгшээр, зааханшые һаань, зүрхэнэйгөө ольһо дулаае зориулажа хүдэлдэг гэжэ адаглахаар байһа һэн.

М.НАМЖИЛОВ

ЗУРАГУУД ДЭЭР: Интернат-байшангай директор Б.Н.Намдаков гүвагаташа З.Г.Тумуровтай; эндэ байдаг дайнай болон ажалай ветеранууд М.Л.Власов, Г.К.Плюшников; ахамад врач Г.В.Мокеева (дулдаһы) врачууд болон медсестрануудтай.

ПРОГРАММА ТЕЛЕПЕРЕДАЧ

Понедельник, 8

ОРТ

07.00 Телеканал «Доброе утро»
 10.00 Новости
 10.15 «Семейные узы». Сериал
 11.15 Что? Где? Когда?
 12.35 «Непутевые заметки» с Дм. Крыловым
 12.50 Библиомания
 13.00 Новости
 13.15 Поле чудес
 14.10 «Ералаш»
 14.20 Борислав Брондуков и Станислав Сададьский в комедии «Кот в мешке»
 16.00 Новости
 16.15 Страна чудес. Приключенческий фильм «Похищенный»
 18.00 Большая стирка
 19.00 Вечерние новости (с субтитрами)
 19.25 «С легким паром!» В гостях у Михаила Евдокимова
 20.00 Жди меня
 21.00 «Русская рулетка»
 22.00 Время
 22.35 «Убойная сила-3»: «Предел прочности»
 23.40 Независимое расследование
 00.30 Ночное «Время»
 00.50 «На футболе» с Виктором Гусевым
 01.20 Ночная смена

ОРТ

07.50 - 11.00 УТРО НА РТР
 07.50 08.50 09.50 10.50 ВЕСТИ-МОСКВА
 08.00 09.00 10.00 ВЕСТИ
 08.10 «Православный календарь»
 08.15 СЕМЕЙНЫЕ НОВОСТИ
 08.25 «Дежурная часть»
 08.30 АФИША
 08.40 «Дорожный патруль»
 09.10 «Экспертиза РТР»
 09.20 «Национальный доход»
 09.25 ВЕСТИ-СПОРТ
 09.30 СЕМЕЙНЫЕ НОВОСТИ ФЕДЕРАЦИЯ
 09.40 «Дежурная часть»
 10.10 «Хронограф»
 10.15 «Дорожный патруль»
 10.30 «Экспертиза РТР»
 10.40 ВЕСТИ
 11.00 «Наука о сверхъестественном. Атлантида найдена». Док. сериал
 12.10 Х/ф «Женись по любви»
 13.00 ВЕСТИ
 13.20 «Санта-Барбара». Т/с
 14.05 ВЕСТИ НЕДЕЛИ
 15.00 «Что хочет женщина»
 15.30 «Годзилла». М/с
 15.45 АФИША
 16.00 ВЕСТИ
 16.20 ВЕСТИ-СПОРТ
 16.25 «Возвращение в Эдем». Т/с
 17.25 «Дикий ангел». Телесериал. (Аргентина)
 18.20 «FM и ребята». Т/с

БГТРК

19.00 Детское время. Мультфильм
 19.15 Вся Россия
 19.30 Передача Агинской ГТРК «Чабаны»
 19.45 Урок бурятского языка
 19.55 Гороскоп
 20.00 Байгал
 20.15 Погода и Рек-тайм
 20.20 «Буряад орон»
 20.55 «Профессионалы»
 21.10 Спокойной ночи, малыши!
 21.20 Подробно и обстоятельно
 21.30 Республиканские новости
 21.50 Прогноз погоды и Зурхай
 22.00 Вести РТР
 22.35 Вести-Бурятия

РТР

22.55 «Трое против всех». Т/с
 23.55 «Марш Турецкого». Фильм 4-й. «Синдикат киллеров»
 01.00 ВЕСТИ-ПОДРОБНОСТИ
 01.20 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ
 01.30 Х/ф «Путь к причалу»
 02.55 «Дежурная часть»

НТВ

08.00 «Сегодня»
 08.10 «Утро на НТВ»
 08.30 «Сегодня»
 08.35 «Утро на НТВ»
 09.00 «Сегодня»
 09.10 «Утро на НТВ»
 09.30 «Сегодня»
 09.35 «Утро на НТВ»
 09.50 Сериал «Агент национальной безопасности»
 11.00 «Сегодня»
 11.25 Намедни
 12.35 «Куклы»
 13.00 «Сегодня»
 13.20 Наше кино М Мартинсон. К. Лавров и С. Гарух в приключенческом фильме «Тайная прогулка»
 15.00 «Сегодня»
 15.20 Ток-шоу «Принцип «Домино»»
 16.40 «Криминал»
 17.00 «Сегодня»
 17.30 «Шоу Елены Степаненко»

18.40 «Алчность»
 19.35 «Криминал»
 20.00 «Сегодня»
 20.25 Сериал
 21.30 Сериал
 22.40 «Криминал»
 23.00 «Сегодня»
 23.50 Сериал «Скорая помощь» (США)
 00.55 «Сегодня» с Татьяной Митковой
 01.30 «Гордон»

Ариг Ус

08.00 Азробика
 08.30 Уроки настольного тенниса
 08.50 Формула успеха
 09.00 Х/фильм «Принц за семью морями»
 По мотивам венгерской народной сказки
 10.25 Док. фильм «Шпион» из цикла «Последний миф»
 11.00 Trans World Sport представляет: «Спортивный глобус»
 11.45 «Дети Олимпа»
 12.00 Пресс-центр
 12.25 Новый день с Ю. Бордовских
 12.35 Уроки футбола с Б. Чарльтоном
 12.55 Х/ф «Маленький мститель»
Перерыв до 17.00
 17.00 «Щит и мяч». Программа о баскетболе
 17.45 Победоносный голос верующего
 18.15 Дети Олимпа
 18.20 Музыкальный подарок
 18.45 Удачи на даче
 19.00 Пресс-центр
 19.25 Х/ф «Графиня де Монсоро», 16 с.
 20.20 То что надо
 20.35 Восточный экспресс. Погода
 20.50 Формула успеха
 21.00 Х/ф «Любовники и обманщики».
 Комедия. Благополучный отец семейства узнает, что у его отца случился удар и ему срочно надо ехать к нему. С собой он решил прихватить старинную подружку Дженифер. Встретив категорический отказ с ее стороны, он берет с собой подружку подруги.
 23.50 Восточный экспресс. Погода.
 00.05 Большой ринг

Тивиком

07.00 «Лоск». Погода. Гороскоп. «Домашний зоопарк» (Тивиком)
 08.00 Т/с «Пауэр рейнджеры, или Могучие рейнджеры»
 08.30 М/с «Мир Бобби»
 09.00 М/с «Ферма чудищ»
 09.30 М/с «Секретные материалы псов-шпионов»
 10.00 «24»
 10.15 Фильм «Чудовище»
 12.30 Гороскоп. Погода (Тивиком)
 12.45 Телемагазин
 13.00 Д/с «Канал истории. Дюпони: богатейшая семья Америки»
 14.00 «24»
 14.15 «Военная тайна»
 14.45 Т/с «Клетка»
 17.00 «24»
 17.15 М/с «Секретные материалы псов-шпионов»
 17.40 М/с «Ферма чудища»
 18.00 «Календарь работ от Кушнарева» (Тивиком)
 18.10 Школьное ТР (Тивиком)
 18.30 Муз. поздравления (Тивиком)
 18.55 «Чертенюк»
 20.00 «Сейчас». Гороскоп (Тивиком)
 20.20 «Лоск». Погода (Тивиком)
 20.30 «24»
 20.55 «Телемаркет» (Тивиком)
 21.00 М/с «Симпсоны»
 21.30 Прикл. фильм «Осьминог»
 23.45 Т/с «Азазель»
 00.55 «Сейчас». «Лоск» (Тивиком). Гороскоп. Погода (Тивиком)
 01.30 «Телетузики»
 01.45 Футбольный курьер
 02.20 Ночной муз. канал

ОТВ

17.00 М/ф «Зорро»
 17.30 М/ф «Скуби и Скреппи»
 18.00 Т/с «Удивительные странствия Геракла»
 19.00 Первое свидание
 20.00 Комедия на СТС: «Веселая компания»
 20.30 Т/с «Молодость Геракла»
 20.55 Жизнь без риска
 21.00 Т/с «Человек-невидимка»
 22.00 Кино на СТС: «Иногда любовь убивает»

• ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 • ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ •

Вторник, 9

ОРТ

07.00 Телеканал «Доброе утро»
 10.00 Новости
 10.15 Жди меня
 11.15 Космос: 9 минут до неба. «Космодром»
 11.45 «Русская рулетка»
 12.35 Смак
 12.50 Библиомания
 13.00 Новости
 13.15 Независимое расследование
 14.00 «Ералаш»
 14.15 Анатолий Кузнецов и Галина Польских в остросюжетном фильме «Частное лицо». 1-я серия.
 14.25 Остросюжетный приключенческий детектив о расследовании убийства офицера милиции, которое стало для героя Анатолия Кузнецова делом чести, хотя и участвовал в нем как «частное»
 15.35 Дисней-клуб: «Любимчик»
 16.00 Новости
 16.15 Мультязбука
 16.35 Царь горы
 17.00 «Убойная сила-3»: «Предел прочности»
 18.00 Большая стирка
 19.00 Вечерние новости (с субтитрами)
 19.15 Однako
 19.25 Смехопанорама Евгения Петросяна
 20.00 «Семейные узы». Сериал
 21.00 «Слабое звено». Игровое шоу
 22.00 Время
 22.35 «Убойная сила-3»: «Предел прочности»
 23.40 «Кремль-9». «Расилий Сталин»
 00.30 Ночное «Время»
 00.50 «Цивилизация». Александр Гордонский
 01.20 Ночная смена

09.20 «Национальный доход»
 09.25 ВЕСТИ-СПОРТ
 09.30 СЕМЕЙНЫЕ НОВОСТИ
 09.40 «Пролог». Часть I
 10.10 «Дежурная часть»
 10.15 «Колоссальное хозяйство»
 10.30 «Дорожный патруль»
 10.40 «Пролог». Часть II
 11.00 ВЕСТИ
 11.10 «Наука о сверхъестественном. Между жизнью и смертью». Док. сериал
 12.10 Х/ф «Женись по любви» (Индия). 1997 г.
 13.00 ВЕСТИ
 13.20 «Санта-Барбара». Т/с
 14.05 «Вокруг света»
 15.00 «Что хочет женщина»
 15.30 «Годзилла». М/с
 15.45 АФИША
 16.00 ВЕСТИ
 16.20 ВЕСТИ-СПОРТ
 16.25 «Возвращение в Эдем». Т/с
 17.25 «Дикий ангел». Т/с
 18.20 «FM и ребята». Т/с

11.00 «Сегодня»
 11.25 «Алчность»
 12.20 «Все сразу!»
 13.00 «Сегодня»
 13.20 Наше кино. Р. Гафт в детективе А. Муратова «Таможня»
 15.00 «Сегодня»
 15.20 Ток-шоу «Принцип «Домино»»
 16.40 «Криминал»
 17.00 «Сегодня»
 17.30 Сериал
 18.45 «Алчность»
 19.35 «Криминал»
 20.00 «Сегодня»
 20.20 Сериал
 21.25 Сериал
 22.35 «Криминал»
 23.00 «Сегодня»
 23.35 «Герой дня»
 00.10 Сериал «Скорая помощь» (США)
 01.15 «Сегодня» с Татьяной Митковой
 01.50 «Гордон»

Ариг Ус

08.00 Восточный экспресс. Погода
 08.15 Пресс-центр
 08.50 Азробика
 09.15 Т/с «Жизнь заново», 40 с.
 10.15 Русский шансон
 10.45 Формула успеха
 10.55 Футбол. Обзор матчей чемпионата Англии
 11.45 Капитан
 12.00 Пресс-центр
 12.25 Новый день с Ю. Бордовских
 12.35 Уроки настольного тенниса
 12.55 Х/ф «Альфонс». Россия, 1993 г. (комедия)
 Бывшие актеры ищут себе применение в различных коммерческих структурах. Один из них, отправив жену к теще в деревню, открывает кооператив по производству детей...

Перерыв до 17.00
 17.00 Хроники недели
 17.45 Победоносный голос верующего
 18.15 М/сериал «Болек и Лелек»
 18.25 Музыкальный подарок
 19.00 Пресс-центр
 19.25 Х/ф «Графиня де Монсоро», 17 серия.
 20.20 Киноподробно
 20.35 Восточный экспресс. Погода
 20.50 Удивительные игры народов мира
 21.30 Право знать
 21.45 Формула успеха
 21.55 Х/ф «Михайло Ломоносов»
 Фильм второй «Рата учености», 2 серия.

ОПТОВО-РОЗНИЧНЫЙ ЦЕНТР «БАЙКАЛ»

Цены действительны с 4 по 11 апреля

Бельевой трикотаж (детск., взросл.) г. Москва (низкие цены)	
Колготки х/б, г. Москва, г. Смоленск	58 руб.
Колготки п/ш, 3 видов, г. Москва, г. Смоленск	78 руб.
Колготки эластик, женские, г. Москва, г. Смоленск	от 14 руб.
Колготки х/б детские (все размеры), г. Москва	от 20 руб.
Носки х/б, п/ш детские, махровые мужские, г. Санкт-Петербург	от 8 руб. 90 коп.
Сапоги суконные, г. Омск, дет., жен. и муж., с мехом	от 225 руб.
Обувь комнатная детская, мужская, женская (низкие цены)	
Сапоги кирзовые, г. Москва	от 325 руб.
Сапоги и ботинки зимние мужские с искусственным и натуральным мехом, г. Новосибирск	от 698 руб.
Сапоги зим. женские, 15 моделей, г. Челябинск, г. Новосибирск	от 798 руб.
Туфли кожаные муж., дет., 20 мод. г. Новосибирск, г. Челябинск	от 498 руб.
Кроссовки детские, взрослые 10 мод. г. Новосибирск, г. Челябинск	от 230 руб.
Обувь резиновая (сапоги детские, женские, мужские, рыбацкие)	от 118 руб.
Трикотаж х/б детские и взрослые	от 48 руб.

ул. Сахьяновой, 6 а, ост. «ПОШ», с обр. стороны Геолог. института, тел.: 33-43-86, ул. Гагарина, 37, тел.: 26-30-87 (напротив магазина «Юбилейный»), ул. Столбичная, 1 (машзавод), тел.: 25-10-70. РАБОТАЕМ БЕЗ ВЫХОДНЫХ.

В ролях: А. Михайлов, О. Меньшиков, А. Жарков, А. Степанов и др. Ист. драма, рассказывающая о жизни России 18 века через судьбу великого ученого
 23.10 Восточный экспресс. Погода
 23.25 Х/ф «Вертикаль» Одесская к/ст., 1967 г.
 Группа альпинистов готовилась к штурму непокоренной вершины, когда пришло сообщение о грозном циклоне. Несмотря на послешный спуск, гроза застает альпинистов на гребне вершины...
 01.00 Футбол. Матч чемпионата Испании. 2 тайм

Тивиком

07.00 «Лоск». Погода. Гороскоп. «Телемаркет». «Календарь работ от Кушнарева» (Тивиком)
 08.00 Т/с «Пауэр рейнджеры, или Могучие рейнджеры»
 08.30 М/с «Мир Бобби»
 09.00 М/с «Ферма чудища»
 09.30 М/с «Секретные материалы псов-шпионов»
 10.00 «24»
 10.15 Фильм «Осьминог»
 12.30 Гороскоп. Погода. «Календарь работ от Кушнарева» (Тивиком)
 13.00 Д/с «Канал истории. Французская разведка»
 14.00 «24»
 14.15 «Очевидец»
 14.45 Т/с «Марш Турецкого-2»
 15.45 «Азазель»

17.00 «24»
 17.15 М/с «Секретные материалы псов-шпионов»
 17.40 М/с «Ферма чудища»
 18.05 «Календарь работ от Кушнарева»
 18.30 «Муз. поздравления» (Тивиком)
 18.55 «Чертенюк»
 20.00 «Сейчас». Гороскоп (Тивиком)
 20.20 «Лоск». Погода (Тивиком)
 20.30 «24»
 20.55 «Телемаркет» (Тивиком)
 21.00 «Симпсоны»
 21.30 Боевик «Лоб в лоб»
 23.45 Т/с «Азазель»
 00.55 «Сейчас» (Тивиком). «Лоск» (Тивиком). Гороскоп. Погода (Тивиком)
 01.30 Ток-шоу «Успех»
 01.45 Иллюзион. Комедия «Суперзвезды Спайлэл Тэй»

ОТВ

17.00 М/ф «Зорро»
 17.30 М/ф «Скуби и Скреппи»
 18.00 Т/с «Удивительные странствия Геракла»
 19.00 Шоу-бизнес
 19.30 Т/с «Чудеса науки»
 20.00 Комедия на СТС: «Веселая компания»
 20.30 Т/с «Молодость Геракла»
 20.55 Жизнь без риска
 21.00 Т/с «Человек-невидимка»
 22.00 Кино на СТС: «Дракула»

Пятница, 12

ОРТ
ДЕНЬ КОСМОНАВИКИ
 Телеканал «Доброе утро»
 07.00 Новости
 07.15 «Семейные узы». Сериал
 08.00 Космос: 9 минут до неба. «Жизнь в космосности»
 08.45 «Слабое звено». Игровое шоу
 09.25 Смак
 09.50 Библиомания
 10.00 Новости
 10.15 «Чтобы помнили...». Ефим Филиппов. Ведущий - Л.Филатов
 10.55 Ефим Копелян в фильме «Самые красивые»
 11.00 Новости
 11.15 «Американский хвост». Сериал
 11.45 Что да как
 12.00 «Убойная сила-3»: «Предел скорости»
 12.00 Большая стирка
 12.00 Вечерние новости (с субтитрами)
 12.15 Однако
 12.25 Документальный детектив. Сотня. Дело 2001 года
 12.30 «Семейные узы». Сериал
 12.40 Поле чудес
 12.45 Время
 12.55 Что? Где? Когда? Финал
 13.00 Самые первые в фильме «Самый отряд»
 13.40 «Другое время». Программа Леонова
 13.55 Шедевр Андрея Тарковского «Иван Васильевич»
 Фильм поставлен по одноименному научно-фантастическому роману Константа Лема.

ОРТР
 08.50 09.50 10.50
 МОСКВА
 09.00 10.00 ВЕСТИ
 «Православный календарь»
 СЕМЕЙНЫЕ НОВОСТИ

08.25 «Дежурная часть»
 08.30 АФИША
 08.40 «Дорожный патруль»
 09.10 «Экспертиза РТР»
 09.20 «Национальный доход»
 09.25 ВЕСТИ-СПОРТ
 09.30 СЕМЕЙНЫЕ НОВОСТИ
 09.40 «Пролог». Часть I
 10.10 «Дежурная часть»
 10.15 «Мусульмане»
 10.30 «Дорожный патруль»
 10.40 «Пролог». Часть II
 11.00 ВЕСТИ
 11.10 Д/ф «Засекреченный космос»
 12.10 Новая «Старая квартира»
 13.00 ВЕСТИ
 13.20 Т/с «Санта-Барбара»
 14.05 САМ СЕБЕ РЕЖИССЕР
 15.00 «Что хочет женщина»
 15.30 М/с «Годзилла»
 15.45 АФИША
 16.00 ВЕСТИ
 16.20 ВЕСТИ-СПОРТ
 16.25 Т/с «Возвращение в Эдем»
 17.25 Т/с «Дикий ангел»
 18.20 Т/с «FM и ребята»

Бурятское ТВ

07.40 - Утро Бурятии: Байгал, Рек-тайм - время вашей рекламы! Новости
 19.00 Детское время
 19.10 Закон и порядок
 19.25 Год ребенка в Улан-Удэ
 19.40 Присягая на верность
 19.55 Гороскоп
 20.00 «Сагай суурян»
 20.20 Прогноз погоды и Рек-тайм
 20.25 «Уянгын шүрэ». Музыкальная программа
 20.40 Троицкое слово. Приложение к одноименному изданию Свято-Троицкого Храма
 21.00 «Ваше право»
 21.10 Спокойной ночи, малыши!
 21.20 Подробно и обстоятельно
 21.30 Респ. новости
 21.50 Прогноз погоды
 22.00 Вести
 22.35 Вести-Бурятия

РТР
 22.55 Х/ф «Укрощение огня»
 02.05 Х/ф «Безумный Макс. За пределами купола грома» (США), 1985 г.
 04.10 Д/ф «Полетят ли русские к звездам?», 2001 год

НТВ

08.00 «Сегодня»
 08.10 «Утро на НТВ»
 08.30 «Сегодня»
 08.35 «Утро на НТВ»
 09.00 «Сегодня»
 09.10 «Утро на НТВ»
 09.30 «Сегодня»
 09.35 «Утро на НТВ»
 09.50 Сериал
 11.00 «Сегодня»
 11.25 «Своя игра»
 12.10 «Внимание: розыск!»
 13.00 «Сегодня»
 13.20 Наше кино. Е. Евстигнеев, Б.Новиков, Р.Невинный и М.Левтова в фильме «Еще люблю, еще надеюсь...»
 «Его свою жизнь герой фильма любил одну женщину. Но она замужем, мать взрослых детей, бабушка. С ее замужеством он смирился и был все эти годы преданным другом. Придет время, и однажды в новогодний вечер она постучит в его дверь...»
 15.00 «Сегодня»
 15.25 «Продолжение следует...» с Юлией Меньшовой
 16.15 «Пелси - чарт»
 17.00 «Сегодня»
 17.35 Наше кино. Ю.Будрайтис, Р.Дружинников, Н.Гриценко и И.Скобцева в фильме «Человек в шатском»
 19.35 «Криминал»
 20.00 «Сегодня»
 20.25 Худ. фильм
 22.20 «Криминал»
 22.35 «Герой дня»
 23.00 «Сегодня»
 23.30 «Криминальная Россия». «Убить по-американски», 1 серия
 00.10 Худ. фильм
 03.05 «Кома». «Одурманенные попрышайки»

Ариг Ус

08.00 Восточный экспресс. Погода.
 08.15 Пресс-центр
 08.50 Азробика
 09.20 Т/с «Жизнь заново»
 10.10 Мир науки
 10.25 Формула успеха
 10.35 Плавание. Итоги чемпионата мира на короткой воде
 11.35 Power week-неделя НХЛ
 12.00 Пресс-центр
 12.25 Новый день с Ю.Бордовских.
 12.35 Х/ф «Маленькие трагедии», 3 серия

Перерыв до 17.00
 17.00 Пресс-центр
 17.25 Уроки тенниса Андре Агасси
 17.45 Победоносный голос верующего
 18.15 М/сериал «Болек и Лелек»
 18.25 Музыкальный подарок
 19.00 Пресс-центр
 19.25 Х/ф «Графиня де Монсоро»
 20.20 То что надо
 20.35 Восточный экспресс. Погода
 20.50 Женский тележурнал «Только ты»
 21.25 Х/ф «Михайло Ломоносов». Фильм третий «Во славу Отечества», 3 серия.
 22.40 Формула успеха
 22.50 Х/ф «Дуэнья»
 00.15 Восточный экспресс. Погода
 00.30 Х/ф «Гладиатор по найму».
 Гладиатором по найму назвали знакомые адвоката Мирского за его склонность к рискованным делам. Однажды к нему пришла молодая женщина, нарушившая супружескую верность.

Тивиком
 07.00 «Лоск». Гороскоп Погода. Телемаркет «Радар-спорт». «Календарь работ от Кушнарева»
 08.00 Т/с «Пауэр рейнджеры, или Могучие рейнджеры»
 08.30 М/с «Мир Бобби»
 09.00 М/с «Ферма чудища»
 09.30 М/с «Секретные материалы псов-шпионов»
 10.00 «24»
 10.15 Комедия «Самолет летит в Россию»

12.30 Гороскоп. Погода. Телемаркет «Календарь работ от Кушнарева»
 13.00 Д/с «Канал истории. Каннибалы»
 14.00 «24»
 14.15 Т/с «Агентство»
 14.50 Т/с «Зона тьмы»
 15.50 Т/с «Азавель»
 17.00 «24»
 17.15 М/с «Секретные материалы псов-шпионов»
 17.40 М/с «Ферма чудища»
 18.05 «Календарь работ от Кушнарева»
 18.30 «Муз. поздравления»
 18.55 «Чертенюк»
 20.00 «Сейчас». Гороскоп
 20.20 «Лоск». Погода
 20.30 «24»
 20.55 Телемаркет
 21.00 «Симпсоны»
 21.30 Керк Дуэлас в боевике «Ярость»
 Питер отдыхал на Ближнем Востоке с сыном Роббином. Неожиданно сына похитили. Питер обратился к девушке-экстрасенсу. То, что узнал Питер, должно время никак не укладывалось у него в голове...
 00.05 Т/с «Леди Бомж»
 01.10 Д/с «Как загопили «Мир»»
 01.45 «Метро»
 02.00 Комедия «Рейкьявик-101»

ОРТБ

17.00 М/ф «Супермен»
 17.30 М/ф «Скуби и Скреппи»
 18.00 Т/с «Удивительные странствия Геракла»
 19.00 Скрытая камера
 19.30 Полное мамату
 20.00 Комедия на СТС: «Веселая компания»
 20.30 Т/с на СТС: «Молодость Геракла»
 20.55 Жизнь без риска
 21.00 Т/с «Человек-невидимка»
 22.00 Кино на СТС: «Ронг Фу. С благодарностью за все Джули Ньюмар»
 Два трансвестита, Вида и Нокима, получают почетный титул «Леди-бомж». Они отправляются в Голливуд для участия во всеамериканском конкурсе, прихватив с собой «одну» из проигравших. Но машина ломается, и друзья застревают в маленьком городке...
 00.30 Добрый вечер с Игорем Угольниковым

• ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 • ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ •

Суббота, 13

ОРТ
 08.45 Дмитрий Харатьян в документальном фильме «Родитель года». 1-я серия
 09.00 Новости
 09.10 КОАП
 09.20 Следствие ведет Колобков
 09.30 Слово пастыря. Митрополит
 09.40 Играй, гармонь любимая!
 09.50 Библиомания
 10.00 Новости
 10.10 Смехопанорама Евгения
 10.20 Смак
 10.30 Документальный детектив. Сотня. Дело 2001 года
 10.40 В мире животных
 10.50 «Здоровье»
 11.00 Детектив «Тайны отца Даулинга»
 11.10 «Тайны забытых побед»
 11.20 Препод. Причал. Вселенной»
 11.30 Дисней-клуб: «Микки Маус и его друзья»
 11.40 Новости
 11.50 Валерий Меладзе. Лучшие
 12.00 Георгий Бурков и Людмила
 12.10 Фильм «Убийство свидетеля»
 12.20 Комик в циркаче и своего
 12.30 Швецова с бывшей
 12.40 Женицей, глава преступной
 12.50 команды и не подозревал, что очень
 13.00 будет жестоко избит, так как
 13.10 это - настоящему влюбляется в
 13.20 девушку-полицейского...
 13.30 Вечерние новости
 13.40 «Шутка за шуткой»
 13.50 Историческая программа
 14.00 «Форс-мажор». Проект Николая
 14.10 «Кто хочет стать миллионером?»
 14.20 Время
 14.30 Как поссорились Олег Табаков
 14.40 и Владимир Путин в соседской
 14.50 «Кадриль»
 15.00 Как по соседству живут две
 15.10 дружки годами, все друг про

друга знают. И вот однажды решают жены поменяться мужьями, а мужья - женами...
 00.10 Арнольд Шварценеггер и Бриджит Нильсен в фильме «Рыжая Соня»
 01.55 Веселые ребята в комедии «Острижки»

ОРТР

08.55 «Диалоги о рыбалке»
 09.20 Прогноз погоды
 09.25 Приключенческий сериал «Повелитель зверей» (Канада-США)
 10.15 «Папа, мама, я - спортивная семья»
 11.00 «Дюймовочка». Мультфильм
 11.30 «Золотой ключ»
 11.50 «Здоровье и жизнь»
 12.30 ДОБРОЕ УТРО, СТРАНА!
 13.05 «Сто к одному». Телеигра
 14.00 «Наука и техника». Научно-познавательная программа
 15.05 ПРЕМЬЕРА. Марина Дюжева и Александр Симонец в комедийном сериале «Дружная семейка»
 15.40 «ХА». Маленькие комедии
 16.00 ВЕСТИ

Бурятское ТВ

16.20 Детское время. Мультфильм
 16.35 ТВ-фонд представляет «Крестьянская застава»
 16.50 Рек-тайм - время вашей рекламы!
 16.55 Программа Агинской ГТРК «Сакман»
 17.15 Видеоконцерт. Ансамбль «Каскад»
 17.45 Гороскоп
 17.50 Шепот Земли и молчание Неба. Из цикла «Люди XXI века». А.Н. Севергин
 18.20 Рек-тайм - время вашей рекламы!
 18.25 Зурхай
 18.30 Примите поздравления

РТР
 20.00 МОЯ СЕМЬЯ
 20.55 «АНШЛАГ»
 22.00 ВЕСТИ
 22.25 ЗЕРКАЛО
 23.00 ВЕЧЕРНИЙ СЕАНС. Джекки Чан в комедийном боевике «Шанхайский полдень» (США), 2000 год
 01.00 ПОСЛЕДНИЙ СЕАНС.

Александр Абдулов, Александр Збруев, Кирилл Лавров, Армен Джигарханян и Леонид Броневой в остросюжетном фильме «Шизофрения», 1997 г.
 03.55 Футбол. Чемпионат России. «Локомотив» (Москва) - «Динамо» (Москва). Трансляция со стадиона «Динамо»

НТВ

08.55 Анонс дня
 09.00 «Сегодня»
 09.15 Программа для детей «Улица Сезам»
 09.40 Мир приключений. «Зеркало, зеркало» (Австралия)
 10.25 «Без рецепта»
 11.00 «Сегодня»
 11.15 «Криминал. Чистосердечное признание»
 11.45 Елена Яковлева. «Женский взгляд» Оксаны Пушкиной
 12.20 «Квартирный вопрос»
 13.00 «Сегодня»
 13.20 Премьера НТВ. К. Ван Дин и М.Йорк в остросюжетном фильме «Код «Омега» (США).
 Разгадан секретный код, с помощью которого в пяти книгах Моисея была спрятана информация о судьбе нашей планеты и ее обитателей. Но политик Стоун Александр украл библейские коды, чтобы управлять всем миром...
 15.25 «Путешествия натуралиста»
 16.05 «Своя игра»
 17.00 «Сегодня»
 17.25 «Уйти, чтобы вернуться». Профессия - репортер
 17.55 «Продолжение следует...» с Юлией Меньшовой
 19.00 «Шоу Е. Степаненко»
 20.00 «Сегодня»
 20.45 Сериал «Агент национальной безопасности». «Смертник»
 21.55 «Свобода слова» с Савиком Шустером
 23.20 Сериал «Звездные врата-II» (США)
 00.20 «Все сразу!»
 00.55 М.Мастроянни в комедии Ф.Феллини «Город женщин» (Италия-Франция).
 Эротические сновидения стареющего ловеласа, искаженные грезы увядающих феминисток...

Ариг Ус

09.00 Восточный экспресс. Погода
 09.15 Худ. фильм «Разбег».
 О юности генерального конструктора космических кораблей С.П.Королева
 10.40 Формула успеха
 10.50 Футбол от А до Я
 11.20 Т/с «Жизнь заново», 44 серия
 12.10 Мир скорости
 13.15 «Trans World Sport» представляет: «Спортивный глобус»
 14.00 Пресс-центр
 14.20 То, что надо
 14.35 Япония и Корея - 2002. Обратный отчет
 15.25 Хоккей. Чемпионат НХЛ. «St.Louis Blues» - «San Jose Sharks»
 16.40 М/ф
 17.00 Пресс-центр
 17.25 Жизнь в слове
 18.00 М/сериал «Болек и Лелек»
 18.10 Муз. подарок
 18.50 «Со вкусом»
 19.05 Просто собака
 19.25 Х/ф «Избранник судьбы».
 В ролях: Ес.Шиловский, Е.Сафонова, А. Джигарханян. По мотивам одноименной комедии Бернарда Шоу.
 21.00 Формула успеха
 21.10 Пресс-центр
 21.35 На ночь глядя.
 Актуальные темы недели, наиболее значимые события истории
 22.25 Родео «Full Riders»
 23.30 Х/ф «Пламя» /Индия/
 01.50 Конный спорт. Стиппльчез «Grand National»

Тивиком

08.00 «Лоск». Погода. Телемаркет. «Календарь работ от Кушнарева»
 08.15 Док. фильм «Канал истории»
 09.15 «В гостях у Тофика»
 09.30 М/с «Русалочка»
 10.00 М/с «Тик-герой»
 10.30 Т/с «Джин-Джин из страны Ландаленд»
 11.00 М/с «Симпсоны»
 12.00 «Баффи»
 13.00 «Щедрое лого»
 13.50 «Лоск»
 14.00 «24»
 14.15 «Мир спорта глазами «Жиллетт»

14.40 Фильм «О возвращении забытых»
 16.30 «Очевидец»
 17.00 Муз. поздравления
 18.00 М/с «Человек-паук»
 18.50 «Марш Турецкого-2»
 20.00 «Домашний зоопарк»
 20.20 «Лоск». Погода (Тивиком)
 20.30 «Ее звали Никита»
 21.30 Том Беренджер в комедии «Конвоиры».
 Эдди Дивейн, служивший (и подворывавший) на военно-морском складе, должен вместе с опытным морским пехотинцем Роксом Рэйли отконвоировать в другой город одного из заключенных местной тюрьмы Рот только заключенный - очаровательная женщина с весьма свободолюбивой натурой...
 23.55 Фант. боевик «Космический пришелец»
 02.15 Ночной муз. канал

ОРТБ

09.00 «Удивительные странствия Геракла»
 10.00 Музыка на СТС
 10.30 «Улица Сезам»
 11.00 «Джунior». Детский блок
 12.30 Т/с «Зак и секретные материалы»
 13.00 Кино на СТС: «Ронг Фу. С благодарностью за все Джули Ньюмар»
 15.30 «Давайте жить отлично»
 16.00 «Мировой реслинг»
 17.00 Комедийный квартет
 17.30 «Знай наших»
 18.00 СР-шоу
 18.30 Полное мамату
 19.00 Музыка на СТС
 19.30 Шоу-бизнес
 20.00 «Сделай мне смешно»
 20.30 «Молодожены»
 20.55 Жизнь без риска
 21.00 Т/с «Зена - королева воинов»
 22.00 Кино на СТС: «Фактор хаоса»
 00.30 Осторожно, модерн-2
 01.00 Кино на СТС: «Тайны чужой души».
 Майкл Чамберс возвращается в родной город, из которого когда-то бежал от картонных долгов. Здесь живёт его мать, брат, не забывший старых обид, и покинутая жена, которая теперь с бизнесменом криминального толка.

Воскресенье, 14

ОРТ

- 07.45 Дмитрий Харатьян в приключенческом фильме «Родитель автобуса». 2-я серия
09.00 Новости
09.10 Служу России!
09.40 Дисней-клуб: «Детеныши джунглей»
10.05 Утренняя звезда
10.50 Библиомания
11.00 Новости
11.10 «Непутевые заметки» с Дм. Крыловым
11.30 Пока все дома
12.05 Спасатели. Экстренный вызов
12.40 Клуб путешественников
13.20 Детектив «Тайны отца Даулинга»
14.15 Юмористическая программа «Сами с усами»
14.50 Умницы и умники
15.15 Сокровища Кремля
15.35 Дисней-клуб: «Микки Маус и его друзья»
16.00 Новости (с субтитрами)
16.10 Курортный роман в комедии «Дама с попугаем»
Вернувшись из очередной поездки на юг, герой пытается найти даму, с которой хорошо провел отпуск. Его помощниками оказываются попугай, без усталости повторяющий адрес своей хозяйки, и ее сын - хулиган и двоечник...
18.05 Живая природа. «Царство русского медведя»
19.00 Вечерние новости (с субтитрами)
19.15 «Фабрика грез на земле любви». Спецрепортаж
19.25 КРН-2002
21.40 Средство для покудения от Эдди Мерфи в комедии «Чокнутый профессор»
23.30 Времена
00.45 Стив Мартин в приключенческой драме «Большой каньон»

РТР

- 08.40 Фильм-сказка «Роллшбная лампа Аладдина». 1966 год
10.00 Прогноз погоды
10.05 «Папа, мама, я - спортивная семья»
10.50 РУССКОЕ ЛОТО
11.40 Всероссийская лотерея «ТР БИНГО ШОУ»
12.20 ДОБРОЕ УТРО, СТРАНА!
12.55 САМ СЕБЕ РЕЖИССЕР
13.50 «Городок». Дайджест. Развлекательная программа
14.25 Паоло Вилладжио в комедии «Фантоцци против всех» (Италия)
16.00 РЕСТИ
16.20 ПАРЛАМЕНТСКИЙ ЧАС
17.05 ДИАЛОГИ О ЖИРОТНЫХ
18.00 «Рокруг света»
18.50 ТР БИНГО-НОРОСТИ
18.55 Бенефис Ефима Шифрина «WWW. SHIFRIN.RU»
20.10 Николай Еременко-ст. Николай Еременко-мл., Владимир Гостюхин и Вера Алентова в фильме «Сын за отца...»
Сын, преуспевающий врач, приезжает к отцу в Минск. Отец, некогда один из ведущих медиков, теперь оказывается ненужным и забытым. Сын помогает ему начать новое дело и возвращает отца к активной жизни
22.00 РЕСТИ НЕДЕЛИ
23.10 «АНШЛАГ»
00.10 ВЕЧЕРНИЙ СЕАНС. Патрик Суэйзи в остросюжетном фильме «Черный пес» (США), 1998 г.
Джек Круз, шофер-«дальнобойщик», после ДТП попал за решетку. Выйдя на свободу, Джек узнал, что его жена и дочь взяты в заложники. Чтобы освободить их, он должен перевезти нелегально груз по заданию банды торговца оружием...
01.55 «Спорт за неделю»
02.15 Чемпионат мира по автогонкам в классе «Формула-1». Гран-при Сан-Марино. Трансляция из Имолы

НТВ

- 08.55 Анонс дня
09.00 «Сегодня»
09.20 Программа для детей «Улица Сезам»
09.40 «Пелси-чарт»
10.30 «Ох, уж эти дети!»
11.00 «Сегодня»
11.15 Серии «Агент национальной безопасности»
12.25 «Криминальная Россия». «Убить по-американски». 1-я серия
13.00 «Сегодня»
13.20 Наше кино. И. Шмелева в комедии «Акселератка».
Окончив школу, Анюта мечтает работать в милиции. Но на работу туда ее не берут - мала еще. И тогда она решает сама раскрыть одно очень запутанное дело...
15.10 «Русские истории»
15.25 «Служба спасения»
16.05 «Своя игра»
17.00 «Сегодня»
17.25 «Убежавшие от смерти». Профессия-репортер
17.50 «Дог-шоу. Я и моя собака»
18.35 Светлана Савицкая. «Женский взгляд» Оксаны Лушкиной
19.15 «Очная ставка»
19.45 «Профессия-репортер»
20.45 Серии «Агент национальной безопасности». «Нобелевский лауреат»
22.00 «Намедни»
23.15 «Куклы»
23.35 Серии «Звездные врата» (США)
00.30 Мир кино. М. Китон и Д. Девис в комедии «Лишенные дара речи» (США).
Он и она - спичрайтеры, создатели предвыборных речей для двух конкурирующих политиков. И они влюбляются друг в друга без памяти...
02.35 Журнал Лиги чемпионов

Ариг Ус

- 09.00 Х/ф «Нахимов»
10.30 С утра пораньше
11.10 Т/сериал «Держи вора»
12.10 Со вкусом
12.25 Программа «Музей кино»

- 13.00 Формула успеха
13.10 Х/ф «Каир-2» вызывает «Альфу». Рассказ о военных наблюдателях ООН на Ближнем Востоке в начале 70-х годов, среди которых были и советские офицеры.
14.40 Уроки шахмат
15.05 Щит и мяч-программа о баскетболе
15.50 Дети Олимпа
16.00 Страна чудес. М/ф «Рук»
17.20 Благая весть
17.50 Крестьянская застава
18.25 Музыкальный подарок
19.05 Прекрасное далеко
19.20 М/сериал «Летающий дом»
19.45 Не болел
20.00 Х/ф «Чтобы выжить».

Р. ролях А. Розенбаум, В. Меньшов. Партийная мафия готовит государственный переворот. Ее эмиссар Джафар добывает оружие и устраивает террористические акты. В схватку с ним вступают два отставных офицера.
21.35 Киноподробно
21.45 Баскетбол. Обзор матчей Евролиги
22.15 Формула успеха
22.25 Детектив «Без правосудия»
23.50 Карате. Русский дух
00.05 Греко-римская борьба. Чемпионат Европы. Мужчины. Финалы. Женщины. Финалы. Прямая трансляция из Финляндии

Тивиком

- 07.55 Погода
08.00 Д/ф «Канал истории: Каннибалы»
09.00 «1/52»
09.15 «В гостях у Тофика»
09.30 М/с «Русалочка»
10.00 М/с «Тик-герой»
10.30 Т/с «Джин-Джин из страны Пандаленд»
11.00 М/с «Симпсоны»
12.00 «Баффи»
13.00 «Ее звали Никита»
13.50 «Лоск». Погода
14.00 «24»
14.15 «Роевая тайна»
14.45 Фильм «Трактир на Пятницкой».

История разоблачения сотрудниками московского уголовного розыска опасной банды преступников-рецидивистов, нашедших пристанище в трактире на Пятницкой.
16.50 Муз. поздравления
17.25 Т/с «Агентство»
18.00 М/с «Человек-паук»
18.50 «Марш Турецкого-2»
20.00 «Мы и наш город»
20.20 «Лоск». Погода
20.30 Жан Рено в комедии «Операция «Тушенка»»
22.55 «Телетузики»
23.05 Роберт Де Ниро в драме «Франкенштейн».
Доктор Франкенштейн осуществляет свою давнюю мечту: из разных частей человеческого тела он создает существо. Но оно оказывается монстром, который начинает сеять ужас и смерть на своем пути...
01.55 «Секретные материалы»
02.55 Т/с «Альфред Хичкок представляет»
03.30 Ночной муз. канал

ОТВ

- 09.00 «Один в кубе»
09.30 «Отражение»
10.00 Музыка на СТС
10.30 Улица Сезам
11.00 «Джуниор». Детский блок
12.30 Т/с «Защита секретных материалов»
13.00 Кино на СТС: «Фактор хаоса»
16.00 Срочно в номер
17.00 Т/с «18 колес правосудия»
18.00 «Андромеда»
19.00 Музыка на СТС
19.30 Осторожно, модерн-2
20.00 Первое свидание
21.00 Т/с «Сена - королева воинов»
22.00 Кино на СТС: «Ограбление»
Бывший заключенный Гримм два года обдумывал фантастический план ограбления банка. Он переодевается клоуном, вынужден выпутываться из невероятных положений.
01.05 Кино на СТС: «Последний жулик»

"Радио Бурятии - радио для всех!"

Тел.: 21-41-84.

Бурятское радио

(с 8 по 14 апреля)

8, понедельник

6.10 - Концерт для тружеников села. 6.37 СПРАВКИ, ОБЪЯВЛЕНИЯ, РЕКЛАМА. 6.45 - 7.00 - АКТУАЛЬНОЕ ИНТЕРВЬЮ. 7.10 - Программа «АНФАС». 7.40 - 8.00 - Радиостудия «БИРАКАН». 13.00 - 13.10 - Дневной выпуск новостей «КОРОТКОЙ СТРОКОЙ». 19.10 - РЕСПУБЛИКАНСКИЕ ИЗВЕСТИЯ (на бур. яз.). 19.27 - ОБЪЯВЛЕНИЯ. 19.30 - РЕСПУБЛИКАНСКИЕ ИЗВЕСТИЯ (на рус. яз.). 19.45 - 20.00 - «У МИКРОФОНА - УЧИТЕЛЬ».

9, вторник

6.10 - 7.00 - Программа «УТРО БУРЯТИИ». 7.10 - НОВОСТИ, СПРАВКИ, ОБЪЯВЛЕНИЯ, РЕКЛАМА. 7.30 - «ПРАВА НАШИХ ДЕТЕЙ» - «круглый стол». 7.45 - 8.00 - «ОРЬЕЛ - «ВЕРШИНА». 13.00 - 13.10 - Дневной выпуск новостей «КОРОТКОЙ СТРОКОЙ». 19.10 - РЕСПУБЛИКАНСКИЕ ИЗВЕСТИЯ (на бур. яз.). 19.27 - ОБЪЯВЛЕНИЯ. 19.30 - РЕСПУБЛИКАНСКИЕ ИЗВЕСТИЯ (на рус. яз.). 19.45 - 20.00 - Радиобиблиотека. (на бур. яз.).

10, среда

6.10 - 7.00 - Программа «УТРО БУРЯТИИ». 7.10 - НОВОСТИ, СПРАВКИ, ОБЪЯВЛЕНИЯ, РЕКЛАМА. 7.30 - Программа «РЫБОР». 7.45 - 8.00 - «ТООНТО НЮТАГ». 13.00 - 13.10 - Дневной выпуск новостей «КОРОТКОЙ СТРОКОЙ». 19.10 - РЕСПУБЛИКАНСКИЕ ИЗВЕСТИЯ (на бур. яз.). 19.27 - ОБЪЯВЛЕНИЯ. 19.30 - РЕСПУБЛИКАНСКИЕ ИЗВЕСТИЯ (на рус. яз.). 19.45 - 20.00 - АКТУАЛЬНОЕ ИНТЕРВЬЮ (на бур. яз.).

11, четверг

6.10 - 7.00 - Программа «УТРО БУРЯТИИ». 7.10 - НОВОСТИ, СПРАВКИ, ОБЪЯВЛЕНИЯ, РЕКЛАМА. 7.30 - Передача «РАДИОГОРОД». 7.40 - 8.00 - РАЗГОВОР НА АКТУАЛЬНУЮ ТЕМУ. 13.00 - 13.10 - Дневной выпуск новостей «КОРОТКОЙ СТРОКОЙ». 19.10 - РЕСПУБЛИКАНСКИЕ ИЗВЕСТИЯ (на бур. яз.). 19.27 - ОБЪЯВЛЕНИЯ. 19.30 - РЕСПУБЛИКАНСКИЕ ИЗВЕСТИЯ (на рус. яз.). 19.45 - 20.00 - Передача из фондов радио

12, пятница

6.10 - 7.00 - Программа «УТРО БУРЯТИИ». 7.10 - Программа «ВСТРЕЧИ». 7.45 - 8.00 - «ТУЛАМА». 13.00 - Дневной выпуск новостей «КОРОТКОЙ СТРОКОЙ». 13.10 - 14.00 - ЧАС РАШЕГО ПИСЬМА». Музыкальная программа по заявкам радиослушателей. 19.10 - 20.00 «ВЧЕРА, СЕГОДНЯ, ЗАВТРА» Информационная программа.

13, суббота

7.10 - 8.00 - «ВЧЕРА, СЕГОДНЯ, ЗАВТРА» Информационная программа. 9.10 - Программа «МЭН-ДЭ АМАР, МИНИИ БУРЯД ОРОН». 9.45 - 10.00 - Передача для детей «АЛТАН СУЛА». 13.10 - 14.00 - МУЗЫКАЛЬНАЯ ВОЛНА РАДИО БУРЯТИИ. 19.00 - 20.00 - ПРЯМАЯ ТРАНСЛЯЦИЯ ИЗ ТЕАТРА ОПЕРЫ И БАЛЕТА «СТЕПНЫЕ МЕЛОДИИ».

14, воскресенье

7.10 - СПРАВКИ, ОБЪЯВЛЕНИЯ, РЕКЛАМА. 7.20 - 8.00 - Программа «СЛЫШУ ПЕСНИ, СКАЗКИ, ЛЕГЕНДЫ». 9.10 - 10.00 - Программа для школьников «У ОПАСНОЙ ЧЕРТЫ». 11.10 - 12.00 - Литературно-художественная программа «АЛТАРГАНА». 13.00 - 14.00 - Программа для молодежи - «РОСКРЕСНЫЙ ПОЛДЕНЬ».

ВАКАНСИИ

Р. цех полуфабрикатов требуется рабочий до 35 лет. Ул. Туполева, 7, тел.: 25-67-68.

Требуется водитель. Тел.: 22-08-67.
Требуется продавец до 30 лет. Тел.: 26-23-74.

Требуется продавцы лакокрасочной продукции, бухгалтер-учетчик. Тел.: 22-36-10 (р), 41-83-62 (д).

Требуется продавцы с в/о. ТЦ «Большой». отдел «Антилопа».

Требуется кондитеры в кафе «Армянская кухня». Тел.: 34-14-99.

Бурятский филиал Банка Москвы объявляет конкурс на замещение вакантной должности юриста-консультанта. Требования: высшее юридическое образование, возраст до 30 лет. Тел.: 21-47-55, факс: 34-86-09.

Требуется торговый представитель с личным м/автобусом для работы в районах. Тел.: 34-07-44.

Требуется оператор-фактуровщик, 1С, опыт. Тел.: 21-66-52.

Требуется продавец в продовольственный магазин. Тел.: 37-57-35, 41-83-71.

В магазин прод. товаров требуется бухгалтер со знанием компьютера и экономическим образованием; продавцы. Тел.: 22-72-32, с 9 до 12 час.

Поиск

УСЛУГИ

Врач психиатр-нарколог каждое воскресенье в 10 часов - лечение алкоголизма методом А. Р. Довженко, школа 49, пр. Строителей. Лиц. МЭ РБ 951, тел.: 37-35-27.

Врач-нарколог Ларионов Ю. Р. кодирует от алкоголизма методом Довженко с 16.00 до 14.00 по адресу: ул. Каландаришвили, 27, каб. 60. тел. 37-35-28. (Лиц. МЭРБ № 957).

АВТО

Продаю

Продается РАФ, 1988 г. в., кап. ремонт; детское автомобильное кресло. Тел.: 21-97-63.

Продаю ВАЗ-2102, 1985 года, 35 тыс. руб. Тел.: 26-35-01.

Куплю

Куплю КАМАЗ-вездеход. Тел.: 34-47-77.

Аренда

Сдаем маршрут. Тел.: 26-84-04.

СУПЕРМАРКЕТ

Продукты

Алтайское сухое молоко, низкие цены. Скидки. Тел.: 41-26-88, база «Байкалрыбхоз».
Более 600 наименований напитков для взрослых. ОЦ «Форум-Алко». Тел.: 41-31-11.

Разное

Все в одном аппарате CANON - телефакс, принтер. Ксерокс. ИГЛ: ТД «Юбилейный». Тел.: 21-25-57.

«Регос-М»: унитазаы-компакт от 680 руб., пакля - 199 руб./тюк; новое поступление плитки облицовочной для стен и пола по самым низким ценам! Тел.: 41-21-34, 33-36-73, 22-44-28.

Компания «Стекло-сервис»: стекло оконное, полированное, рифленое. Тел.: 22-39-21.

Продается пикенес, 1 мес., девочка. Тел.: 42-47-54

Телевизоры «Самсунг», диагональ 51 см. - 8 266 р.; диагональ 54 см. - 8 535 р. в ТЦ «Акбэс», ул. Шумяцкого, 16 а.

«МР-Маркет»: огромное разнообразие великолепных светильников, оригинальных бра, осветительных люстр! На все модели люстр, светильников скидки до 50%. Ул. Коммунистическая, 14.

НЕДВИЖИМОСТЬ

Продаю

Продаю конейтер пятитонник. Тел.: 41-09-54.

Срочно продаю однокомнатную квартиру по Краснофлотской. Недорого. Тел.: 34-63-24, пейдж. 046, аб. 1402

Продаю киоск, 6 кв.м. на вывоз. Куплю павильон, 20 кв.м. без места. Тел.: 21-94-06.

Продаются киоски на рынках «Радуга» и «Туяа». Тел.: 41-06-20.

Продаю коттедж. Тел.: 25-08-08, 26-81-70.

Продаю однокомнатную квартиру в 20 «а» квартале. Тел.: 41-25-65.

Срочно продаю 1-комнатную квартиру. Недорого. Тел.: 26-89-24.

Куплю

Куплю любой металлический гараж. Тел.: 33-87-39.

Аренда

Розьму в аренду место, буфет «Росточные ворота» в ТЦ «Большой» или «Саган морин». Тел.: 16-50.

Сдаю офис на Элеваторе, тел. 040, аб. 93-159.

Обмен

Меняю однокомнатную квартиру, центр, на КАМАЗ продаю. Тел.: 040, аб. 93159.

РАЗНОЕ

Сдаю площади в морозильных камерах. Продаю трубу оцинкованную д-15, 20, 50, 150. Тел.: 23-07-01, 23-02-38.

СООБЩЕНИЯ

20 марта утеряна барсетка с документами на имя Богатуева А. в маршрутном такси №91. Вознаграждение. Тел.: 37-09-47, 92-50.

Утеряны документы, права на имя Шанарова А. Г. Рознаграждение. Тел.: 33-57-06 (после 18 часов).

Утерян паспорт на имя Хонголова Л. Г. Рознаграждение. Тел.: 42-73-46.

23 марта в р-не «Спутника» рьяна трубка «SIMENS C-35» награждение. Тел.: 14-70-08.

В синих «Жигулях» оставлен сотовый телефон. Рознаграждение. Тел.: 046, аб. 7547.

Нашедшего радиотелефон Samsung-Ah 600 25.03.02 в г.ре города прошу вернуть за награждение. Тел.: 34-22-14.

Утерян военный билет на Гомбоева Амгалан Мункуевича. Вернуть за вознаграждение. Тел.: 26-18-84.

ТАЛАНТЛИВЫЙ РУКОВОДИТЕЛЬ И УЧЕНЫЙ

Одним из выдающихся государственных, общественных деятелей нашей республики и талантливых ученых в области сельскохозяйственного производства Бурятии является Николай Базыр Иннокентьевич. Ему в апреле 2002 года исполняется 70 лет со дня его рождения и 50-лет научно-производственной и общественной деятельности.

достижений народного хозяйства СССР, многими Почетными грамотами Президиума Верховного Совета Бурятской АССР, Правительства Республики Бурятия, Сибирского отделения РАСХН, Российской академии сельскохозяйственных наук и другими наградами. Кроме того, он награжден тремя Государственными наградами Монголии.

Где бы ни работал Б.И. Николаев, он всегда оставался тружеником, простым скромным. С 1954 года по октябрь 1959 года работал главным инженером Еравнинского мясокомбината. Тогда райком КПСС и райисполком не могли заметить талантливого молодого специалиста, энергичного организатора, когда в декабре 1959 года в Еравнинском районе создавался колхоз «Комсомольский».

тогда в Бурятии насчитывалось свыше 240 колхозов и совхозов, Обком КПСС и Совет Министров республики приняли решение Николаева Базыра Иннокентьевича назначить заместителем Министра производства и заготовок Бурятской АССР, освободив его от должности директора колхоза «Комсомольский».

залежных и целинных земель. Впервые в районе повсеместно, безвнедрив посев кукурузы, самой подходящей и скороспелой кормовой культуры, особенно для молочного скота. Одновременно строились новые объекты социально-культурного назначения. Например, в г. Закаменск, селе Сагаа были построены Дома культуры, также и в других селах были построены клубы.

им. В.Р. Филиппова. В том же году избран действительным членом (академиком) РЭА. Николаевым Б.И. разработана система создания и использования машин для малых животноводческих ферм, которая была отмечена Государственной премией в области науки и техники Республики Бурятия в 1997 году, и она включает комплекс машин для механизации тяжелого ручного труда в овцеводстве.

сельскохозяйственных наук, профессор, академик РЭА является членом диссертационных советов при Бурятской и Якутской государственной сельскохозяйственной академии, ведет большую общественную работу среди научных работников, преподавателей и студентов.

Лагба ШАГАУРОВ, кандидат исторических наук, член Союза журналистов СССР и Российской Федерации, Консул Международного Общества Рес-сп-информациям, исследованиям и инвестициям

«ГУУРЬАН СААРЬАН ХОЁРТОО ГУРБА ДАХИН ДОХИНОЛБИ...»

Баяр БАЛДАНОВАЙ «Самарьян» гэхэн шүлэгүүдэй согсолбори тухай

Түхэнэйшье бэшэб,
Мухар-Шэбэрэйшье бэшэб,
Үзэсхэлэнтэ талануудтай
Үргэн Яруушыншье бэшэб...
Арбан нэгэн эсэги нотог -
Алтан найхан Хорииншье бэшэб...
...Эдгыншье бэшэб,
Захааминшье хараагүйб...
Сайхан Монгол ороной
Сарьдагуудые харагшаб,
Аяр холын урианхай зоной
Аалин намдуу хоороо дуулагшаб.
Саяан үндэр уулын
Сагаан мүнхэн энгэртэ(хи)
Аха гэхэн холын
Амгалан сарюун тоонтогойб...

1992 оной намар хэн. «Би Ахынби» гэжэ омог дорюунаар шүлэгөө уншаһан Баяр Балданов буряад хэлэ бэшэгэй факультэдэй оюутан болоһон баяр ёһололой тэрэл үдэшнөө эхилжэ, олоной анхарал татаа ёһотой. Табан жэлэй туршада Баяр эрхимээр нурахаһаа гадна факультэдэйнгээ, дээдэ хургуулингаа бүхы хэмжээ ябуулгануудта хабаадалсадаг ёһотойл эдэбхитэн ябаһан. Эрдэмэй - практическая конференци гү, уран найханай харалга гү - оюутадта хабаатай ямаршье хэрэгтэ хамсыгаа шамажа хам оролсодог хэн. 1997 ондо дээдэ хургуулиа дүүргэхэдэнь, Баярые «Буряад үнэн» сониний редакци сурбалжалагшаар хүдэлхыень уриһан юм. Юуб гэхэдэ, оюутан болоһон саһаа хойшо гэхээр тэрэ тус сонинтой нягта харилсаа байгуулжа, багахан тэмдэглэлүүд, хөөрлэдөөнүүдхэ эхилээд, томохон хэмжээнтэй статья, зураглалнуудые толилуулж байгаа. Редакцин хүнгэн бэшэ ажалай амта яһала абаад байтарнь, Баярта Республикын Президентын ба Правительствын хэблэлэй албанай мэргэжэлтэн тушаал дуралдажа, тийн тэрэ иимэ орошье, харюусалгатайшье ажалда ороһон юм. Мүнөө Баяр тэндэ ажаллаһаар. Хүтэлбэрлэхэ эмхи зургаанай тушаалтан хэн тула үдэр үдэрэй ажал хэрэгтэ хамаараад, сүдөөгүй ябана гэн гэхэ, хоёр ном хэблүүлэн тухайгаа үшөө үнгэрһэн жэлэй хуушаар мэдүүлээ хэн. Харин энэ жэлэй эхээр «Самарьян» гэжэ нэрэтэй шүлэгүүдэйнь согсолбори залуу шүлэгшэдэй дунда сонсохогодон Буряадай арадай поэт Николай Дамдиновой нэрэмжэтэ шанда хүртэхын түлөө конкурсно хоёрдохи хуури эзэлээ гэжэ дуудлаба. Үшөө тийхэдэ хэблэлэй үдэртэй дашарамдуулан Баяр Балдановые Республикын Правительствоо Хүндэрлэлэй грамотаар шагнаа гэхэн мэдээсэл мүн лэ тунхаглагдаа. Эдэ бүхы туйлаалтануудаарнь Баярые маша халуунаар амаршалаад, саашанхи ажаябууладаны үшөө ехэ амжалтануудые хүсэе. Залуу поэдэй түрүүшын ном уншаад байхадаа, шүлэгүүдэйнь тематика тухай зарим тэды бодомжолоннуудаараа хубаалдаха дуран хүрэнэ.

Тус ном «Самарьян» гэжэ тааруушье, өөрсэше нэрэтэй. Үнэхөөрөө самарьятамаар, суурьятамаар гэхээр, тоб гэмэ тодо аянгататай шүлэгүүд эндэ согсологдонхой. Нютаг орон, эхэ эсэгэ, инаг дуран тухай уянгата мүрнүүд, мүн баһа үе саг тухай, үнгэтэ юртэмсын үзэгдэлүүд тухай гүн удхатай бодомжолоннууд эндэ үгтэнэ. Шүлэгүүд удхаараа бүлэглэгдэжэ, энэ ном юрэнхыдөө табан хубиһаа бүридэнэ.

«Аха шотагини - анханаим дуран» гэжэ нэрлэһэн түрүүшынгээ бүлэг соо поэт «Арюун найхан тоонто - аглаг үндэр Ахынгаа» али олон үзэсхэлэнгүүдые аһан шадалаараа түүрэнэ:
**Урдын эртэ саһаа хойшо
Улаг зонийм тахиша
Хоёр голой хоорондо
Хүдэр нуунаш, Хүрин-Уула.
Ушэ хабшан, һэжэг түрөөд,
Үхэл тахалай үүдэ нээбэл,
Хүрин-Уула хайрхамнай,
Хүнүүд шамһаа абарал гүйгшэл.
(«Хүрин - Уула хайрхамнай»)**

...Түрэн минии шотагта
Түмбэгэр гэхэн уула биш,
Тиймэ һонин нэрыень.
Тийнэриин бурхад мэдэхэл юм.
Түмбэгэр - ангуудай байра,
Түрэл Ахынни шэмэг лэ,
Түрүүдэ баян Саяанай
Түрэл болоно гэжэсэд лэ
(«Түмбэгэр»)

Аха шотаг байгааи бурханай байгуулан һонин һонин үзэгдэлүүдээр, гэдээн тухай үлгэр домогуудаар баян гэхэн. Нүхэн дабаан тухай дуулаагүй хүн үсөөн ёһотой. Энээн тухай залуу поэт шүлэгүүдэйнгээ мүрнүүдээр домоглоһон:

Харбажархиба Гэсэр хаан...
Хадын дундуур
Харбаһан гоглинь шууяшаба...
Хатуу шулууень нүхэлэн абаад,
Холо саашаа ниүгдэшэб...
Нүхэтэй болоһон дабаан,
Нүхэдөө угтана тэрэ гэхээр,
Нүхэн дабаан нэрэдэ
Дууһан шэнгэшоод...
Түрэн, үдэһэн тоонто шотаг тухаһаа
автор сэдхэлэй ульһатайгаар хооронг:
**Аяр холын, хадата
Аха минии шотагта
Богсоон найхан тоонтомини
Баян дэлгэр оршоод...
...Хээш, хаанаш ябахадгаа,
Хадын орон Ахая,
Найхан Богсоон тоонтоёо
һанан ходо магтанаб!**

«Наггин заабаринь - сэдхэлдэм» гэжэ хоёрдохи бүлэгэйнгөө эхиндэ эхэ эсэгэ хоёр тухайгаа автор тон дулааханаар хэлэхэ зуураа, «ийбиингээ захягай», «абынгаа нургаалай» удха шүлэглэнэ:

**«Зорингодо ходо хүрдэг бай,
Замай холоһоо бү ай...
...Арад зоний дундахана
Алишье зүгтэ ябахадгаа,
Түрэл хэлэеэ бү марта, -
Тиймэше хүнүүд олгохо»
(«Ийбиин захя»)»
«Абын нургаал» соохи наггин мүрнүүдые хаража үзэе:
**Алдуугүй хүн байхагүй, гэхэшье,
Арюун сэдхэлтэй байха шухала,
Али нэгэ буруу алхам хэбэшье,
Арилган һэһэхэлээ, зүбөөр ябаха шухала.****

Хүгшэн эжыдэ - тээбиидэ автор энхэрэн үгэнүүдые зориулна:
**Томо болоходонь хубүүндэ
Тан тухай хөөрхөд даа.
Дууһан гэнтэ болоһоо һаа,
Дуугаа танда зориулхал.**

**«Түрэхэб диваажанда ургы болоод,
Түбүдэ дахинаа ерэхгүйб», -
Тээбиш, хайрата тээбишхэм
Танише би мартахагүйб...
Диваажанда ходо зун байдаг
Дуулаа һэнби хэһэхэшье...
Дууһан нургада сэгэлэжэ,
Дууһан һууна ургышье...
Хүрэхэ хэһэшьеб ошоо һаа,
Хүгшэрхгүй эсэг харая һаа,
Дэлхэйһэ нэгэн танда
Дохино гэжэ хэлээрэйт.**

Энэ бүлэг соогоо шүлэгшэ «эрхэ заахан, алаахан хубүүхэндэ хандана:
**«Хубүүмни, хубүүхэйм,
Хэды ехэ сэнтэбиши -
Угым залгааа түрөөлши,
Урма баяр асаралши.**

Энэ дэлхэй дээрэ эгээл дүтынгөө хүнүүдтэ ямархан онсо мэдэрэлтэн байһанаа эдэ мүрнүүдээр автор гэршэлэнэ.

«Дурлааб шамдаа, инаг гансам» гэжэ шангаар, зүрхэтэйгөөр удаадахи бүлэгөө автор нэрлэнэ. Үнэхөөрөөшье, халима дураар билтарһан зүрхэ сэдхэлхээ эхнэ абанан мүрнүүд:
**Толорон байнаш, минии одохон,
Улаахан зүрхэнэйм гүнзэгыдэ...
...Наггин дураа намдаа үгэхэн
Нарамни гэхэши, Туяанам!
Гар гараа барилсаад,
Гаталахадги һаһаа хойуулаа,
Бэе бэе дүнгэлсөөд,
Бэрхэшээл дабахадги хойуулаа.
(«Хойуулаа»).**

Инаг дуран хүсэ шадал нэмээдэг, хүнише зоригжуулдаг гэжэ эдэ шүлэгүүд бүримүһэн гэршэлэнэ.

Тэдэ абаһаар лэ дуран гэхэн жаргал асардаггүй гэжэ автор нэргыһэнэ. Али нэгэ үедэ «хаха бутта сохёод, харагдангүй галинда» «тэршэ» зүрхын хүлгүүдхэн «түрүүшын дураныше» эрдэг ха юм. «Шуургата намаран эхиндэ», «шамда дурагүй» гэхыешье үзэгдэдэг лэ гэхэнэ. Зүбөөр ёһотойл инаг дурааа золгоһон хүн жаргалтай гэжэ поэт мэдэрнэ:
**Жаргал гэхэши иимэл гү?
Жабхаланта энэ дэлхэй
Жама ёһон энэл гү?...
Жаргалтайб даа шамтаяа,
Жаахан минии Туяахан!
«Ярана сагнай...» Энэ бүлэгэй гаршаг тон гүнзэгй удхатай. Тус гаршаг доро толилогдон шүлэгүүд юртэмсэ дэлхэй**

юрэ ажабайдалан эдэб үзэгдэлүүд, үйлүүд тухан өөрсэ бодомжолоннууд:
**Газар дэлхэй дээрэхэнэ
Юундэ халхин бологшоб!
Газар гараад байхада,
Юундэ тэрэ улигшаб?**

**Газар дэлхэй дээрэхэнэ
Юундэ хүнүүд ажаһуунаб?
Гарын баряад золгоходо
Юундэ тэдэ баярланаб?**

(«Газар дэлхэй дээрэхэнэ»).

«Будильник» гэжэ юрын хэтаршагтай шүлэг хаража үзэе:
**Урдаһаамни сэхэ харашоод лэ,
«Унтыш, унтыш!» гэхэндэ
Нэгэл юумэеэ дабтаад лэ
Наадалжа һууна... будильник.**

**Наһаараа хүгшэн энэ барһан
Налайха сагаа хүлээн ёһотой.
Сагайнгаа хэмжүүр тоолон -**

тоолон,
Сагашаһан тэрэ шарайтай...

**Хоёр мушхуур хухаршоо,
Хахад хүлын холторшоо,
Сахариг шүрэбиньш барһанай
Сайжа элхэн хэбэртэй.**

**Хэды тийжэ хүгшэрөөш һаа,
Хаана албая, ажалша:
«Холшор найһш тоолоноб,
Хэрэгтэйб шамдаа, бү баһа!»
Тийг-тааг, тийг-тааг, тийг-тааг...**

Юрын часы тухай хэлэгдэнэ, тээд тон гүнзэгй удхатай шүлэг үдэр хоног, он жэл ходооржэ, хүнэйл наһа тоолоно. Саг гэшэ өөрөө «хүгшэрхэгүй», харин бидэ... «Зүнгөө төөришөөд», «зүгөө һамаршоод», «зүдэржэ» заримдаа ябатаршини «гансахан лэ зүб шийдхэбэри» «гараад ердэг хаана хаанаһаашьеб» гээд баһа нэгэ шүлэг соогоо автор бодомжолно.

**Нобшорһон сагынь,
Зогшооо гэшэ гү?
Нойртоо тэрэ али
Зада сохюушоо гү?
Хүдэлхээ болитороо
Хүлюушоо гэшэ гү?
Номгон бүхэн,
Намдашье ербэл...
Угы! Хүйтэн уһан
Үргэһемни үдэг!
Сэбэр агаар
Сээжьем тэшиилгэ!
«Нойртоо дарагдахагүй,
ужаг ноһош сагышье» һаалта хэхэ ёһогүй, урэгшаа дабышаа ёһотой, урма зориг бадаруула хүсэн - хээгэдэнье байха гэжэ поэт батаар хэлэнэ.**

«Ярал» гэжэ шүлэгбээ хажуу гэхэнэ хаража шүүмжэлэхэ бодол түрүүнэ:
**Яарамтаа гэгдэгхэн хүлэстэл
Яарана дэмьрхэн энэ сагнай,
Урилдаанда бүдэгхэн хүлэгтэл
Унатараа яранабди бидэшье...**

**Шангаганай шэхэн сай - сайһаар
Шамбалын дайниш дүтлөө гү?
Үрдигүй үлэхээ ай айһаар
Үлэгэнэ, хүнүүд яарана гү?**

**һуһан томо гэхүүһээ
һүхөөрөө өһөдөөл таһа сабшаад,
Адуугаа яашье мэдэрхээ
Айһандаа яаранабди маргааг...**

Үдэрэй юрьэндэ хөөрөгшэнэ, хүлэгн, юушые үлэгдэнэ байһанаа ойлгохоёо болишоод лэ бү ябаһа гэжэ автор һанаагаа зобонно.

Энэ номой һуулын бүлэг «Найдал» гэхэн гаршагтай. Тус бүлэгөө автор «Шүлэг тухай шүлэгөөр» эхинэ. Эндэ дээрэ хэлэгдэнэ «Би Ахынби» гэжэ шүлэгөө автор үргэлжэ муулахэдэ:
**«Тэрэ энэ шотагай бэшэб,
«Тэндэ ошоогүймни мэдэжэ» -
Гэхэ мэтээр дуугархыс
Гансата дургагүй болонхойб»
- гэжэ геройнгоо ухаан бодолой хүгжэһые харуула.**

**Хүнүүд намһаа мүнөөшье
«Хаанахитайши», - гэжэ асуудаг.
Баяраар халиһан минии зүрхэн
«Буряадай!» - гэжэ харюусадаг.
«Эрдэнэ элэхэ бүрээ үнгэ ородог» - гэдэгтэл хүн яба ябаһаар лэ ухаа ородог гэжэ шүлэгшэн бодомжолно. Буряад зон буусаараа илгарха ёһогүй гэхэн бодол эндэ мүн лэ дамжуулагдана.**

«Хатадаггүй нулимса» гэжэ нэрэтэй шүлэг Чечен Республикада алданы унаһан Аха шотагай хубүүн Баяр Балдановын гэрэлтэ дурасхаалда зориулагдана.

**Дууһан эхын бархиргаа
Дуһан унаһан нулимсыень,
Хатаажархихадги гээ гүт? -
Хатадаггүй тиймэ нулимса!**

**Хубүүдэ алданы эхнүүдн харбаб,
Хүлдэнь унаха хэн гүт, сошон!
Улаһан эхтэй уулзаад байба,
Улаан зүрхэнтнай үбгэхэ гү,**

Автор дан үүсхэгнэдтэ, мүн бэй «даннай хэндэш хэрэггүйе, дүүрэг оймгохо артагүй» хүнүүдтэ шангаар хандана.

Энэ бүлэгтэ үгтэнэ «Ангуудай архидаан» гэжэ басни удхатайшье, өөрсэ хэлдэрт ишье:
**Амигад олоороо сугларжа,
Архидаба гэхэ нэгэтэ,
Ангуудтай шубууд хамтаржа,
Аялаһан, дууһан найрлаба.**

**Шоно, үнэгэд һогтуугаар
Шалин, шашан гүйлэгэнэ,
Шалгай турлаагтай ханилна,
Шангаган алданы унаһа.**

**Эдэ бүгэдые адаглажа,
Эльгэ хатан байһан
Ангууһан гэнтэ зог татааг,
Анираа хатан бодобол даа:**

**«Айл зониймнайшье дунда
Агил юумэн болодог даа.
Эдгынше дэмь наадалжа,
Энэжэ һууһан нүгэл гү?»
Ажабайдалай алибаа дүтэ,
дундануудые хэээ нэгэтэ бүгэдэ ойлгоггүй гэхэн асуудал поэдэй зүрхэ сэдхэлгэ хүлгүүдэ гэжэ эдэ мүрнүүд гэршэлэнэ. Мүнөө үсын тоогтууригүй, хүндэ байдал хубилжа, «тайбан байдал ерэхэл эдэ гэхэн найдал дүүрэн шүлэгөөрөө автор помоо түгэсэнэ.**

**Арад олон зониймнай
Амар тайбан жаргаа
Амгалан налгай сагнай
Алаг гараад ошохогүйл.**

**Адууһа малаа үгхэжэ,
Аглар дайдаа эзэлжэ,
Арюун сэбэр байдгалтай
Арад зоннай жаргахал!**

Баяр Балдановай энэ ном ажабайдалай эдэб асуудалнууд, үгшын хүсөөр дамжуулагдана, мүн улаһан талһаа гүнзэгй шүлэгүүд энэ согсологдоог гэжэ тэмдэглэе. Найруулагдана хэлэнэй талаар зарим тэды дүтэ дунданууд дайралдаһыё һаа, юрэнхыдөө яһала һонин согсолбори болоо һаа һанагдана. «Бурханай бэлэг - бэлэгшэ шадабарья» бүри һайһаар мүнхэлхэ болгоһон!

А.БААДУВАЙ
хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандаһан

Бадма ШОЙДОКОВ

АЙДАРХАН ХААНАЙ БАСАГАН

ЭРХЭ ДАНГИНА

Үльгэр

1946 оной майн 17-го армуһаа нютагаа усхадаг, Аюушын Даша (набаагха) нагасам бшлжэ, хэбтэриин болошоод байгаа. Тиш энэ үльгэр хөөрэхэдэнь, бэшэжэ абаа нэм.

Урда сагай урин дулаан байхада,
 Ургы сэгсгэй ингэжэн зулаатаһан үедэ,
 Абарга галзуу могойн шэгшын шэнэндэ,
 Огторгой тэнгэрийн оёоргүй харанхыда,
 Барга саган бүүдүүлг эрхэ байдалда,
 Хүрлэтэ дэлхэйн заха хизааргүй сагта,
 Ара талаараа бэлшэжэ адуугаар баян,
 Үбэр таладаа үхэр малаар олон,
 Уула байса хушаһан хони ямаадагтай,
 Үнгэрүү хөөрүү хоёр дошхон түшэмэдтэй,
 Үглөөнэй нарандал гурбан найхан хатантай,
 Үри хүүгэд гэхэдэ орой хэншье үгы,
 Гушан мянган үнэншэ сэхэ сэрэгшэдтэй,
 Гүвэдэхэ гээшье мэдэхэгүй гушан баатартай,
 Хөрхө мөргөн, хатуу шэрүүн хажуулаштадтай,
 Огторгой тулама сагаан мүнгэн ордонтой,
 Обооржо харахада, тоолошогүй түмэн
 шагаабаритай,
 Оройгоорнь харахада, алтаар
 ялаганаһан ганжартай,
 Моридой уридама мүнгэн сардамал хэрэлсытэй,
 Могой шэнги мянган толбото боһоготой,
 Ардаг эмнигүүдые амыень мэдүүлэн уяха
 Огторгой тулама арбан алтан сүргэтэй,
 Дээшээ сөргөтоһон мүнгэн ордон оршоно,
 Дээгүүр наагуур шодэ харгаан яларна.
 Хана бүхэнийнь хоргой торгон хибэстэй,
 Хэблэмэл гэлээр бүтээн барлаһан үһытэй,
 Номин шулуу харууддажа шахаһан налаашхатай,
 Нюдэ харгаамаар гоёһон үндэр гуламтатай,
 Бүхэ ханануудынь баатарнуудай хүригөөр
 гоёогдоһон,
 Булан бүхэнийнь Будда бурхадаар тахигдаһан
 Булта зонние гайхуулажа байдаг гэшэл.
 Агуу энэ ордондой дээдын эзэн
 Айдархан хаан жаргажа хууһан гэлэй.
 Үдхэн найхан яларма ута дэлхэтэй,
 Уужам харгын тооһо хамадаг һүүлтэй,
 Уһан хара хурдан моритой бэлэй.
 Эмниг ардагынь буга ногоон эжэлтэй,
 Өөдөө сөсөрһэн аршаан булаг умдатай,
 Айдархан хаан арад олоһоо зонхилжо,
 Амгалан тайбан, найшаал магтаалаар баян,
 Үбсүү сээжээ эльбэн хуугаа бэлэй.
 Эхиртэл адли гурбан найхан хатандаа
 Урдын юумэ узуурһаань удхалан хөөрһэнэ,
 Түрүүнэй юумэ түүхэлэн хуужа идхана.
 Инаг хатадтаа сэдхэлээ дэлгэн хуубашье,
 Айдархан хаан ханаа хүндөөр алдажа,
 Аймшагтай юумэндэ зүрхэлһэндэл харагдаба.
 Гурбан хатанай дундахынь энээнине ойлогожо,
 Гунигтай аалиханаар үгэ хүүрээ урадхаба:
 - Сэбэр түрэлтэ хаан эзэмнай, хэлыт:
 Сэсэг найхан нюдэнтнай уһатаһан хэбэртэй,
 Сэмэг харуул шарайтнай барыһан шэнгил,
 Сээл талан зүрхэнтнай уйдажа уяраал,
 Удаань дундахи хатанинь уруугаа хаража,
 Уй хай болон уйдхарта баригдажа,
 Орон дэлхэйдээ үршөөл хайра гуйжа,
 Сэдхэл зүрхөө уяруулан гашуудан байжа,
 Айдархан хаан эзэеэ шэртэн хуугаа бэлэй.
 Хаан эзэнийнь өөдөө харан наманшалжа,
 Хурса нюдэдөө уһатуулан уйдан хуужа,
 Хүнды сээжээ уудалан саанаһаа хэлэбэ:
 - Инаг хайрата дунда найхан хатанин:
 Уһатай хүбэлгэнөөр үлүү бэрхэ байбаш:
 Эдэ зөөриемни эзэлэн харан ябаха,
 Албата зонниемнай мэдэжэ, хаража зонхилхо,
 Эльгэ зүрхэндэ дулаан үри үгыбди,
 Эльбэн эрхэлүүлэн үргэхэ бага үгыбди,
 Ээм дээрээ үргэхэ үхибүү үгыбди.
 Эхиртэл адли эрхэ гурбан хатанинь
 Үгэлхэ хэлэхээс ойлогожо ядан хуулай,
 Айдархан хаан эзэеэ шэртэн зогсолой.
 Дундахи найхан хатанинь толгойгоо үргэжэ,
 Дорног үгээс олон зоний дуулахаар
 Шаха тангаригтал амалан саанаһаа хэлэбэ:
 - Хүн зондоо хүндэтэй хаан эзэмни,
 Хүнэй хүүбүүдые хараса нюдөөрөө харганха
 Хүүхэн үриие шамдаа удангүй асархаб,
 Хүлээжэ хайрата инагни бү ядалши.
 Айдархан хаан үлөөшэ хатадаа шарайшалжа,
 Үгэ хүүрээ хэлэхыень хүлээн хууба.
 Бага хатанинь баяртай шарай шарайлажа,
 Баба эзэнээ баясуулаха гэжэ амалба:
 - Хаан эзэндээ хүбүүн баатарые түрэхэлби,
 Хүлээжэ сүхэрһэнэй хэрэг бага гэшэл даа.
 Эхэ хатанинь эзэнийнгээ баярлахые хаража,
 Юушыёб шэбшэһэндэл үгэ дуугай хуулай,
 Елуур мұльһидэл элэгэнэн барын байлай.
 Инаг хоёр хатанаа уяран шагнаад,

С. ХАИХАРОВАЙ зураг.

Арюун баяртаа тоорин хууһанаа ойлогоод,
 Айдархан хаан гүнзэги саанаһаа сэдхэжэ,
 Эхиртэл адлихан хатадтаа үгэлэн байлай:
 - Одоо ханаа үнөөндөө гажархаа болижо,
 Орон нютагаа эрьхэ харахаа гарахамни,
 Албата зон арадаа золгохо дурамни
 Үни удаанай ой ухаандам оронхойл,
 Ошохо, ябаха болобо гэшэлби даа. -
 Айдархан хаан газаа тээшээ гаража,
 Алтан дэлхэйдээ зальбаран байжа хүгэдэбэ;
 Үндэр сардамал хэрэлсыһээ аргаахан буужа,
 Аман соогоо уряанай ба мүнөөнэй юумые
 Али болохоор ухаандаа шэбшэн байжа,
 Орон нютагайнгаа эзэдтэ дохин хүгэдэжэ,
 Ойро холынгоо арад олоние мэндэшлэһэндэл
 Үгэ хүүргүй уйдхарта тараан зогсолой.
 Удаань эзэн хаан ордондоо оролой,
 Үхэрэй эбэр даашагүй хүндэ шагтаттай
 Ангай арһан магнал дэгэлээ үмдэлэй,
 Бухын эбэрээр сардан байжа бүтэрһэн
 Бухайр шара номо наадагаа зүүлэй,
 Эхиртэл адли гурбан хатадаа шарайшалан,
 Ами аминдань ингэжэ айлдахан зогсолой:
 - Бусажа нютагаа ергэриин инаг гурбамни,
 Баяр зугаатай, энхэ элүүрые юрөөжэ,
 Эльгэ зүрхөө дэлгэн Таандаа тааланам,
 Эзэний нэрһээ ингэжэ гурбуу хандатнай дохином.
 Эхиртэл адли эжэл гурбан хатанинь:
 - Эзэн хаамнай аян замда гарахашни:
 Эдээнэй дээжэ аята сайһаа амсажа,
 Эхиртэл адли бидээнэй хүндэлжэ мордыш даа, -
 Өөһэд хоорондоо үгэ хүүрээ ойлогсолжо,
 Эдээнэй дээжые элбэг дэлбэгээр бэлдэжэ,
 Ундын хатууе танха танхаар табижа,
 Айдархан хаан эзэеэ урин байжа,
 Урда хойнонь уян нугархайгаа харуулжа,
 Үлүү ехээр хүндэлһэн маяг гаргалай.
 Хаан эзэн эдээнэй дээжэһээ амсан,
 Хатуу ундаар орон нютагаа сэржэмдэн,
 Хахасан мордохо болоһоноо хэлэжэ байлай.
 Үдхэн хилганадал ута найхан дэлхэтэй,
 Утын харгыда эсэхэ сусахые мэдэгтгүй
 Хөө хара эмниг ардаг мориео
 Хоолойн найханаар урамдан байжа дуудалай.
 Дээбэритэ тэнгэрийн зүүдэл манатан үһэржэ,
 Дэрһэтэ талын ургаса ногоон хумиржа,
 Долгито далайн уһан хөөһэтэн эбхэржэ,
 Хөө хара эмниг ардагынь инсагаалжа,
 Хада уулынгаа буга, ногоонтой наадана.
 Хаан эзэнийнгээ хоолойн ханхичаһан урамдаа
 Гүйдэл дундаа шагнан сасуу турьяжа,
 Гурба дахин булгархай нугархайгаар хүльбөөжэ,
 Уула хадын хабшал харгые шэлэжэ,
 Ухаа тооһо огторгой туласа бурьюулжа,
 Ордон гэртээ гүйлгэһөөр хүрэхэ эрбэ
 Айдархан хаан эзэн хүлэгөө хазарлажа,
 Улаан заңданаар урлаһан эмэлээ тохожо,
 Уһан оломоорнь хотойсо жэбжысэ татаба,
 Тамһан зөөлэн жолоогоо гартаа абажа,
 Таатай зохидоор эмниг ардагтаа мордобо,
 Баруун хойто зүг барин гүйлгэжэ,
 Боро тооһо бурьюулан хийдхэн арилба;
 Шорой тооһо хии мэтэ хөөрсэгэнүүлжэ,
 Сахилгаан мэтэ дада орон саашалба.
 Айдархан хаан яба ябаһаар ябана,
 Ошо ошоһоор бүри холодон ошоно.
 Үхэр малаа эрьен тойрон шэнжэлнэ,
 Атар тарган гэжэ тобшолол хэнэ;
 Тайгые бүрхөөһөн түмэн азарга адуугаа
 Тиирэһэн хүүдэр газараарнь шалган гүйлгэнэ.
 Гэр байрынгаа гал гуламтые тахихан
 Гүрэн түрмын арад олон зоние
 Хэнэй хүбүүн хэн гэдэг зонхилжо,
 Хүүхэн дүүхэйн сэдхэл жэгнэн жаргахаб?
 Уураг таржаа уудалан эрьюуээн бодолготожо,
 Улам бүри ханаа үнөөндэ абтана;
 Сэдхэл зүрхэнийнь гашуудал гунигта баригдажа,

Саанаһаа өөрыень химэлэн хибэхэдэ гэнэ,
 Ара талынгаа албата олонтой золгожо,
 Амар амгаланна айлдахан байжа мэндэһэнэ,
 Үбэр майлынгаа улад зоние золгожо,
 Үри хүүхэд, үбгэд хүгшэдыень амаршална.
 Хүбүүд басагадайнгаа хурим түрэ наадажа,
 Хоног бүри хэдэн найр эдэлнэ.
 Зүүн урдаһаа ой модод найгаад,
 Зайдан халхи шуурган хирэн эшхэртэд,
 Хабарай дууша шубуухай булжамар үзэгдөөд,
 Хаан эзэний урдуур хойгуур шидээд,
 Хонгёо хойлойгоор хүүхэнэй
 Дуулаһандаа жэргэжэ,
 Айдархан хаанда амалан хэлэжэ оробой:
 - Хаан эзэмнай, ордон гэртээ шамдан бусыш,
 Орон нютагайш эзэд ингэжэ гуйнал.
 Баатар тайжануудые гүйдэл дундань зогсоохо
 Басаган үриие хүлээжэ ябана гэшэлши;
 Илдам инаг дунда найхан хатанинни
 Оксан далайгааршые жэшэшгүй басага түрөөл;
 Баяр зугааша бага найхан хатанинни
 Барас мэтэ баатар хүбүү түрөөл.
 Эжы, абадаа эрхэ тангил хүүхэншнни
 Ордон гэртээ өөрыншнни бусахые хүлээнэл,
 Барас мэтэ баатар шиираг хүүбүүшнни
 Байшан ордондоо бушуу бусахыеш хүлээнэл.
 Булжамар шубуухайн асарһан жэгтэй мэдэһэнэ;
 Баяр баясхалангаар ханаа сэдхэлынь ханажа,
 Айдархан хаан уярыхын эхээр уяража,
 Алаг эрэн нюдэдтөө уһа гүйлгэлэй;
 Эмнигээ гүйдэл дундань зогсоон байлгажа,
 Орон нютагаа бусахаар гэдэргэнь залалай,
 Хии халхин мэтэ шуумайн гүйлгэлэй;
 Ордон гэртээ үглөөнэй наранаар бусажа,
 Эмниг ардагаа гүйдэл дундань зогсооло,
 Үндэр сагаан ордондоо шамдан оролой,
 Үри хүүгэдээ тэбэрин таалахаар яаралай.
 Баатарнуудай хүригөөр гоёогдоһон
 баруун ханадань,
 Баяр түрүүлмэ багашуулай мансынуд байжа,
 Айдархан хаан дунда хатажа утгажа,
 Эзэний шадалаар эрхэлүүлэн байжа таалана;
 Бурхандаа сэбэрхэн бага хатажа тэбэрижэ,
 Баатарай ёһоор озон байжа нэнгэнэ;
 Басагандань түрүүн дүтлэн хажуудань зогсожо,
 Бусагархан хасарыень үндэн эльбэн ханана,
 Удаань хүбүүндээ хажуудань дүтлэн байжа,
 Абын халуун энхэрлээр хасарыень таалана.
 «Баярлаһан хирээ бархирба» гэнэ мэтэ
 Гэрэлтэмэ хурса нюдэдтөө уһа гүйлгэнэ,
 Гурбадахы найхан хатандаа хандан хэлэлнэ:
 - Тогоо тогоогоор эдээнэй амтатайе бэлдэхэ,
 Танха танхаар умдын хатууе нэрэхэ,
 Табаг табагаар тоһо, зөөхэй түхээрхэ -
 Эды ехэ ажал даажа абаа болыш даа,
 Тэнгэрийн тоогүй үдэрнүүдтэ тухашарха бэш иш,
 Тэсэжэ үзэхэ гээшэ уялгаһ болонол даа...
 Айдархан хаан үхибүүд тухайгаа бодолготон,
 Үлгыдэ оруулаха найр тухай шэбшэнэ;
 Хоёр хүүгэдээ хэн гэжэ нэрлэхэб,
 Хэн энэ нэрэ хүүгэдэнь үгэхэб?
 Бултанай түрүү буурал сагаан үбгэнийе
 Баранһаа үлүү сэгсэг гэжэ мэдэдэг байжа,
 Эзэн хаан тэрээндэ элшые томилжо,
 Урижа асарха тухай Зарлиг буулгаба.
 Буруугай бэлшээрһээ гаража үзөөгүй үбгэжөөл
 Бэлтгээр ногоон нюдэдтөө соходоо гарган,
 Хаанай зарлигһаа халган сухарин зогсожо,
 Харьюусаха аргаа оиндоо оложо ядаба.
 «Эзэн хаан хуули хүсэ ехэтэй,
 Арсажа харьюусаашые хадан абаашажа шадаха,
 Ошохо найтаань хүсөөхэ болонолтонб,
 Алдуу эцдүү тэндэ ойломторгүй гаргаа наам,
 Өөрым толгой таһаран газарта унахалтан?»
 Хэды хэсүү эрхэ байдалда байгаашые наа,
 Хаан эзэнийдээ хүрэхэ уялагам болонол даа;
 Олон наһа найлаха бэшэ хадаа
 Ошохо баатай болоһомни ойлоготой гэшэл даа.
 - Оройдохин толгонм таһараа хадаа таһараг даа,
 Үбгэжөөл ухаандаа ингэжэ шэбшэн сасуу
 Элшын хойноһоо хүлэгэй галгагаар дахалай.
 Үлгэн дайда нютагынь үнгэжэн холонготожо,
 Ургы сэгсгүүд үнгэ зүһөөрөө гэрэлтэжэ,
 Улаан наран элшэ туяагаа сасажа,
 Үржэлтэ дайдын үнгэ зүһэ бадаржа,
 Үбгэжөөлэй сэдхэлдэ уйдхар, баяр түрүүнэ,
 Баабай хаан ехэ найхан хатантайгаа
 Буурал сагаан үбгэжөөлөе утган байжа,
 Баяр мэндээс доро дохин айлдахажа,
 Унаган хүлэгэй уридама хэрэлсы дээрээ
 Уяран байжа хүлээн хүндэлэн абаба.
 Буурал сагаан үбгэжөөл бохилзон дохижо,
 Бусааха абархын хайра үршөөл гуйжа,
 Баабан хаандаа бурхандаа мүргэжэ байба,
 Бархирха орнахоор бэлэн шахуу байба.
 (Үргэлжэлэһынь хожом гараха).

ЭРТЭЭННЭЭ ЭРДЭМЭЙ ОРЬЁЛ ӨӨДЭ

Хургуулийн хүүгэдэй хабарай амаралтын үедэ заншалта ёноороо гуманитарна предметүүдээр республиканска олимпиада үнгэргэгдэнэ байна.

Республикамнай бүхы аймагуудай, Улаан-Баатарай Монгол-россин гимназичин ба Алын тойрогой түлөөлэгшэд тус олимпиадада хабаадаа. Хүдөөн хургуулинуудай хурагиад урда жэлнүүдтэ орходоо найн бэлдэхэтэй байгаа гээд абанаар лэ хэлэхэ хэрэгтэй.

Хари хэлэнүүдээр ехэнхи түрүү хурунуудые шислэл хотын үхибүүд эзэлэ. Ганса англи хэлээр 11-дэхи классай хурагиадай дунда Хэжэнгийн 1-дэхи хургуулийн шаби С.Оширова, францүз хэлээр Хяагтын аймагай Ех-Нугын дунда хургуулийн 10-дахи классай хурагиа Н.Аюшеева гэгшэд хүдөөгэйхид сооноо шалгарба.

Түүхээр Бэшүүрэй 1-дэхи хургуулийн Т.Васильева, Хурамхаанай 1-дэхи хургуулийн Ш.Будаева, Прибайкалийн аймагай Зырянгай хургуулийн В.Дымбрылов, шислэлэй 25-дахи хургуулийн С.Дагангаров гэгшэд түрүүлэн байна.

Ород литератураар лингвистическэ 3-дахи гимназичин Д.Шалаева эрхимлээ.

Баргажанай аймагай Хилсэгийн дунда хургуулийн шаби Л.Цыбенова, Хэжэнгийн лицейн Э.Миронова, Кабанскын 2-дохи хургуулийн В.Воронин гэгшэд бэлдэхэтэй үрүү ород хэлт мэдэхээрэ шалгаржа гарана.

Хэдэн жэл соо эвенк хэлээр олимпиада болодоггүй нэн. Харин энэ жэл мэхидхэгдэжэ, 7 хүбүүд, басагад хабаадаа. Үсөөн хабаадагшаднаа боложо, түрүү хурунуудые эзэлэгшэд элрүүлэгдэнгүй.

Буряад литератураар 10-дахи классай хурагиадай дунда Захаамитай аймагай Улсэгийн дунда хургуулийн шаби Цыбенова түрүү хуури эзэлэ. Агаанаа ерэнэн, Хүсөөтын хургуулийн шаби Оюна Майорова 11-дэхи классай хурагиадай дунда түрүүлэн байна.

Оройдоол таба-гурсаан жэлэй саада тээ хургуулийн программада «Нугалтын эрхэ»

болон «Налог таталгын хуули ёно» гэнэн предметүүд оруулагдаа нэн. Буряад Республикын нугалтын комиссийн түрүүлэгш Владимир Ларионов Россин налог таталгын министерствын Буряад Республикадахи управлениин таһагай түрүүлэгш Раиса Бадамсва хошой хэлэнэй шоор, шимэ хэл хэмжээнэй олимпиадакунуд анха түрүүлшынхисэ мэхидхэгдэжэ гэнэ. «Маанадаа үрэм мэдэхэ эхэтэй эрхэтэд хэрэгтэй», - гээд, тэдэ тобишоюу. Шислэл

хотын 65-д а х и хургуулийн шаби Евгения Курочкина «Налог таталгын хуули ёно» мэдэхээрэ шалгарба. Улаан-Удын 19-дэхи хургуулийн Надежда Кузьмина «Нугалтын

«Налог таталгын хуули ёно» гэнэн предметээр түрүү хуури эзэлэгш Евгения Курочкина урмашуулагдана.

ШЭДИТЭ ОНГОХОНУДАЙ ОРОНООР АЯНШАЛГА

Хабарай амаралтын үедэ респуб.шкын шислэл хото Улаан-Үдэдэ хургуулийн үхибүүдтэ зориулагдана мэдэб хэмжээ ябууланууд, мурьсөөнууд, олимпиаданууд үргэн тэлисгэйнээр үнэрлэн байна. Тийнжэ Сибирин регионто ородог аймгуудай бэлн ша табаригай, галаанган эфир артистнар «Онгохоной шэдитэ орон» гэнэн фестивалта ер асаргажа, Буряад орон байрлуулаа. Шэдитэ, Агаана, Томскһоо, Абаканһаа болон Буряад оронһоо 14 хүүгэдэй театр эрээ гэжэ тэмдэгтэ. Зургаан үдэртэй туршалаа үлэр домотой ороноор үхибүүд аяншалга гэнэ. Үхибүүд ород, буряад болон хари гүрэнэй онгохоноудай танилсаа юм. Театрууд тухай тобишохоор хөөрө.

Хэжэнгийн жэшээтэ арадай театр. Хүдөөбридэншэ Буряад Республикын габыята соёлтой хүдээмэрилэгшэ Сэлмэ Самшиловна Цыренова.

- Сэлмэ Самшиловна, энэ ехэ Баруун, Зүүн Сибирин хүүгэдэй театруудай фестивалта ганай театр нэхэнэ. Театрайтнан ажал габыа тухай зон дуулаһаншье байха. Тибоншье театргаа ганилсуулы.

- Манай хүүгэдэй театр 1974 ондо Хэжэнгийн хүүгэдэй байшанда багахан кружогһоо эхилэнэ намтаргай. Хооһон талман дээрэ гэнэ театр бодошоогүй юм ааб даа. Хэр уһаа хойшо Хэжэнгийн зон дуу шүдэгтэ дуратай, бэлнгтэй гэжэ мэдэжэ. Үхибүүдэй талаан бэлнгые хүгжөөхэ, хүмүүжүүлхэ талаар арагагүй ехэ ажал хэгдэнэ. Шадамар бэрхэ багшанарай хүсөөр эдэ бүгэдэ бүтэнэ гэгшэ. В.С.Мункин, Б.С.Мункина, Г.Б.Цыбикжапова, С.Б.Цыренов гэгшэд драматическа кружогтой эхин шата байгуулһан. Эдэмнай ганса Будамшуус, Норинне, Пиглайе наадаха бэлэ, мэдэжэ Шекспирэй «Отелло», Шиллерэй «Коварство и любовь» гэхэ мэтэ зохёолнуудһаа

байшааб. Театртамнай ойнтой багшанар С.Н.Шондокова, Н.Б.Дмитрова гэгшэд ажаллада.

- Михаил Батонин «Алтан Муцартын шюуса» гэнэн жүжгэ габыхатнан, тэдэ юудэ энэ зохёол шэдитэ гэншобта?

- Энэ зохёол хадаа мүнөө хагуу сагта гон хэрэгтэй гэжэ һанагдана. Бодн байхан саан сэдхэгтэ сэдхэгжэ, буян үнэгтэжэ яогты гэнэн ехэ һурдагшай, шабаритай зохёол болоно. Юрихы байдалда һайн һанаатай, нигүүлхы сэдхэгтэй ябая гэгэдэгдэнэ. Гээд хайшан гээд нигүүлхы сэдхэгтэй болохоб, сэдхэгтэй ариун сөбэр байхын тула яахаб гэхэ мэтэ асуудалнуудта харюу оломоор жүжгэ болоно. Наадажа байһан үхибүүдтэ ямар нүлөөтэй гэгшэб! Эдэ үхибүүд саашаа үетэн нүхэдтөө дамжуулаха аргатай. Зүжэгтэ 12 үхибүүд хабаадана. Эгээ багамнай 3-дахн классай,

саашаа дээдэ классай үхибүүд ябана.

- Иймэ бэлнгтэй үхибүүдэ бэлдэжэ, шэлэжэ абатаг гүт, али өөһэдөө эрдэг гү?

- Театртамнай Хэжэнгийн дүрбэн хургуулийн бэлнгтэйшүүд ороно. Зарим үхибүүд өөһэдөөшье эрдэг, гэр хиншье хүүгэдэ асардаг юм. Хэр гэнэ хүнөө бэлдэхэ саг болодог даа. Булта эрмэлзэлтэй, урагнаа һанаатай үхибүүд.

Зургаандахи классай хурагша Алар Гомбоев гол ноур - ама сагаан хулганье наадана. Энэ хн хуудумнай чашаа үлүү саг соо тайзанһаа буунгүй, гансаараа жүжгэ даажа абана. Нягта, оролдосотой, харюусаһагай, оорин болотойн хүүгүүн юм. Республикын театруудай наагнда «Орхим

наагтаһа» гэнэн нэрэдэ хүрэнэ.

Алын округой Догой шотагай хүүгэдэй «Ошон» гэнэн театрай Хүдөөбридэншэ Догторма Доржиевна Батомункуева.

- До-норма Доржиевна, нэгэ хды үгөөр өөр тухайгаа?

- Миний гоонто шотаг хадаа Здын аймагай Дэрэстэй шотаг болоно. Мэргэжэлээрэ ород хэлэнэй багшаб. Догой шотаг ошоһоор 30 гаран жэл болооб. Театрта дуратай байһан дээрэнхэ 26 жэлэй туршала театрые ударилдажа байһаб. Шотагтаа арадай театр

байгуулһанби, хажуугаарнь үхибүүдтэй ажаллана гэгшэб.

- Жэлдэ хды жүжгэ табиша гэгшобта?

- Жэл бүхэн хоёр-гурбан жүжгэ табихые оролдодогбди. Мүнөө намар шотагаймнай уран зохёолно Д.Батожабайн ойн баярта зориулжа, «Төөрндэн хуби заяан» табиһан байнабди. Хоёрдохн жүжгэнай буряад арадай онгохон «Алтан шагай» болоно.

Классическа зохёолнуудые табихые оролдодогбди. Жэнгэн, Ж.Мольерэй «Мешанин во дворянстве» жүжгэ табижа, округ, область соогоо түрүү гараад, Бүхэроссин «Артек» лагерь ошожо, дипломант болоо

Һэмди, А.Пушкинай «Цыган» гэнэн нэмэ дээрэ үдэрхэтэ жүжгэ табижа. «Океан дагерыта баһал дипломант болооб гэвди.

- Танай харагнал хэ гэгшэб?

- Округ соогуураа ябай гэнэн нэмэ дээрэ үдэрхэтэ хүндэнэ боложо шотагайнаа үхибүүдэ ажалнуудтай үлэрхэтэ хуле гэнэн янзатай байһа.

Энэр артистнууды Диринүүлэй ондлотель урижа, шотагайн зохёолно Д.Р.Батожабайн мэргэжэ номой сангай танилсуула Библиотекын ажалтай «Адууһанай дуун» гэгшэ кинофильм үхибүүдэ дурдаһан байна.

Хэдэн үдэртэй туршала онгохонудан ороноо аяншалһанай удаа, эгээд харюусаһантай, дун гаргалтай үдэр хүржэ эрэ. Томскһа «Флория», Улаан-Удын «Зеркало», «Душа Байкалы» Хэжэнгийн театрууд лауреат нэрэдэ хүртэн байха юм. Северо-Байкальскын, Улаан-Удын 32-дохн хургуулийн «Лель», Догойн «Ошон» театрууд фестивалта дипломантууд болоо. Бултаа үнэт бэлнүүд, грамотанууд барюулагдаа.

Ц.НАЦАЦАТОВА БАТОМУНКУЕВАЙ фото

МЭ

2001-2002 онд үргэлжэ байн... Олимпиадада түрүү хуури эзэлэгшэ шислэл Улаан-Үдэ хотын хургуулинуудта шалгалтаг үгөөр орохо эрхэдэ хүртөө.

Урда жаа мүнөө жэл хурагшанар 9-дэхи классай 11.000, 11-дэхи 11.000 болоно арбан юр хурагшанарай мянганиншье.

Борис БАЛДАНОВ Аркадий БАТОМУНКУЕВАЙ фото

Хургуулидаа мянганиншье хурагшалай болохо болоно 11-дэхи классай 11.000 мянганиншье дунда хургуули болохо, 3-р республиканы хургуулинуудта 1,5-р республиканы хургуулинуудта 1,2-р республиканы хургуулинуудта байһа болоно. Урда жаа мүнөө жэл хурагшанар 9-дэхи классай 11.000, 11-дэхи 11.000 болоно арбан юр хурагшанарай мянганиншье.

Хургуулидаа мянганиншье хурагшалай болохо болоно 11-дэхи классай 11.000 мянганиншье дунда хургуули болохо, 3-р республиканы хургуулинуудта 1,5-р республиканы хургуулинуудта 1,2-р республиканы хургуулинуудта байһа болоно.

Хургуулидаа мянганиншье хурагшалай болохо болоно 11-дэхи классай 11.000 мянганиншье дунда хургуули болохо, 3-р республиканы хургуулинуудта 1,5-р республиканы хургуулинуудта 1,2-р республиканы хургуулинуудта байһа болоно.

Хургуулидаа мянганиншье хурагшалай болохо болоно 11-дэхи классай 11.000 мянганиншье дунда хургуули болохо, 3-р республиканы хургуулинуудта 1,5-р республиканы хургуулинуудта 1,2-р республиканы хургуулинуудта байһа болоно.

Хургуулидаа мянганиншье хурагшалай болохо болоно 11-дэхи классай 11.000 мянганиншье дунда хургуули болохо, 3-р республиканы хургуулинуудта 1,5-р республиканы хургуулинуудта 1,2-р республиканы хургуулинуудта байһа болоно.

Хургуулидаа мянганиншье хурагшалай болохо болоно 11-дэхи классай 11.000 мянганиншье дунда хургуули болохо, 3-р республиканы хургуулинуудта 1,5-р республиканы хургуулинуудта 1,2-р республиканы хургуулинуудта байһа болоно.

Хургуулидаа мянганиншье хурагшалай болохо болоно 11-дэхи классай 11.000 мянганиншье дунда хургуули болохо, 3-р республиканы хургуулинуудта 1,5-р республиканы хургуулинуудта 1,2-р республиканы хургуулинуудта байһа болоно.

Хургуулидаа мянганиншье хурагшалай болохо болоно 11-дэхи классай 11.000 мянганиншье дунда хургуули болохо, 3-р республиканы хургуулинуудта 1,5-р республиканы хургуулинуудта 1,2-р республиканы хургуулинуудта байһа болоно.

Хургуулидаа мянганиншье хурагшалай болохо болоно 11-дэхи классай 11.000 мянганиншье дунда хургуули болохо, 3-р республиканы хургуулинуудта 1,5-р республиканы хургуулинуудта 1,2-р республиканы хургуулинуудта байһа болоно.

Хургуулидаа мянганиншье хурагшалай болохо болоно 11-дэхи классай 11.000 мянганиншье дунда хургуули болохо, 3-р республиканы хургуулинуудта 1,5-р республиканы хургуулинуудта 1,2-р республиканы хургуулинуудта байһа болоно.

НУРАЛСАЛАЙ ХУУРИНУУДАЙ ЯАРМАГ

МЭРГЭЖЭЛЭЭ - МЭРГЭНЭЭР

2001-2002 оной нуралсалай эсэл дүүрхэ тэсгээ дүтлэжэ байхай. Нургуулиа дүүргэжэ байхан дүргашанар бодолгото болонхойнууд. Ямар ажал дүргэжэ бээ юрюулах, дурьсын буляган мэрэгжэл хайшан гэжэ шудалхаб гэхэ мэтэ асуудалууд толгойсь тобооно ёһотой. Тезд эдэ асуудалууд таууцуул соо мэрэгжэлтэ шлээгүй зон болохо байха. Үглөөдэри оюутадна туһа болон, хашалта Уласхоорондын нуралсалай хууринуудай яармаг мэрэгжэлтэ шлэн абахыс

дурадхаа. Яармаг эсэл бүхэндэ улам хүсэжэ, нуралсалай эмхинууд бүри олоор оройдосотойгоор хабаадагс боложа байхай. Улаан-Удын нуралсалай эмхинуудтэ гадна Томский, Новосибирский, Москвагай нургуулинуудай филиалууд, Эрхүүгэй, Штын, Хитадай, Монголой нургуулинууд хабаадагс юм. Мүнөө эсэл түрүүшынхнээ Эрхүүдэ байгуулагдahan Америкын дээдэ нургуулинуудай филиал яармагта ерэн байха юм.

МҮНӨӨНЭЙ ҮЕ
БУРЯАД ХЭЛЭ ШЭЛЭНЭ

Дээдэ нургуулины оюугадай дунда эдлэб предметүүдээр олимпиада үнгэргэгдэдэг хайн заншалтай болонхой. Март харын һүүд багаар буряад хэлээр «Мүнөөнэй үе ... шэлэнэ» гэнэ гаршагтай мурьсөөн болобо.

Гурбадахия эмхидхэгдэн энэ олимпиадада оройдоо 2 дүгээр нургуули түлөөлэгчидөө эльсэгээ. Худса ажахын академидэ болон технологическа университеттэ буряад хэлэн муулар шагдадагһа болонхо, оюутаднын тус олимпиадада хабаадагһа. Энэ хараштай.

Олимпиада гурбан шатаһаа бүридөө Түрүүшын шатада хабаадагһаад элдхэлүүдыс дурадхаа. Юрий Энговат (түрүүшын) - педагогикын эрдэмтэй кандидат, Зуун Сибириин гуртэй соёлой болон искусствын доцент Ирина Бальжикмаквина (Нимаева) элдхэлүүдэй эрдэмтэн, ойлгоходо бэлт байхыс үндэн баримтануудыс хэрэглэс болон охсад тавьсь харьса сэгнээ. Эндэ Зуун Сибириин гуртэй соёлой болон искусствын академийн оюутад хайн элдхэлтэй байгаа.

Удаадахы хоёрдохы шатада команда соһоо нэгэ нэгэ хуи шлээдэгжэ, үгтэһэн темээр найруула бэшээ. Эндэ орфографическа, пунктуационно алдуунуудһаа гадна найруулгын гол үдхэ, үгтэһэн темэ хэр зэрэг харуулагданаһыс жоринхид сэгнээ. Эндэ командалууд адли тэгис бэрхэ байда гээд эшрүүгдээ.

Нургуушын гурбадахы шатада оюутад үгтэһэн үгтэһэн шлээ үгтүүдыс зохөөгоо, «Пойми меня» нааданда хабаадаа, арадай болон мүнөөнэй эстрада дуунуудыс хангоурдаа, хатарнуудыс гүйсэдхөн, урданай ёһо заншал тухай мэдэсээрэ хубаалдаа. Соёлой академийнхид энэ шатада шалгарба.

Гурбан шатын дүгөөр Буряадай гуртэй университетэй команда хоёрдохы һуури элээ. Зуун Сибириин гуртэй соёлой болон искусствын академийн хуууд, охсад түрүү һуурида гарна. Хуушын тоосгоидо БГУ-гай оюутад, Леонид Дамбасев, Мэдэма Самбуева хоёр шалгай нургуушын элэлтэй байна. ВСТАКИ-гай оюутан Баярма Бадмисва эрхмтэй.

Нисэжэ олимпиада түгээбэ.
Борис БАЛДАНОВ.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Баярма Бадмисва, Мэдэма Самбуева, Леонид Дамбасев.

Авторай фото.

«Урда жэлүүдтэ орходоо мүнөө жэл хураггүй олон нургаһанар дунда нургуули дүүргэжэе байна. Онсолходо, 5-дэхи классай хурагшадай тоо 19.000, 11-дэхи классайхид 11.000 болоно. 9-дэхи классай арбан юһэн мянган нургаһанарай арбан гурбан мянганинһыс саашаа

туһатай байһанһынһыс бүришье эли болоно. Асуудалда хабаадагһадай 79,4 процентһыс дээдэ нуралсалай эмхидэ орохо түсэгтэй, 17,6 - техническэ мэрэгжэл шлээхэ, 3,6 - ажал хэхэ ханаатай байна. Нургуулида орохын түлөө юун хэрэгтэйб гэнэн асуудалда олонһын шанга эрдэм мэдэсэ хэрэгтэй гэжэ харюусана гэнэ. Тезд мүнэгтэй байханаа баһал дуалдыдаг гэжэ бэшһэн байха юм. Эгээл мэдэжэ мэрэгжэлнүүд гэхэдэ, юрист, экономист, менеджер, бухгалтер болоно.

Яармагай үсдэ мэрэгжэлээ тодоор шлээгүй залуушувч олон ябана. Энэнь хадаа тусхай нургуули тухай мэдэсэлэй тараагдаагүйһөө болоно. Тиймэһээ нуралсалай эмхинууд тухай мэдэхын тула, гол түлэб рекламьн хүсэн хэрэгтэй. Яармагта табигданхан рекламьна хэрэгсэлүүдһөө олон юмэ мэдэхээр, тезд нургуулинуудай ударидагһа тухан юушье хэлэгдэнгүй.

Штын гүрэнэй медицинскэ академийн биологик кафедрин доцент Татьяна Политаева:

- Хэршье дүтэ байдаг һаа, бидэ түрүүшынхнээ яармагта хабаадаабди. Манай нургууляар ехэ һонирхоно, тийгэжэ мүнөө жэл буряад ороһоо оюутаднай олон байха гэжэ найданабди. Юундэб гэхэдэ, гол түлэб нургуули тухай мэдэхгүйһөө боложо, манай хото ошожо мэрэгжэл шудалхаяа зүрхэ алдана. Эмхидхэлэй талаар шанга, нягта байһанһынһыс найшаалтай.

Олон юмэцэдэ хураабди, мэдэхэ болообди гэхэдэ алдуу болохогүй. Үнэхөөрөө ерээдүйнөө оюутадтай түлөө тэмсэхэ хэрэгтэй боложо байна гэжэ хэлэхэдэ болоно.

БГУ-гай аспирант/ка Дулма Согномова:

- Энэ яармаг ехэ хэрэгтэй гэжэ хэлэхэ байһаб. Юундэб гэхэдэ, минин мэрэгжэл шлээгэдэ ехэ туһа хүргэһэн. Шлээһэн багшынгаа мэрэгжэлдэ би ехэ дуратанб. Мүнөө харахадам, яармаг бүри хүгжэжэ байна хэрэгтэй.

Яармагай һүүлдэ нэгэ хэды зоһоо яармаг тухай асууһан байһабди. Эрхүүгэй экономическа академийн проректор Михаил Рачков:

нургуулидаа орохо юм. 6 мянганинһыс тусхай дунда нуралсалай эмхин оюутад болохо болоно.

11-дэхи классай хурагшадай 3,5 мянганинһыс баһал тусхай дунда нургуулины оюутад болохо, 3- республикын дээдэ нургуулинуудай болохо ахаха, 1,5 - республикаһаа гадуур ошохо, 1,2 - гүрэнэй бэшэ дээдэ нургуулинуудыс шлээхэ баатай болохо гэжэ нуралсалай болон эрдэм ухаанай министрэн орлогшо П.П.Ефимов хэлһэн байна.

Яармагай үсдэ ганса таарамга нуралсалай эмхид бэдэрһэн зон ябаа бэшэ, харин нуралсалаа үргэлжлүүхэ, зохид ажал бэдэрһэн залуушувч олон байгаа. Мэргэнээр мэрэгжэл шлээлгын элдэб тэстнүүд дурдахадна гэнэ.

Эндэ ажалууһан социологическа албанай мэдэсээр, яармагта 10 мянган зон хабаадаһан байна. Тийгээдэ 500 залуушувч асууһан хуудан тараагдаа. Эдэ зоной хахадһаань бага зон үшөө мэрэгжэлдэ, хураха эмхидэ тодорхойлоодун гэжэ гараа. Тиймэһээ яармагай

- Бидэ 700 хабаадагһадай харилсажа, хөөрөлдөө үнгэргэһэн байнабди. Эрхүүгэй дээдэ нургуулинуудар ехэтэ һонирхоно. Энэһынһээ хойшо бидэ бүри анхаралтайгаар хандажа, бэшэ нургуулинуудаа асархыс оролдохобди.

Илангаяа нургуулинуудай концерт наадан үргэнөөр, хайханаар табигдаг болоо. Тийгээдһыс нуралсалай эмхинуудэй тоо бүри олошорһон байна.

Ц.НАЦАЛОВА, А.БАТОМУНКУЕВАЙ фото.

Шог

ШОГЛОЖО ХУУНААР ШОРО ДЭЭРЭ ХУУБА

Хоёр агуушан хуурууд агнажа гараад, хоёр үдэр соо төөришөө юм хани. Арый шатай гэжэ агуушад Хэрэнэй эспромхозой байашинда буужа ерээд. Бешинээр хүдэлжэ хюргэһэй автан хото ой соо суурьтан бурханһын болоо. Яодан явадалаа эдэ шатажа байһан эзэндэ дууһан хөөржэс үгэхэдэнь, тэрэн хайрлажа, бүхы байха эдэгтэ стел дээрэ гаргажа, төөриһэн хоёр айшамаа хүндэлэ гэнэ. Нэгэ агуушанһын бүрэн хурга болохо сахайн дообһалһан өөхэ абажа, дөрөн шара тоһо шатаад:

- Жаалда, энэ сахайгаа унаар тэжээгээ юм дүгээр гээд, ама руусаа асаржа ядатарь, хоол шаташи ээт дуулажа:

- Асарэгты наашань! Унаар тэжээһэн сахайгаа өвхэ гэртэ эдээрһит, - гээд, гаршаань өвхэс булажа, стел дээрэ тавиһан бүхы эдэгтэ саашань абажа хургажарһан гэхэ.

Нүгөө агуушанһын хүхэртөө ехэл уурлажа:

- Шоглохом гэжэ мунханхаар, шүльнь эдижэ абаха бэлэйш. Шогложо ябаһаар шоро дээрэ хуудан...

Элбэг МАНЗАРОВ.

«ШЭНЭ ЦИВИЛИЗАЦИ» - ЕРЭЭДҮЙН БАЙДАЛ

Гүрэнэймнай ажабайдалда штэндэ хубилгалын үе арбан жэлэй саада тэн шууяатай түргэнөөр буужа, арад зоной байдал нилээд хүндэйхэн болоо бэлэй. Тэрэ гэлһинһээ хойшо хуи зоной харья бодол, гүрэн түрэн хүгжэлтэ эрид һэлээдэн, ажабайдалаа зохөөн штэндэ хэжэ эхилэһэн. Штэн саста, хорин нэгэдэхи зуун жэлдэ хайшан гээд ажамадархай гэжэ үхибүүдтэ баһаһаань ойлгуулжа эхилгэй.

«Юкос» компани «Шэнэ цивилизация» гэнэ социальн-нуралсалай проект аха классуудай хурагшанарта зориулһан байха юм. Тийгээжэ хабаран амараттын үсдэ аха классуудай хурагшанарай фестиваль Улаан-Удын 6-дахы интерна-нургуулиа үнгэрөө. Республикын 5 аймагууд, хотын 6 нургуули энэ фестивальда элбэхтэй хабаадаа. Команда бүхэн фестивалын үсдэ өһөдлын тусхай гүрэн байгуулажа, өөрн хуули баримгануудар ажабайдалаа зохөөгоо. Табан үдэрн турьлада үнгэрһэн фестиваль үдэр бүхэндэ штэн нааданар эхилдэ байгаа. Түрүүшын үдэр «Партнерство ради образования» гэжэ экономическа наадан эхилээ. Энэ нааданда командалууд 3 экономическа жэлүүдыс үнгэргэхэ байгаа.

Бүхы финансово-экономическа асуудалуудыс хараада абан, үрэ дүнтэй худалдаа наймаа хэхэ, олзотой хэлсэлүүдыс баталха, мүнүгээ түрүүлхэ арга боломжонуудыс бэлэрэ. Энэ нааданда 3-дахы лингвистическэ гимназичид эрхмтэй. Хоёрдохы наадан хадаа политическэ шлээлтэй. «Организация объединенных знаний» гэнэ нэрэгтэй байба. Эндэ Генеральна Ассамблей руу депутатуудай һунгалта үнгэрөө. Үнэн байдалда үнгэрдэг һунгалтын зангаар агитационно ажал ябуулагдажа, кандидатуд элһрһэн байха юм. Тийгээжэ шанга ударидалгатай һунгалта ябуулагдаа. «Ралли выживания» гэнэ спортивна наадан гурбадахы үдэрыс нээбэ. Хүндэ хүшэр байдалтай тохөөлдоходо хайшан гэжэ бээ абархаб, элүүр энхэ байдал хайшан гээд сахихаб гэхэ мэгэ шатануудыс хурагшад гаталһан байха юм. Дүрбэдэхи наадан «Моя Родина» гэжэ нэрэгдээ. Түгэсхэлэй шатада хадаа бээ амаруулгын программанууд дурадхадаа.

Ингээд эдэ фестиваль түгэсхэлдөө хүрээжэ ерээ. Сугларһан үхибүүдтэ наадан ехэ һонирхолтой, хурагалтай байжа, мүнөө зун Байгалай эрьдэ дахяад суглархаар түсэблөө. Тийгээшье хуудэ аймгауудта нимэ наада үнгэргэс гэнэ дуралханууд ороо һини. Штэнэ байдал зохөөн байгуулаха шадагтай үхибүүд ургажа яовна гэжэ тэмдэглэлтэй.

Ц. НАЦАЛОВА.

ХОЁР ХЭЛЭНДЭ ТЭГШЭ НҮРГАЯ

Түрэл Буряад Республикын хүтэлбэрилэгшэд, эгээл дээдэ шатын засагай жолооо шангаар, батаар гартаа бариһан манай президент Л.В.Потапов, Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ М.И.Семенов болон Арадай Хуралай депутадууд бараандаа ород буряад хоёр хэлые гүрэнэй болгожо, тусхай хууляар баталан абанан түүхэтэй. Амжалта гуйлажа, найшаалдашые хүртэжэ, арад түмэнэй дэмжэлгээр тоосонойнгоо хабада хүрэжэ ерэбэл даа.

Тээд ямар үрэ дүнгүүд бүхы республикадамнай үзэгдэнэб гэбэл, хэлэн тушаа онсо тогтохо дуран хүрэнэ. Энэмнай эгээл бэрхэтэй асуудалнуудай нэгэн болоно. Сэсэрлиг, детсадуудта, эхин ба дунда хургуулида үхи хүүгэд гансал ородоор зугаалха, хөөрэлдэхэ, харилсаха табилантай болонхой. ама талма ойлгожыше шадахагүй. Ородой соёл болбосоролой байшангууд тэнишэ хүгэдэн хаража, баруун зүгтэй нүлөөтэй, хүрөөтэй баялигууд тээшэ шэглэн-шэртэн, оронойнгоо хадауула, хүбшэ руу, шотагайнгаа тала талмай руу харахашые дурагүй болоһон, түрэл заншалаа обёорхо боломжоһоо тэрвэдэһэн хүүхэд, хүбүүд илгаагүй - иимэл зүрнөө үздэрнөө харгыда оронхой. Ухаан бодолоо гансал ород янзаар, ород түхэлөөр болбосоруулахадманай зүйтэй гэжэ шидээд, хүгжэлтээ дээшэлүүлхэ түсэбтэй хэрэгүүдэ хайшан гэжэ гаталхабиди гэхэн туршалгын зүргөөр тэмтэрэн шахуу ябана гэшээ даа.

Иимэл табилантай байгаа юм гү үхибүүднай, багашууланай, залуушууланай? Тэдэнэймвай түрэл гүрхэмүүд, аба эжынэрын баһал нимэ хубитай байгаа гү? Иимэл ганса шэглэлтэй хуби заяанай зүргэ урданнай үлөө гэшэ гү? Хэн мэдэхэб?

Хэн абархаб манай нимэ байдалье? Энэ асуудал мүнөө тоосонойнгоо хаһада ерээд байһан ударидагшадта табья наа, гээд һананаб.

Эгээл энэ хаһада засаг баряшадай анхаралыс хүүгэдэй саадууд, эхин хургуулинууд тээшэ хандуулаа. Засагай дээдын зургаануудта хүүгэдэй саад, сэсэрлигүүдээр тустаар хүдэлдэг мэргэжэлтэд үгы. Сэсэрлигэй хүмүүжүүлэгшэдыс, буряадаар хургадаг багшанарыен дээдэ шатын статуса оруулжа үзээл гэхэ байһаб.

Буряад програматай сэсэрлигүүдэй ажабайдал, ажал хүдэлмэри, материальна, эд мүнэгэй талаар хангалтань, оюун ухаанай талаар хүмүүжүүлэгшэдэй болбосорол, дүй дүршэл – эдэ бүхы асуудалнуудта засаг баряшадаман ойлгуулжа туршала гэхэн зорилгомнай эгээл түрүүнэй хэрэг.

Хоёрдохи эрхим зорилгомнай: буряад номоо үзэхэ гэхэдээ, буряадаар хэлэхэ туршалга, буряадаар шагнажа ойлгохо дагал, буряадаар бэшэхэ шадабари, буряадаар уншаха шадабарин дүй дүршэлнүүдтэ хургаха хэрэг болоно.

Уран гоёор хэлэхэ, бэшэхэ дагал шадабаритай, һайн мэдэлтэй болгожо туршала – бүхы үхи хүүбүүдээ, бүхы залуушуулаа, аба эжынэртэйнь баран хамтаруулааг.

Гурбадахи зорилго: бидэнэр бултадаа шахуу нэгэл ород хэлээ һайса мэдэгдэг дээрлэхэ гансал ородоор бэе бээе ойлголсожо, харилсажа, хэрэгээ бүтээжэ, дуран сэдхэхээ, түрэл саганараа, аша гушана, ажаһуудалаа дээшэлүүлжэ хуранхайнууд ябанабди. Тээд хоёр хэлэн тээшэ тэгшэ дабшала.

Хоёр тон адлаар дотор эльгэндэмнай нэбтэрэн ороһон, зүрхэндэмнай дэлгэрэн хүгжэһэн ород, буряад аха дүү шэнги хэлэнүүд ама амыараа бэшэ, хуби хубяараа бэшэ, хоюулаа бэе бээдээ туһалха зэргэтэй. Хоёр хэлэмнай нэгэл адли үүргэтэй, бүтэн бүрин түхэлтэй хаям. Хоюулан дээрэнэ гоёор, адли һайханаар хэлэхэдэ, хэды гоёб. Манай гүрэнэй болоһон буряад-монголой хэлэн урагшаа хүгжэлтэ тээшэ дабшажа эхилбэ гэе. Саг сагаараа, сахилза хүхөөрөө!

С.ЧАГДУРОВ,
хэлэ бэшэгэй эрдэмэй доктор, профессор.

«ЗАЛУУ НАНАН»

Буряадай гүрэнэй университетэй буряад хэлэ бэшэгэй факультетэй дэргэдэ Бавасан Абидуевай «Залуу наһан» гэхэн бүлгэм амжалтатай ажаллана. Эндэ гушаад оюутад хурса гурһана туршалсана. Тиихэдэ шүлэгтэй, прозын, драматургийн, уран зохёол шэнжэлгэ ба шүүмжэлгын секцинууд хүдэлнэ. һарадаа нэгэ уулзажа, бэшэһэн зохёолнуудаараа хөөрэлдөө хэжэ, «һайн» гэхэн зохёолнуудаа гар бэшэгтэй журналда, ханын газетэдэ, «Буряад үнэндэ», «Морин хуур» журналда, жэлэй түгэсхэлдэ номой согсолбори болгожо хэблэхээр хараалагдана.

Эдэ секцинууд ажалаа эхилхэдээ, манай Москвагай Литература институтудай секцинуудтэ ажалаа эхилнэ. Тиихэдэ семинар-хэблэлнүүд: «Мүнөө үсын поэзи», «Проза», «Драматурги», «Уран зохёол шэнжэлгэ ба шүүмжэлгэ», «Буряад арадай түүхэ», «Дэлхэйн литературы хүгжэлтэ» гэхэ мэтэ шухала асуудалнуудые харадаа абажа үзэнэ.

Али уран зохёол шэнжэлхэм гэжэ эрмэлзээ наа, уран зохёол шэнжэлхэ арга боломжонуудтай дүтэ танил, тэдэниие хэрэглэжэ шэнжэлжэ ба шүүмжэлжэ хураха ёһотой болоно.

Бавасан Абидуевай «Залуу наһан» гэхэн уран зохёолой бүлгэмдэ эдэбхитэй оюутад ажаллана: Эрдынеева Сарюна, Будажапова Света, Самбялова Сэсэг, Малзурова Сэсэг, Баторова Марина, Батомункуева Байрма, Симаклова Тая, Чилитова Дарима, Бадмажапова Гэрэлма, Самбуева Мэдэгма, Эрдынеева Дарима, Дугарова Света, Жамбалова Туяна, Ильина Людэ, Лархаева Света, Барлуков Павел, Базарсадаева Дарима, Хобракова Саяна, Лайдапова Сэсэг, Очирова Юлиана, Дашинмаева Арюна.

Иигээд саашадаа оюутай ажалтай ганилсуулжа байхабди. Мүнөө Бадмажапова Гэрэлмагай шүлэгүүдтэй танилсагты.

Бадмажапова Гэрэлма Буряадай гүрэнэй университетэй буряад хэлэ бэшэгэй факультетэй нэгэдэхи курсын оюутан. Университетэй дэргэдэ ажалладаг Бавасан Абидуевай «Залуу наһан» гэхэн уран зохёолой бүлгэмтэй эдэбхитэй гэшүүн. Тэрэ Санагын дунда хургуулиин наймадахи класста хуража байхадаа, түрүүшынгээ шүлэг бэшээ һэн. Гэрэлмагай түрүүшын ехэ амжалта гэбэл, 1997 ондо Буряадай номой хэблэлэй жэлэй ойдэ зориулагдан үнгэргэгдэһэн конкурсо 1-дэхи хуури эзэлжэ, үнэтэ бэлэгээр шагнагдажа, шүлэгүүдын суглуулбари соо хэблэгдэһэн юм.

Мүн баһа 1999 ондо май нара соо «Буряад үнэн» газетын ба Буряадай телекомпаниин үнгэргэдэг «Бамбахайн жэпгүнүүр хонхо» гэхэн конкурсо 3-дахи хуури эзэлһэн юм.

Мүнөө Гэрэлмагай нэгэ хэдэн шүлэгүүдтэй танилсахыгтай дурадханабди.

М.ХАМГУШКЕЕВА,
хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидат.

УРАН ДҮШЭ
һарьдаг уула Уран Дүшэ
нэбшээ һалхьяр үлээнэ.
Дайдын шэмэг Уран Дүшэ
дура зүрхым буяана.
Уран Дүшэ шэртэжэ,
Уран дархашуулаа
һанаалба.

Дархан хүнэй дүшэ мэтэ
Дорюун тодоор харьдаа.
Сагаан дали нэмжыгээд,
Ара таладань урганхай.
һарьдаг уулаар зундаа
Сагаан саһан бургана.
Зэдын эхин – Уран Дүшэ
Захааминайм домог бэлэйш.
Зоной гайхал – Уран Дүшэ
Золто Буряадайм угалза гэлэйш!

САНАН
Саһан газар айхабтар –
Алтан дэлхэй гайхалтай.
Жаахан хүүгэд баяртай,
Жабар үбгэн сүхалтай.
Саһан ороо сагааран,
Баян талаар ягааран.
Газаа газар хүрэбэ,
Арбагар саһан ницдэбэ.

ХАБ НОХОЙ
Хаб минии похой
Шаб шарахан үнгэтэй.
Шарбана һүүлээ
Тэрэмни зохидоор.
Хаб минии похой
Даб гэжэ собхорно.
Огдоо хүниие харахадаа,
Одоо шангаар хусана.
Хаб минии похой
Шаб шара үнгэтэй.
Зохидхон минии похой
Зоригтой минии нүхэр.

ОЛОН НҮХЭДӨӨР СУГТАА АЛХАЛААТ...

Һаяхан Улаан-Үдын юрэнхы эрдэмэй 10-дунда хургуулиин актова зал соо болоһон баярай һандэрые урмашан хараха зоно байгаа. Энэ үдэр тус хургуулиин дирек Владимир Цыренович РИНЧИНО һананайнгаа жабхаланта ойн үдэрые тэмдэг бшуу. Владимир Цыренович 32 жэлэй турш республикын олон аймагуудай хургуулинууд директорээр ажаллаһан, тэрэнэй арба га жэлын Улаан-Үдын 10-дахи дунда хургуули зориулагдаа.

Баярай үдэрые тус хургуулиин директорлошо Л.А.Бабошина, республикын габыа геолог нэрэ зэргэтэй Г.Ч.Цыбиков гэте шадамар бэрхээр хүтэлбэрилбэ.

Буряадай республиканска национальна лицей-интернадай «Наран» гэжэ хүүгэдэй хатаран ансамблин гэшүүд концерт харуулаа. Тэршэлэн «Байгал» гэжэ дуу, хатаран дуушад Цынылма Аюшеева А.Цыренова хоёр буряад дуунуудые сугларалта бэлэглээ. Эдэ бүгэдэһөө тобшолходо, Ринчино суг хүдэлдэг нүхэдтөө, олонийтэ зохёол хүндэтэй, нэрэ хүндэдэ хүртэжэ ябана хүн гэжэ ойлгосотой байба.

Улаан-Үдэ хотын мэр Геннадий Айдаев баярай суглаанда хабаадажа, тэбхэр ойтэмдэглэжэ байһан В.Ц.Ринчино халуун амаршалаад, Хүндэлэлэй грамота барюулаа.

Степан ОЧИР

ЭРДЭМЭЙ ЗАМААР ЗОРИБО ЭДИРШҮҮЛ

Һаяхан нийслэл хотын 51-дэхи хургуули дэргэдэ Эрдэмэй бага академи (МАН) республикын хурагшадые суглуулаа. «Буряадын оройн арадууд Россин бүридэлдэ. I Шананай Зарлигай 300 жэлэй ойдэ» гэхэ гуманитарна шэглэлэй эрдэмэй-практик конференцидэ республикыннай нийслэл болон аймагуудай хургуулинуудай шабды эдэбхитэй хабаадаа.

Экономикын, Эсэгэ оройн түүхын, Буряадын түүхын, этнографин болон археологик журнастикын, юриспруденциин, литератур шэнжэлгын ба педагогикын таһагуудта хурагшад элдхэд хэжэ, бүтээһэн ажал тухайгаа хөөрөхө һураһа. Буряадай гүрэнэй университетэй, Сибирин соёлой болон искусствын академийн Буряадай багшанарай мэргэжэл дээшэлүүлгэ институтай эрдэмтэ багшанар, аспирант эдиршүүлэй ажалыс сэгнэбэ.

Галина Папинская (27-дохи политехникийн лицей), Эрдэм Ирдынеев (Үндэһэн буряад интернат), Даба Васильев (Гильбэрын АУ хургуули), Николай Намсараев (Үндэһэн буряад лицей-интернат), Байр Намжилон (63-дэхи хургуули), Наташа Шестакова (Ехэ-Хуада дунда хургуули) болон бусад эрхимүүдэй тэһэрлэгдэ. Ивалгын, Кабанскын, Хурамхайн аймагуудай хургуулинуудай түлөөлэгшэдэй бэлэдхэлтэй, гүнзгы эрдэм мэдэсэтэй багшад жори тэмдэглэбэ. Эрхим дүн харуулан эрдэм шэнжэлэгшэд, тэдэниие бэлдэһэн багшанар, үнэмшэлгэ, грамотануудаар, бэлэгт урмашуулагдаа. Урмашуулгын талаар хэлэхэ эрхим сэгнэлтэй ажал дүүргэһэн хурагшад олон байгаа. Булгандань үнэтэ бэлэг сэлэгтэ барюулаагүйшыс наа, хэһэн ажалыснь хүндэ эрдэмэй-практическа конференцидэ амжалта хабаадаһан тухай үнэмшэлэгшүүдые үгэхэл бид гээд һанагдана.

Т.САМБЯЛОВА

Апрелийн 21-гэ, үглөөнэй 11 сагта Этнографическа музейн гэбисхэр гээрэ хабарай ТАЙЛГАН болохо. «Бөө мүргэл» эблэл энэ ТАЙЛГАН үнгэргэхэ юм. В.А.Ябжанов үргэл мүргэл хэхэ. ТАЙЛГАНАЙ угарцагша - В.Г.Нагуслаев. Тайлганга хабаадагшаг хү, эдээн табагай гээжэ (галлага), архи асарха болоно.

СОЛОНГОС ОРОНОЙ АЙЛШАД - «БУРЯАД ҮНЭНДЭ»

Манай редакция Солонгос ороной журналистууд айлшажа, хонирхолтой уулзалга үнгэргэбэ. «Хонам Шинмун» болон «Шингван Ильбо» сонинуудай түлөөлэгшэд эхэ орон тухайгаа, олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлүүдэй ажалай гурим тухай манда хөөржэ үгөө. Джон Пак Квон, Ха Ган Су гэгшэд түрүүшнхээ Росси гүрэндэ ержэ, илангаяа Буряад ороноор хонирхонон байха юм. Улаан-Удын музейнүүдтэй, Ивалгын дасантай танилсажа, Буряадай драматическа театрай зохёохы ажалаар хонирхожо, Байгал далай ошожо.

кино болон фотоурагууды буулгаад, өөһэднхөө гэгшэ гэгшэ дээр дэлгэрэнгүйгээр бэшэхэ хүсээлтэй байханаа манай айлшад мэдүүлбэ. Урда Корейн газетэнүүдтэй «Буряад үнэн» нүхэсэжэ эхилэхтэй. Саашадаа харилсаа холбоогоо бэхжүүлэн, хонинуудаараа андалдажа байха тухайгаа хөөрлөөбди.

Тус делегация Урда Корейд Буряад республикые үнэмшэлжэ байдаг Ли Дон Ук толгойлоо.

Николай НАМСАРАЕВ, Аркадий БАТОМУНКУЕВАЙ фото.

Амаршала

Уула үндэр Захаамин аймагай үзэсхэлэнтэ найхан Саган-Морин нотагта, (нууринда) ажаһуудаг манай хайрата Эжы Мария Цыбиковна Долгорова апрель харын эхиндэ түрэн үдэрөө тэмдэглэхэнэ. Энэ найхан үдэрөөр үнэн зүрхэнхөөн амаршалан, эжыдээ иигэжэ хүсээнбди:

Энхэргэн найхан эжымнай!
Элүүр энхэ, омог дорюун,
Энеэдэтэй, шогтой, дуутай
Энхэрлээр бидэнээ хүрээлэн
Энхын сагта ажаһуугыт.
Зосоогоо зоболонгүй,
Газаагаа гасалангүй,
Үргэн найхан нотагтаа
Үнэр баян жаргажа,
Тэгшэ тэнюун нуугыт гаа!

Сарюна, Арюна, Чингис, Радик и Дарису ДОЛГОРОВЫ.

Цыдып Цыренпилович Санжидма Бимбарановна Базарованда

Табин жэл гэсшэмнай, юрэдэн,
Тахижа байһан Бурханай
үршөөл ха юм!
Эдэ олон жэлүүдтэ
эм ээмэ түгэлсэн,
Эбтэй дөтэй, эелжэ нууһан
таанадтаа
Эльгэ зүрхэнэй халуун
үсүүдые зориулан,
Алтан түрөөртнай дор
дохин амаршалай!
Бархан уулын хормойдохи
Баян колхозой ажыхыда
хөөрлэн

Баран хүсээ элүүрэн
80 гаран жэл шармайжа,
Аштай шанга ажалаараа
Арадтаа хүндэтэй
болоотал!
Үлгэн дэлхийн үрэмтөр
Үшн олон жэлүүдтэ
Улзы жаргалтай, элүүр энхэ
Үнэр баян ажаһуухтай
оогтогой!

Срочно продается дача в кооперативе «Дружба» (левый берег). Дом деревянный с мансардой, гараж, теплица, скважина. Малина, неколючая облепиха, слива. Недорого. Раб. тел.: 21-50-52, дом. тел: 21-51-59, 824023619.

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

<p>Генеральна директор - ахамад редактор А.Л.АНГАРХАЕВ Редактор Г.Х.ДАШЕЕВА</p> <p>РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: В.Е.ГУЛГОНОВ, В.В.ХИИ ЕЛОВ (Буряад Республикын Правительство), Ц.Э.ДОРЖИЕВ (Буряад Республикын Арадай Хурал), Б.М.Ж. БАЛДАНОВ (генеральна директор И-дхи орлогшо - ахамад редактор орлогшо), Б.В.ГЫНДЫНЦЫРЕНОВ (секретарналы хүтэлбэрилгшэ - генеральна директор орлогшо), Д.Д.ЭРДЫННОВА (харюусалгата секретар), табигууды даагшад: Н.Д.НАМСАРАЕВ, Д.Ш.ХУБИТУЕВ, Л.Л.Н.ГЕРГЕНОВ, Т.В.САМБЯЛОВА, Н.А.ГОНЧИКОВА, А.А.ФАДЕЕВА, В.Д.ДАМДИНОВА.</p> <p>Хэблэлэй байшанай телефонууд: генеральна директорай - ахамад редакторай - 21-50-96, приёмнын - 21-54-54 (факс), ген. директорай И-дхи орлогшо - ахамад редакторай орлогшын - 21-68-08, ахамад редакторай орлогшорой - 21-64-36, 21-33-61, секретариатай - 21-50-52; табигууд: экономикын болон политикын - 21-63-86; соёлой болон түүхын - 21-60-21; «Морин хуур», «Вершины» журналнуудай редакция - 21-55-97; залуушуулай, оюутайдай ажабналдан болон олонийнын хүдэлмэрин, «Одон» журналай редакци - 21-54-99; мэдээлэлэй - 21-67-81, спортын - 21-54-93, рекламнын - 21-62-62, коммерческэ ажалдай - 21-55-97; компьютерна тубэй - 21-66-76, бухгалтерийн - 21-23-67.</p>	<p>Манай адрес: 670000, Улаан-Удэ хото, Каландаршвилинын үйлэс, 23, Хэблэлэй байшан "Буряад үнэн". E-mail: unen@buriatia.ru.</p>	<p>Газетэ хэблэлэй 5 хуудан хэмжээтэй. Индекс: 73877. Хамтын хэлэг - 49 000. Хэблэлдэ тушааглан саг - 17.00.</p>	<p>"Республиканска типографи" гэгшэ АО-до газетэ 7600 хэлгээр хэблэгдэ. Директорэйнь телефон: 21-40-45. Б-0165-дахин номертойгоор бүридхэлдэ абтанхай.</p>
---	--	--	--

Редакция оронон материалнууд шүүмжээгдэгдэггүй, мүн авторнуудтань бусаагадаггүй.

Тоонуудай, богото баримтануудай, хүнэй, нотагай нэрэнуудай бэшлэггэ хазгагбуулан ушарта авторнуудын харюусалгатай Редакциян ханамжа авторайхитай агли бэшэ байжа магад.

«Золотое перо - 2001»
В детстве можно все на свете:
создать и снять свое кино,
И радиоволны придумать могут дети,
И выпустить га-сету полотно.

Юнкора Курумкана - герзайте!

В Курумканском районе впервые прошел слет юных журналистов «Золотое перо - 2002». Его учредителями стали администрация местного самоуправления Курумканского района и районное управление образования. Большую поддержку слету оказали газеты «Огни Курумкана», «Долина Баргузина», «Информ Полис», детский журнал «Одон» нашего Издательского дома «Буряад Унэн», Лига юных журналистов Бурятии, Госкомитет по делам молодежи, физкультуре, туризму и спорту и т.д. Слет вызвал большой резонанс как среди взрослых, так и среди детей. Еще бы, ведь на слет приехали команды с острыми - острыми перышками из разных уголков района: самого Курумкана, Улюханана, Майска, Сахули, Аргады и Элысуна.

Тепло приветствовал юнкоров на открытии слета глава Курумканского района Б.К.Бородин. Он рассказал участникам слета о том, каким он представляет настоящего журналиста. По его словам, это должен быть очень культурный, воспитанный и высокообразованный человек, настоящий профессионал своего дела с остро отточенным социальным пером. И с ним нельзя не согласиться.

Но расскажу о слете подробнее. Восемь команд участвовали в очень интересных и познавательных конкурсах, занимались на мастер-классе, который провела председатель Лиги юных журналистов Бурятии, руководитель детского информационного центра «Бурятия молодая» Л.Б.Доржиева. По итогам слета все команды выпустили стенгазеты. И что приятно удивило, многие газеты были не просто как настоящие! Например, команды пресс-центра «Радуга» и лицейя интерната блеснули важнейшим «знаком качества» журналиста - оперативностью, а также показали себя знатоками жаров информации и интервью. Ребята из Аргадинской средней школы поразили жюри тем, что в своем газетном выпуске смогли в нескольких емких и лаконичных рисунках точно отобразить всю работу слета. Конечно, приз за лучшую стенгазету достался аргадинцам.

Ну, а в конкурсе «Если имя тебе - юнкора» составились самые - самые. Я запомнила шустрого паренька из лицейя интерната Дугарова Булата. Как выяснилось, он замечательный рассказчик и, возможно, будущий мастер стель редкостного для журналистики сатирического жанра. Ему присудили почетный титул «Открытие слета». Маша Дмитриева - ученица Курумканской средней школы №1 показала себя как замечательная поэтесса. Свои стихи она посвящает друзьям и природе. И все же гордое звание лучшего юнкора слета по полному праву досталось Цыденовой Лизе из пресс-центра «Радуга». Не каждый из юнкоров пока еще сможет взять серьезное, «настоящее» интервью у самого главы районной администрации, а Лизе вместе с ее «коллегами» по перу из пресс-центра это удалось. Хорошее, добротное интервью с Б.К.Бородиным было опубликовано в первом пробном выпуске юнкорской газеты «Вместе».

Самым ярким моментом слета стала пресс-конференция. Ее необычность и увлекательность состояла в том, что на вопросы начинающих журналистов отвечали... взрослые. На приглашение принять участие в пресс-конференции откликнулись заместитель военного комиссара района, начальник ОВД, представители управления культуры, отдела труда и социального развития, налоговой инспекции и т.д. На вопросы юнкоров со всей серьезностью отвечал и сам глава района Б.К.Бородин.

Спрашивали ребята многое. Всем было интересно узнать из первых уст информацию об уровне преступности в районе, о помощи детям-инвалидам и сиротам, о том, когда же в Курумкане снова начнут показывать кинофильмы. Спрашивали о наказаниях для продавцов за продажу спиртного детям, ремонте мостов, освещении улиц и пр. Почти на все вопросы юнкора получили обстоятельные ответы. Например, ребята узнали, что кино в Курумкане будут показывать только через 1-2 года, а среди преступлений наиболее распространены кражи. Подробный ответ на вопрос о масштабах заготовки леса получили ребята из лицейя интерната. Оказывается, в сегодняшний день Курумканский район может заготавливать

около 200 тысяч кубометров леса без ущерба окружающей среде, но вырубается лишь около 50 тысяч кубометров. Самые актуальные и злободневные вопросы задавала команда Улюхананской средней школы. На пресс-конференции также отличилась Арюна Олзобоева - юнкор пресс-центра «Радуга».

Главный приз от Госкомитета Бурятии по делам молодежи физкультуре, туризму и спорту путевки в лагерь «Океан», достался лучшей команде слета пресс-центра «Радуга». Именно с этого центра начнется совсем еще молодое движение юнкор Курумканского района. Он появился в 1998 году, несмотря на свой «юный» возраст имеет много достижений. Его бывшие юнкора - студенты Самбилова и Виталий Раднаев - студенты факультета журналистики МГУ, в чьей среде выросли многие мэтры советской и российской журналистики. Юнкора Елена Елтунова и Нина Танхаева стали делегатами первого республиканского слета «Золотое перо - 2001». У юнкор журналистов «Радуги» уже есть определенный журналистский опыт. Пресс-центр готовит специальные выпуски радиопередач, ребята активно печатаются в районной газете «Курумкана».

У юнкорского движения Курумкана должно быть светлое будущее. И этот вывод, думаю, не голословен. По итогам слета «Золотое перо - 2002» в Курумкане будет организован районное отделение Лиги юных журналистов и, возможно, поддержка руководства района. На территории появится своя собственная детская периодическая газета. Прошедший слет открыл юнкорского движения множество новых талантливых имен. Может быть для них он стал отправной точкой в увлекательный и яркий журналистский.

Жаргалма Дамдинов Журналистика для нас...

Здесь так и напрашиваются слова типа «Это высший класс!» И для многих курумканских юнкоров, наверное, так и есть. Но, впрочем, что гадать. Давайте спросим их самих.

Эля Доржиева:
-Журналистика для меня - это не только определенная профессиональная деятельность. Человек, владеющий пером, должен быть искренним, смелым, честным. Любой материал будет интересным и правдивым, надеюсь, что так и есть. Еще я думаю, что профессия журналиста - самая уважаемая.

Надя Вандаева:
- Кто может увидеть и рассказать о том, что происходит в далекой Африке, в заснеженной Антарктиде, соленой Австралии и даже в неведомом для нас космосе? Конечно же, журналист. Без хлеба человек не может жить, также ему трудно не знать, что происходит в мире. Информации он тоже как бы голоден. Поэтому представляю нашу жизнь, если бы не было такой профессии журналиста.

Я очень много общаюсь со своими сверстниками, моих рассказов о пресс-центре, поездках, встречах интересных людьми, они уже имеют представление о моем влечении. И очень завидуют. Журналистика мне интересна.

Жанна Цыдендоржиева:
-Для меня журналистика очень важна, ведь с ней связываю свое будущее. Творчество профессии журналиста захватывает. Настоящий журналист должен быть хорошим оратором, искусным художником, грамотным сценаристом и, безусловно, интересным собеседником.

Лиза Цыденова:
-Я поставила перед собой цель - обязательно стать журналистом. К ней я буду стремиться всегда. Уже журналистское ремесло меня не только захватило, но и поглотило.

УРАН ШҮЛЭГЭЙ НАЙНДЭР

Максим Горькийн нэрэмжэтэ Үндэһэтэнэй библиотекэ соо Улаан-Удэ хотын олонитэ сутларжа, ЮНЕСКО-сонсохоһон Бүхэдэлхэйн уран шүлэгэй үдэр тэмдэглэбэ. Түрүүшнхээ тэмдэглэгдэжэ байһан энэ һайн Буряадай арадай пост, Горькийн нэрэмжэтэ Гүрэнэй шангай лауреат Николай Гармаевич Дамдиновай зохио ажалда зориулагдаа.

-Николай Дамдиновай уянгата шүлэгүүды уншахада, баярлаха бахархахыешье, уйлаха гашуудахые үзэ уужам дорюун сэдхэлэтэй, энхэргэн зөөлэн зантай манай үеын хүнэй лирическэ дүрэ тобойн гарана, поэтическэ үдэшые ударидагша Нина Перфильева хэлэбэ.

Поэт тухай зохёохы замаарнь дулаахан дурсалгын үгэнүүды хэлэхэ зон олон байгаа. Булат Жанчипов, Геннадий Орлов, Баир Эрдыеев, Ахамасу Батожабай гэгшэд һонин хөөрөөнүүды дурадаха. Х. Намсараевай нэрэмжэтэ зохёолой музей соо Н. Дамдиновай зохёохы ажалда зориулагдаһан выставкэ дэлгээтэй юм.

-Выставка харахаая, поэттэй танилсахаая һургуулийн үхибүүд, оюутад олоор ерэдэг, - гэжэ музейн дирижа Баира Бабудоржиева хөөрэнэ. Буряад Республикын искусствын габьяата ажал ябуулагша Г. Горшковойай удирдлага «Алтан намар» гэгшэн ансамбль, «Байгал» театрай дуушан Ц. Сандипова, филармонийн дуушан Софья Данзай Дамдиновай үгэ дээрэ зохёогдоһон дуунууды хангтоурдаба. Библиотекын ажалшад В. Намжиева, Ю. Батбаяр гэгшэд поэтэй шүлэгүүды уран гоёр уншаа. Уран шүлэгэй һайндэр бэлэглэһэн библиотекын ажалшад Батомункуевада, В. Ивановада, О. Васильевада, И. Семеновада, И. Богомоловада баярые хүргээнбди.

Ректорат, профком, коллектив преподавателей и студентов национально-гуманитарного института Бурятского государственного университета выражают глубокое соболезнование заместителю директора по учебной работе НГИ БАДМАЕВОЙ Ольге Бальжинимаевне в связи кончиной горячо любимого брата **БАЛЬЖИНИМАЕВА Владимира Бадмаевича**.
Похороны состоятся 7 апреля 2002 г. в с.Кижинга Кижингинского района.

Н. БАЛЬЖИНИМАЕВ